

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

**Lidská práva v nedemokratických režimech:
Případová studie Korejské lidově demokratické
republiky**

Lenka Kudláčová

Plzeň 2012

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Politologie

Studijní obor Politologie

Diplomová práce

**Lidská práva v nedemokratických režimech:
Případová studie Korejské lidově demokratické
republiky**

Lenka Kudláčová

Vedoucí práce:

Doc. PhDr. Michal Kubát, Ph.D.

Konzultant:

PhDr. Mgr. Petr Jurek

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2012

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2012

.....

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat konzultantovi mé diplomové práce PhDr. Mgr. Petru Jurkovi za cenné rady, odbornou pomoc a čas, který mi věnoval.

Obsah

ÚVOD	3
1. Teoretické uchopení a definice lidských práv	10
1.1 Co jsou lidská práva: definice.....	10
1.2 Tří generační koncept lidských práv.....	11
1.3 Právní ukotvení lidských práv; nedostatek vynutitelnosti	13
1.4 Univerzální lidská práva s přihlédnutím k Asii	14
2 Analýza faktické lidsko-právní situace v KLDR	17
2.1 KLDR jako signatář mezinárodních úmluv o lidských právech....	17
2.2 Lidská práva první generace	19
2.2.1 <i>Právo na důstojný život; trest smrti a veřejné popravy</i>	19
2.2.2 <i>Osobní svoboda; situace v severokorejských vězeňských zařízeních a politických koncentračních táborech</i>	22
2.2.3 <i>Stratifikace společnosti a z ní plynoucí a nerovnost</i>	27
2.2.4 <i>Svoboda projevu, shromažďování; právo na informace</i>	31
2.2.5 <i>Právo na politickou participaci a svoboda vyznání</i>	35
2.2.6 <i>Omezení svobody pohybu</i>	37
2.2.7 <i>Právo na soukromí</i>	39
2.3 Lidská práva druhé generace	40
2.3.1 <i>Právo na stravu</i>	40
2.3.2 <i>Právo na sociální zabezpečení a zdravotní péči</i>	43
2.4 Další oblasti porušování lidských práv v KLDR.....	45
2.4.1 <i>Práva žen v KLDR</i>	45
2.4.2 <i>Dětská práva v Severní Koreji</i>	48
2.4.3 <i>Práva severokorejských uprchlíků</i>	51
3 Aspekty s předpokládaným vlivem na lidsko-právní situaci v KLDR	54
3.1 Aspekty s vnitřním vlivem: fungování režimu	54
3.1.1 <i>Ideologie: KLDR jako čučche stát</i>	54
3.1.2 <i>Kult osobnosti a role vůdcovství</i>	57
3.1.3 <i>Politické uspořádání KLDR</i>	59
3.1.4 <i>Severokorejský trestně-právní systém</i>	63
3.1.5 <i>Normativní nastavení a indoktrinace společnosti</i>	65

3.2	Aspekty s vlivem z vnějšku: lidská práva v KLDR a okolní svět..	68
3.2.1	<i>USA a jejich lidsko-právní strategie vzhledem ke KLDR.....</i>	68
3.2.2	<i>Lidsko-právní strategie Korejské republiky vůči KLDR.....</i>	72
3.2.3	<i>Společná strategie USA a Korejské republiky.....</i>	76
3.2.4	<i>Lidsko-právní strategie OSN</i>	76
3.2.5	<i>Severní Korea a vliv neziskového sektoru</i>	81
3.2.6	<i>Čínská lidová republika a KLDR.....</i>	88
	ZÁVĚR.....	91
	SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK.....	103
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	104
	RESUMÉ	120
	PŘÍLOHY	121

ÚVOD

Korejská lidově demokratická republika (KLDR, Severní Korea) je často a právem označována za nejuzavřenější režim na světě či jediný opravdu totalitní stát světa. Přízviska jako „*hermit kingdom*“ či „*informational black hole*“ se stala již tradičními označeními, které trefně vystihují povahu společensko-politicko-ekonomického uspořádání země. Navzdory bujení informačních technologií existují stále obrovské informační mezery, pokud jde o informace týkající se KLDR, a to i v těch nejzákladnějších poznatcích jako je počet obyvatel či struktura společnosti, o aktuálním politickém dění nemluvě. Nejpozději od počátku 21. století (případně druhé poloviny 90. let století minulého) však do země zejména v souvislosti s ničivým hladomorem pronikla řada mezinárodních vládních i nevládních organizací. A právě tito aktéři se postupně stávají novým nenahraditelným zdrojem informací.

Otvírání režimu je však veskrze nedobrovolné: informace o něm neposkytuje vedení KLDR, nýbrž uprchlíci. Tito lidé prchají ze země, která se vyznačuje absolutní absencí těch nejzákladnějších práv a svobod. Pouhý poslech jihokorejského radiového vysílání, sledování zahraničních televizních kanálů či sezení na novinách obsahující fotografii „*Velkého vůdce*“ Kim Ir-sena či „*Drahého vůdce*“ Kim Čong-ila je pro režim podnětem k udělení tvrdého trestu. V zemi panuje všudypřítomná atmosféra strachu a obav z toho, že agenti *Státní bezpečnostní agentury* pozatýkají na základě principu kolektivní viny celou rodinu, mnohdy aniž by její členové věděli, za co jsou trestáni.

Totalitní režim je navíc neschopný (či spíše neochotný) zajistit svým obyvatelům distribuci i těch nejzákladnějších surovin a zboží. Mnoho Severokorejců žije v naprosto nedostačujících podmínkách, často bez přístupu k elektřině, pitné vodě či vytápění. Situace v zemi tak není nesrovnatelná se situací některých zhroucených států (*failed states*) či rozvojových zemí. Militantní a nepřátelskou atmosféru uvnitř KLDR dotváří rovněž fakt, že země již od 50. let minulého století stále zůstává ve válečném stavu s Korejskou republikou (Jižní Koreou) a jejich

vzájemné vztahy a diplomatické styky zůstávají silně limitované. KLDR navíc rozvíjí vlastní jaderný program, čímž spolu se svými neustálými vojenskými provokacemi představuje regionální, ale i mezinárodní bezpečnostní hrozbu.

Cílem této práce však není analýza bezpečnostní situace na korejském poloostrově ani jaderná hrozba, kterou KLDR představuje. Předmětem práce je komplexní analýza lidsko-právní situace v KLDR v posledních deseti letech, která si klade za cíl potvrdit či vyvrátit základní hypotézu práce, která zní: Lidsko-právní situace v zemi zůstává v posledních deseti letech nezměněna. Budeme se rovněž snažit potvrdit či vyvrátit vedlejší hypotézy, které zní: Lidsko-právní situace v KLDR je ovlivněna zejména vnitropolitickým děním a nastavením současného politického systému a Aktivity mezinárodních nevládních i vládních organizací v KLDR přímo působících či zaměřených na zdejší porušování lidských práv, příznivě ovlivňují lidsko-právní situaci v KLDR.

Práce tedy bude tzv. *jedinečnou případovou studií* lidsko-právní situace v KLDR v časovém horizontu posledních deseti až dvanácti let. Z důvodu smysluplnosti a návaznosti studie je ale nutné poukazovat i na vybrané aspekty lidsko-právní situace let dřívějších (zejména pak hladomor). K potvrzení či vyvrácení hypotéz bude sloužit práce s proměnnými (viz přílohu 1). Jako nezávislé proměnné jsme si stanovili: vůle vládnoucí garnitury a kult osobnosti v KLDR, politická ideologie *čučche* a její modifikace, fungování politického a trestního systému KLDR, přístup mezinárodního společenství k severokorejskému režimu (potažmo mezinárodní univerzální lidsko-právní diskurs), přístup Korejské republiky ke KLDR a činnost mezinárodních vládních organizací, mezinárodních a národních nevládních organizací (NGOs a INGOs) zaměřených na lidsko-právní situaci v KLDR. Tyto nezávislé proměnné mohou být rozděleny na ty ovlivňující lidsko-právní situaci zvnějšku a na ty co ji ovlivňují zevnitř (opět viz přílohu 1).

Zprostředkující proměnná byla stanovena pouze jediná a to současné nastavení a indoktrinace severokorejské společnosti. Závislou

proměnnou pak přirozeně představuje lidsko-právní situace v KLR: v průběhu práce analyzujeme situaci v oblasti základních lidských práv první generace (kapitola 2.2), situaci práv druhé generace (zejm. ekonomických a sociálních práv, kapitola 2.3) a následně v třech zcela specifických lidsko-právních kategoriích. Zde se jedná o práva žen, dětí a práva severokorejských uprchlíků (kapitola 2.4). V průběhu práce tedy budeme hledat kauzální vztah mezi výše zmíněnými nezávislými proměnnými a proměnnou závislou, což nám poslouží k potvrzení či vyvrácení hypotéz práce.

Práce si klade za cíl poskytnout jedinečný a zevrubný vhled do aktuální lidsko-právní situace v zemi a zároveň analyzovat kořeny vytvářející podhoubí pro porušování lidských práv. Studie podobného druhu se v českém prostředí nevyskytují. Proto je dalším cílem práce toto prázdné místo zaplnit. Hned na začátku si však musíme uvědomit, že výzkum čehokoliv, co se týká KLR, není z metodologického hlediska záležitostí jednoduchou, a to zejména kvůli již výše zmíněnému nesnadnému přístupu k relevantním informacím. Metodologické limity práce budou nastíněny níže. Nicméně minimálně v posledním desetiletí vystává možnost pracovat s řadou nových a dosud nepoznaných faktů a informací týkajících se lidských práv v KLR. Proto je již také možné vytvořit uspokojivou analýzu zaměřenou na tuto problematiku, která by ještě před deseti lety byla nemyslitelná.

Mezi základní zdroje informací, se kterými budeme pracovat, patří analýzy a výroční zprávy mezinárodních vládních organizací, především pak OSN a její součásti (např. *Fond OSN pro výživu a zemědělství /FAO/*, *Světový potravinový program /WFP/*, *Dětský fond OSN /UNICEF/*), mezinárodních nevládních organizací (např. *Amnesty International*, *Human Rights Watch*), a nevládních organizací (např. *Crossing Borders*, *Good Friends* aj.).

Rovněž budeme využívat dostupné zprávy americké vlády a vlády Korejské republiky. Zde jsou velmi užitečné analýzy *Korejského institutu pro národní sjednocení (KINU)*, který každoročně vydává tzv. *Bílé knihy o*

lidsko-právní situaci v Severní Koreji. Dále budou použity i odborné články, monografie a sborníky textů zabývajících se politickým systémem a problematikou lidských práv v KLDR (např. analýzy S. Haggarda a M. Nolanda (2011), A. Lankova (2007) či Sung Chul Yanga (1999). V neposlední řadě využiji i svědectví uprchlých Severokorejců sepsané např. v knihách B. Demick (2010), M. Kima (2010) či Kang-Čchol hwana (2001) aj. Dalším zdrojem informací budou i novinové články např. z *Daily NK*, *38 North* či *Guardianu* a BBC. Pro krátkou teoretickou část práce pak budou použity odborné články, monografie a sborníky jako např. Bauer, Bell /ed./ (1999) či Tomuschat (2008).

Jak již bylo řečeno, získávání informací o lidsko-právní situaci v Severní Koreji zůstává z metodologického hlediska i přes již zmíněné zlepšení informační situace stále problematické. KLDR se nadále snaží kontrolovat veškeré toky informací ať už do země či ze země. Jak poznamenává S. Haggard a M. Noland (2011: 4), přímý výzkum jakékoliv oblasti života v Severní Koreji je prakticky nemožný. Aktéři, kterým režim umožní operovat v KLDR, mají stále jen omezený přístup do mnoha částí země. Severokorejská vláda totiž obvykle umožňuje vstup jen do těch provincií země, kde lidsko-právní, ale i potravinová situace nedosahuje zcela kritických hodnot. V důsledku toho pak data např. ze severních provincií zcela chybí nebo se dá předpokládat jejich zkreslení. Pokud navíc vnější aktér typu nevládní či mezinárodní organizace informaci získá, pak ji z důvodu neexistence objektivních oficiálních severokorejských informačních kanálů není možno ověřit.

Dalším problematickým bodem je práce s výpověďmi uprchlíků. Ačkoliv tyto výpovědi představují naprosto zásadní a jedinečný pohled do každodenního života v Severní Koreji a fungování režimu, můžeme se setkat s tím, že uprchlíci zveličují své vzdělání, zaměstnání či svůj oficiální společenský status, kterého dosáhli v Severní Koreji či jinak upravují své výpovědi (ibidem: 15). Zároveň však platí, že se uprchlíci v drtivé většině shodují na klíčových aspektech každodenního života a

podobě represí. Každým rokem navíc narůstá jejich počet¹, s čímž roste i počet poskytnutých výpovědí. To pomáhá dokreslovat ucelenější vzhled do severokorejské společnosti. Je proto velmi vhodné a přímo žádoucí s ohledem k tématu práce s těmito svědectvími pracovat.

Následující analýza si klade za cíl co nejvyšší možnou míru objektivitu a reliability, k čemuž bude sloužit práce s velkým množstvím pramenů. Znovu je však potřeba zdůraznit nutnost uvědomit si metodologické limity, které vyplývají z podstaty samotného tématu práce.

Struktura je následující. Práce bude rozdělena na tři hlavní kapitoly: 1) teoretické uchopení a definice lidských práv; 2) analýza faktické lidsko-právní situace v KLR; 3) analýza aspektů s předpokládaným vlivem na lidsko-právní situaci v zemi.

V *první* kapitole bude nastíněno teoretické uchopení lidských práv. Zde je nutné říci, že tato teorie neslouží jako analytický rámec práce (jak by tomu bylo u disciplinované případové studie), nýbrž jako pomocník s terminologií a obecným vymezením zkoumaného problému. Cílem práce tak logicky není podrobná analýza tohoto konceptu. Pro celkové pochopení teoretických konceptů souvisejících s lidskými právy, které budou zmiňovány v průběhu celé práce, je však tato část naprosto nezbytná. Obsahem kapitoly bude samotná definice lidských práv a jejich jednotlivých generací. Dále načrtneme problematiku univerzality lidských práv a zmíněny budou i v praxi často se vyskytující argumenty kulturního relativismu (zde s přihlédnutím k asijské realitě) vztahující se k možnosti (nemožnosti) univerzálního uplatnění konceptu lidských práv po celém světě.

¹ Podle Korejského ministerstva pro národní sjednocení dosáhl v roce 2010 celkový počet Severokorejců, kterým se podařilo uprchnout do Jižní Koreji 20 000. To představuje desetinásobný nárůst oproti roku 2000 (http://eng.unikorea.go.kr/CmsWeb/viewPage.req?idx=PG0000000513&boardDataId=BD0000220180&CP0000000002_BO0000000090_Action=boardView&CP0000000002_BO0000000090_ViewName=board/BoardView, staženo k 6. 2. 2012). Prchající Severokorejci však nemíří pouze do Korejské republiky. Jejich celkový počet je odhadován na 100 000, přičemž první zemí, kam se uprchlík dostane, je vždy Čína (Haggard, Noland 2011: 2).

Poté již přejdeme k *druhé* kapitole, jejímž obsahem bude komplexní studie faktické lidsko-právní situace v KLTR v posledních deseti letech se všemi jejími aspekty. Cílem a účelem této části práce je poskytnutí ucelené analýzy masivního porušování lidských práv v Severní Koreji. Právě zde hrají klíčovou roli výše zmíněné výpovědi severokorejských uprchlíků a dostupné analýzy mezinárodních vládních i nevládních organizací (zejm. pak zmíněné *Bílé knihy* či výroční zprávy organizací jako je *Human Rights Watch* či *Amnesty International*).

Na začátku této části práce se budeme věnovat signatářství KLTR v mezinárodních úmluvách o lidských právech, které představuje vhodné přemostění mezi teoretickou a praktickou částí práce. Právě členství Severní Koreje v základních lidsko-právních úmluvách je v silném kontrastu s reálnou situací v zemi.

Dále již bude zachycena realita práv první generace (např. problematika trestu smrti a veřejných poprav, mučení a reality ve vězeňských zařízeních, neexistence svobody vyznání, projevu, volby a práva na soukromí, omezení svobody pohybu), práv druhé generace, zejm. pak sociálních a ekonomických práv (zde např. právo na jídlo a sociální zabezpečení). Dále se budeme věnovat právům žen a dětí v KLTR (právě ty jsou v důsledku uplatňování principu kolektivní viny obvykle nevinnými oběťmi represivního režimu) a také právům severokorejských uprchlíků.

Pak přejdeme ke *třetí* kapitole. Ta bude věnována aspektům s předpokládaným vlivem na lidsko-právní situaci v KLTR. Vložení této kapitoly je naprosto klíčové pro kontextuální pochopení lidsko-právní situace v zemi a také nám umožní lépe zachytit její možné proměny. Kapitola rovněž přispěje k potvrzení či vyvrácení hypotéz, které jsme si vytyčili.

Nejdříve se zaměříme na *vnitřní* nastavení severokorejského režimu. Zde prozkoumáme vliv ideologického nastavení KLTR a kultu osobnosti na aktuální lidsko-právní situaci; dále se zaměříme na politické uspořádání a v neposlední řadě i na trestní systém KLTR, který pro severokorejský

režim představuje ospravedlnění výkonu tvrdých trestů. Prozkoumáme i to, jaký podíl na současné lidsko-právní situaci má aktuální normativní nastavení a indoktrinace severokorejské společnosti.

Další částí kapitoly pak bude analýza aspektů s předpokládaným vlivem na lidsko-právní situaci v KLDR z *vnějšku*. Zde se zaměříme na přístup USA ke KLDR, přístup Korejské republiky k lidsko-právní situaci v KLDR a rovněž na společnou strategii těchto dvou států. Dále se budeme věnovat lidsko-právní strategii OSN a následně i aktivity neziskového sektoru, pokud jde o severokorejská lidská práva. Zcela specifickému a odlišujícímu se postoji Čínské lidové republiky ke KLDR bude věnována poslední část kapitoly.

Obecně ve třetí kapitole, která tvoří analytické jádro práce, budeme nejprve zkoumat, jak výše zmíněné vnitřní aspekty ovlivňují lidsko-právní situaci v KLDR. V kapitole věnované aspektům s vnějším vlivem pak věnujeme pozornost tomu, zda konfliktní nastavení vztahů KLDR a dalších aktérů vede k odmítání vstupu mezinárodních aktérů do země a zda následkem toho stagnuje perspektiva zlepšení lidsko-právní situace běžných Severokorejců.

Pak již přejdeme k závěru práce. Zde celkově shrneme výsledky případové studie a rovněž potvrdíme či vyvrátíme stanovené hypotézy. Dále se pokusíme nastínit možné perspektivy změny a zlepšení lidsko-právní situace v KLDR s ohledem na předchozí analýzu.

1. Teoretické uchopení a definice lidských práv²

Koncept lidských práv se institucionalizoval ve svém plném rozsahu až v reakci na druhou světovou válku. Jedná se tedy o koncept poměrně mladý, který má navíc dosti problematický a vágní ráz. Nejčastěji bývá kritizována selektivita a západocentrismus lidských práv a neexistence jejich jasného původu a pramenů. Zpochybňována bývá i jejich univerzální platnosti a správnost. Lidská práva jsou navíc velmi obtížně vynutitelná, jak ostatně můžeme pozorovat i na příkladu KLDK (viz kapitolu 1.5). I přesto však mezinárodní společenství v čele s OSN stále více zdůrazňuje jejich význam a apeluje na jejich dodržování. Lidská práva jsou tedy navzdory proti nim zaměřené kritice obecně uznanými a legitimními hodnotami v mezinárodním systému.

1.1 Co jsou lidská práva: definice

Lidská práva mohou být vnímána jako morální koncept, jehož legální rámec se plně rozvinul až s vytvořením institucionálních mechanismů pro jeho monitoring, odpovědnost a vnucení (Vizard 2006: 2 – 3). Existuje mnoho různých definic lidských práv: „Lidská práva jsou právy, která má každá lidská bytost právě proto, že je lidskou bytostí“ (Donnelly 2003: 7). Podle Vizard (2006: 1) je možné lidská práva chápat jako určitý „(...) nárok na základní výdobytky, které by měly být požívány univerzálně a bez rozdílu všemi lidmi po celém světě na základně principu rovnosti“. Lidská práva se však dají chápat i jako nástroj nebo důvod sloužící k napadení určitého způsobu jednání, které je považováno za morálně či eticky nesprávné (Freeman 2011: 4). Ve stejný moment mohou být chápána i jako neviditelné vlastnictví osob ale i jako něco, co nikdo nikdy vlastnit nemůže (Orend 2002: 18).

Můžeme tedy vidět, že lidská práva bývají považována za určité vyjádření triády vztahů mezi jednotlivcem, státem a mezinárodním společenstvím

² Jak již bylo řečeno v úvodu, účelem této práce není poskytnutí vyčerpávající analýzy teorie lidských práv. Tato kapitola má tedy jen doplňkový a přehledový charakter a slouží výhradně k základnímu pochopení toho, co lidská práva znamenají.

(Tomuschat 2008: 22) či mezi tzv. držiteli povinnosti („*duty-bearers*“) a držiteli práva („*right-holders*“) (Donnelly 2003: 8).

Již poměrně vysoká flexibilita v definici lidských práv naznačuje, že jejich uchopení je velmi obtížné a jednotlivá pojetí se od sebe mnohdy velmi liší. To přirozeně neusnadňuje ani jejich aplikaci v reálném světě. Některá lidská práva (jako právo na život, právo nebýt mučen aj.) lze navíc chápat jako nadřazená³ právům jiným (právo na volný čas, právo na sociální zabezpečení), avšak obecně platí princip jejich vzájemné provázanosti. To znamená, že jedno právo nemůže fungovat bez jiného. Lidská práva tedy můžeme chápat jako jistou morální bariéru stojící v pozadí jednání jednoho aktéra (ať už jednotlivce, státu či mezinárodního společenství) vystupující na povrch jedině tehdy, když aktér druhý jedná v rozporu s tím, co je všeobecně vnímáno jako vhodné a správné. Z toho můžeme logicky vyvodit, že lidská práva jsou opředena jistým normativním hávem, což opět za určitých okolností může představovat problém při jejich praktické implementaci⁴.

1.2 Tří generační koncept lidských práv

Koncept tří generací lidských práv vyjadřuje z části již zmíněnou nadřazenost určitých skupin práv nad jinými, za což bývá kritizován. Zároveň však jednotlivé generace vzájemně koexistují a podporují se: např. bez garance fyzické integrity člověka, která spadá do první generace práv, by nemohlo vzniknout ani právo na zaměstnání, které patří do generace druhé. Shrňme si tedy stručně význam a obsah jednotlivých generací.

Nejstarší je první generace práv mající kořeny již v 18. – 19. století. Patří sem zejména elementární lidská práva, jako je právo na život, právo nebýt mučen, či právo na svobodu pohybu, ale také např. významná

³ Jistou nadřazenost určitých práv nad jinými vyjadřuje i tzv. generační koncept lidských práv. Viz kapitola 1.2.

⁴ Normativní ráz lidských práv bývá častým argumentem proti jejich univerzální aplikaci ze strany kulturního relativismu (viz kap. 1.4).

práva občanská a politická, jako je právo na rovnost všech před zákonem či právo občana na sdružování v politických stranách. Tato generace obsahuje především tzv. negativní práva. Negativní právo můžeme volně definovat jako absenci zásahů státu a kohokoliv jiného do osobní svobody jednotlivce (Tomuschat 2008: 25). Tato práva bývají také nejčastěji zakotvena v právně závazných mezinárodních úmluvách⁵.

Do druhé generace lidských práv pak spadají práva ekonomická, sociální a kulturní. Jako příklad může být uvedeno právo na zaměstnání, na sociální zabezpečení či vzdělání. Většinou se tedy jedná o tzv. pozitivní práva. Ta mohou být chápána jako aktivní využívání určitých sociálních služeb či statků jedincem, který je držitelem práv (ibidem).

Nejnovější je tzv. třetí generace práv, která obsahuje právo na mír, rozvoj a čisté životní prostředí. Relevance těchto práv začala být diskutována až v 70. letech 20. století a dodnes neexistuje jejich pevné právní zakotvení (ibidem: 54). Tato práva jsou proto nejčastěji předmětem diskuzí a sporů týkajících se jejich univerzální platnosti. Práva třetí generace jsou totiž velmi nezřetelnou koncepcí: není zcela jasné, kdo by měl ručit za dodržování těchto práv, ale i kdo by měl tato práva požívat (nejasnost v *duty-bearers* a *right-holders*) (ibidem: 57).

Všeobecně platí, že nejsilnějšímu mezinárodnímu uznání se těší práva první generace, což vyjadřuje i jejich časté ukotvení v závazných mezinárodních právních úmluvách. To však bohužel neznamená, že tato práva nejsou porušována. Slabší je pak konsenzus mezinárodního společenství, pokud jde o práva druhé generace. Práva generace třetí jsou v současnosti právy nejvíce kontroverzními, což vyjadřuje i praktická neexistence závazných úmluv o jejich dodržování⁶.

⁵ Příklady takových úmluv jsou zmíněny níže v pozn. 9.

⁶ Více o této problematice viz Tomuschat 2008, zejm. kapitola 3.

1.3 Právní ukotvení lidských práv; nedostatek vynutitelnosti

Dokumentem, který obsahuje základní sumu lidských práv, je *Všeobecná deklarace lidských práv* (UDHR) přijatá Valným shromážděním OSN v prosinci 1948⁷. Zde je nutno podotknout, že UDHR má deklaratorní charakter; prohlašuje (nikoli zakládá) existenci práv, zároveň není možné na jejím základě tato práva vynucovat. Neexistují tedy žádné mechanismy jeho vynucení ani žádné jeho signatářské země. V mezinárodním prostředí ale existuje i velké množství právně závazných lidsko-právních úmluv jak regionálního⁸, tak globálního charakteru⁹. I přesto se však neustále vyskytují případy jejich porušování a nerespektování. Mechanismy fungování těchto úmluv jsou tedy poměrně komplexně institucionalizovány. Jejich reálné vynucení se však vyskytuje zřídka.

Za hlavní problém selhávání vynutitelnosti lidských práv je často považována neschopnost mezinárodního společenství dohlížet nad řadou represivních států světa, které nejsou ochotné nebo schopné účinně aplikovat lidsko-právní standarty ani nést odpovědnost za jejich plnění (Donoho 2006: 3). Problém nedostatečné vynutitelnosti lidsko-právních úmluv je ale velmi komplexní a zahrnuje celou škálu faktorů od neefektivity mezinárodních institucí přes zmiňovanou vágnost konceptu

⁷ Zřejmě nejzřetelnější ukotvení lidských práv představuje tzv. *Bill of Rights*, kterou tvoří *UDHR*, *Mezinárodní pakt o občanských a politických právech* (ICCPR) a *Mezinárodní pakt o ekonomických, sociálních a kulturních právech* (ICESCR) (Donnelly 1999: 65).

⁸ V Evropě například „*Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod*“ (1950), pro Americký kontinent byla přijata „*Americká úmluva o lidských právech*“ (1969); žádný závazný nástroj pro dodržování lidských práv regionálního charakteru však neexistuje v Asii (Tomuschat 2008: 36).

⁹ Mezi nejvýznamnější závazné lidsko-právní úmluvy patří i již zmiňované úmluvy ICCPR a ICESCR. Obě úmluvy byly přijaty v prosinci roku 1966 Valným shromážděním OSN a fakticky ukotvují lidská práva definovaná ve UDHR. Dále bylo přijato mnoho úmluv o odstranění diskriminace, např. „*Úmluva o odstranění všech forem diskriminace proti ženám*“ (CEDAW), „*Úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace*“ (ICERD), „*Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání*“ (CAT), „*Úmluva o právech dítěte*“ (CRC) a mnoho jiných.

lidských práv až po otázku suverenity¹⁰ a individuální odpovědnosti státu ale i jedince, který se na porušování lidských práv podílí. Významný problém představuje i výše zmíněný univerzální charakter lidských práv, který bývá často zpochybňován. Lidko-právní koncept je mnohými státy považován za západní konstrukt nevhodný k univerzální celosvětové aplikaci.

1.4 Univerzální lidská práva¹¹ s přihlédnutím k Asii

Rovnost, nezcizitelnost a univerzalita. To jsou tři hlavní znaky lidských práv. Rovnost znamená, že všichni lidé disponují stejnými lidskými právy. Nezcizitelnost pak to, že lidská práva nemohou být člověku nikdy upřena. Univerzalitu chápeme tak, že lidská práva přísluší všem lidským bytostem bez rozdílu, tedy všem členům druhu *Homo sapiens* (Donnelly 2003: 10).

Univerzalita lidských práv bývá často problematizována. To výstižně vyjadřuje např. Nussbaum (1999: 36) tvrzením, že je velmi obtížné používat koncept vzniklý v jedné kultuře k hodnocení reality v kultuře zcela odlišné. Zároveň však autorka podotýká, že argument proti aplikaci lidských práv z důvodu jejich „západo-centrismu“, nejčastěji používají funkcionáři nedemokratických režimů (ibidem: 37). Pokud jde o šíření a aplikaci lidských práv všude po světě, stojí proti sobě dva tábory: obhájci universalismu a obhájci kulturního relativismu. Ten se nejčastěji ozývá právě z Asie (Donnelly 1999: 64).

Načrtněme si nejprve stručně hlavní argumenty *kulturního relativismu*. Kulturní relativismus v zásadě tvrdí, že lidská práva jsou spojena výhradně se Západem (okcidentem), kde i vznikla a představují novodobý kolonialismus a snahu Západu udržet si morální nadřazenost. Podle

¹⁰ Státy porušující lidská práva svých vlastních občanů často argumentují právě svou suverenitou, kterou používají jako ochranný val proti kritikám svých praktik, které jsou v rozporu s lidsko-právními standardy. Pod záminkou suverenity opakovaně neumožňují svým občanům zajištění jejich základních potřeb a obětují jejich blahobyť a důstojnost ve prospěch udržení tohoto režimu (Donnelly 1999: 72). Tento jev můžeme pozorovat i na případu KLDŘ a rétoriky Kim Čong-ila (viz např. Weatherley, Jiyoung 2008: 286).

¹¹ Souhrnný přehled mezinárodně uznaných lidských práv je znázorněn na příloze 2.

kulturního relativismu má šíření lidských práv za důsledek destrukci kultur a nezápadních norem (Spagnoli 2007: 14). Lidská práva propagují individualismus, který není obecně přijímán. Např. v Asii je důraz kladen na rodinu a komunitu a konkrétně v KLDR jsou před právy zdůrazňovány nejprve povinnosti občana k vůdci (Song 2010: 108 – 109). Zastánci kulturního relativismu tedy tvrdí, že lidská práva nepředstavují hodnotově neutrální koncept (Donnelly 1999: 62). Šíření lidských práv také podle relativismu stojí proti tradicím nezápadních kultur (ibidem: 81 – 82) a představuje arogantní intervenci západních států do cizích záležitostí (Sen 1999: 95).

Problémem důsledné aplikace kulturního relativismu je však to, že argumenty z něj plynoucí používají ti, co lidská práva porušují k obhajobě svých zločinů. Neměli bychom však akceptovat fakt, že vlády přeměňují zločiny do podoby normy tvrzením, že to představuje vyjádření kultury a identity (Spagnoli 2007: 18).

Argumenty *universalismu* proti kulturnímu relativismu jsou četné. Donnelly (1999: 69) např. tvrdí, že jednotlivci, rodiny i celá společenství v Asii čelí obdobným hrozbám a možnosti útlaku ze strany státu jako i západní společnosti a proto potřebují stejnou ochranu jako ony. UDHR a jiné dokumenty tak představují odpověď na ohrožení lidské integrity a důstojnosti ze strany států. Mezinárodně uznaná lidská práva mohou navíc být interpretována a implementována různými způsoby, a tedy i do značné míry přizpůsobena konkrétní, v našem případě asijské, realitě (ibidem: 84). Mezinárodní lidsko-právní standarty navíc nepředstavují požadavek na to vzdát se vlastní kultury. Vyžadují jen jistou modifikaci či odstoupení od těch prvků, které např. ukotvují či umožňují násilí.

Podle zastánců *universalismu* navíc kultury podléhají vlivům kultur jiných, což je jev přirozený a žádný diktát shora (Nussbaum 1999: 49 – 51). Změna určitých praktik ve prospěch lidských práv neznamena popření celého kulturního systému. Podle Sena (1999: 95) představují navíc univerzální lidská práva hodnotu samu o sobě.

Za schůdné východisko a vyjádření jistého dialogu mezi oběma směry můžeme považovat tzv. *umírněný relativismus*. Ten akceptuje univerzální přijímání lidských práv avšak vždy s ohledem na partikulární kulturu (Donnelly 1999: 83). V důsledku tedy tento směr může vést k nárůstu míry reálné univerzality lidských práv prostřednictvím širokého mezikulturního dialogu. Je třeba si tedy vždy uvědomovat, že podoba implementace lidsko-právních standardů se s ohledem na konkrétní region může a přímo musí lišit. Nicméně základní étos nezcizitelných, rovných a univerzálních práv by měl být zachován, na čemž se shoduje i řada autorů¹².

¹² Viz např. Tatsuo 1999, Sen 1999, Donnelly 1999 či Spagnoli 2007.

2 Analýza faktické lidsko-právní situace v KLDR

Nejprve analýze podrobíme situaci týkající se první generace lidských práv. Zde se jedná o naprosto elementární lidská práva, jako např. právo na život, právo nebýt mučen či právo na osobní svobodu aj. (viz níže). Pak se zaměříme na generaci druhou, kam spadají zejména práva ekonomická, sociální a kulturní. Hned na začátek celé kapitoly je navíc třeba podotknout, že nejpodrobněji a nejpravidelněji zachycují dynamiku vývoje lidsko-právní situace zprávy Korejského institutu národního sjednocení (KINU) a dále výroční zprávy organizací Human Rights Watch a Amnesty International. Z toho důvodu budu čerpat převážně z těchto zdrojů.

2.1 KLDR jako signatář mezinárodních úmluv o lidských právech¹³

Vedle toho, že od roku 2009 KLDR začlenila do své ústavy závazek o ochraně a respektování lidských práv (World Report 2010: 326), také podepsala i ratifikovala čtyři hlavní závazné mezinárodní úmluvy o lidských právech. Jedná se o *Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (ICCPR)*, *Mezinárodní pakt o ekonomických, sociálních a kulturních právech (ICESCR)*, *Úmluvu o odstranění všech forem diskriminace proti ženám (CEDAW)* a *Úmluvu o právech dítěte (CRC)*¹⁴. Zároveň však severokorejské členství v těchto paktech vykazuje nedostatky, a to nejen v jejich reálném plnění.

Pokud jde o ICCPR, Severní Korea se skutečně stala v září roku 1981 jejím plnoprávným členem. Nicméně v roce 1997 zaslala vláda KLDR generálnímu tajemníkovi OSN oznámení o svém stažení z této úmluvy. Zásady ICCPR však neumožňují možnost jednostranného odstoupení, o čemž byla Severní Korea informována memorandem ze strany

¹³ Na počátku této části práce, která se týká faktické lidsko-právní situace v KLDR, je vhodné vložit kapitolu věnující se severokorejskému signatářství v lidsko-právních úmluvách. To může představovat pomyslný odrazový můstek pro další analýzu.

¹⁴ <http://www.hrw.org/news/2009/04/18/universal-periodic-review-north-korea> (staženo k 8. 2. 2012)

Sekretariátu OSN. V něm bylo zároveň uvedeno, že vystoupení z ICCPR je možno jen pokud by všechny členské státy se stažením souhlasily. To se nestalo a KLDK tak dále zůstává členem úmluvy¹⁵.

Severokorejské členství v ICESCR, které bylo vzniklo v roce 1981, funguje po formální stránce řádně. Další problém však vyvstává při bližším prozkoumání pozadí CEDAW, jejímž plnoprávným členem se KLDK stala v únoru roku 2001. Severní Korea měla k úmluvě ihned po přistoupení několik zásadních výhrad. Mezi ně patřil například nesouhlas s odstraněním staré a vytvořením nové legislativy, která by měla eliminovat ženskou diskriminaci v zemi. Dále KLDK odmítla garantovat rovnost mezi muži a ženami. Tyto výhrady však stojí naprosto proti samé podstatě a smyslu úmluvy, jak se vyslovila i komise Irské republiky, která námítky přezkoumávala¹⁶. Severokorejské námítky tak byly v roce 2002 prozkoumány a následně zamítnuty¹⁷. Členství Severní Koreje v CRC bylo zahájeno v roce 1990 a formálně k němu KLDK nemá výhrady¹⁸.

Na závěr kapitoly o severokorejském členství v lidsko-právních úmluvách je nutno říci, že mezinárodní společenství vydává opakovaně doporučení a apely týkající se skutečného naplňování lidsko-právních standardů v KLDK (viz zejm. kap. 3.2). Severokorejský režim je však ignoruje či na ně přistoupí pouze formálně. Podobná je severokorejská reakce na opakované apely OSN týkající se přistoupení KLDK k dalším lidsko-právním úmluvám¹⁹.

¹⁵http://treaties.un.org/Pages/ShowMTDSGDDetails.aspx?src=UNTSO&tabid=1&mtdsg_no=IV-4&chapter=4&lang=en#8 (staženo k 8. 2. 2012)

¹⁶http://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-8&chapter=4&lang=en#18 (staženo k 8. 2. 2012).

¹⁷http://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV8&chapter=4&lang=en#18 (staženo k 8. 2. 2012).

¹⁸http://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-11&chapter=4&lang=en (staženo k 8. 2. 2012)

¹⁹ Viz např. apely vyslovené v rámci Valného shromáždění OSN v r. 2011 (A/HRC/16/58, 21. 2. 2011).

Severokorejské členství ve výše zmíněných lidsko-právních úmluvách znamená rovněž povinnost KLTR vydávat pravidelné zprávy o situaci v zemi. To však KLTR činí jen velmi neochotně. Na případu Severní Koreje tak můžeme pozorovat již zmíněnou neschopnost mezinárodního společenství vynucovat dodržování úmluv, ke kterým se státy zavážou.

2.2 Lidská práva první generace

2.2.1 Právo na důstojný život; trest smrti a veřejné poprav

Právo lidské bytosti na důstojný život patří mezi ta nejzákladnější a celosvětově nejuznávanější lidská práva. Jak již bylo řečeno dříve, KLTR je členem ICCPR, která právo na život jednoznačně zakotvuje a vyžaduje jeho ochranu (ICCPR: zejm. čl. 6 a 8). Realita v zemi je však následující.

Podle dostupných informací týkajících se výkonu trestu smrti a veřejných poprav je situace velmi závažná. Severokorejský režim neustále vykonává veřejné poprav bez řádného soudu a to nejen za násilné trestné činy, ale i za minoritní provinění nenásilného charakteru²⁰. Severokorejský Trestní zákoník prošel s ohledem na výkon trestu smrti od roku 2000 několika novelizacemi. První z nich proběhla roku 2004 a znamenala určitou reakci na tlak mezinárodní společenství v čele s Lidsko-právní komisí OSN (KINU 2005: 14). Změna se týkala především zpřesnění velmi vágního výkladu trestních činů, které byly trestány smrtí. Volný výklad totiž umožňoval širokou implementaci trestu smrti²¹. Ani novelizace však nepředstavovala překážku pro výkon poprav i v případě minoritních provinění, o čemž nadále informují uprchlí Severokorejci.

Velký problém související s trestem smrti představuje i praktická neexistence spravedlivého soudního procesu před popravou. Již zmíněná novelizace Trestního zákoníku z roku 2004 znamenala v tomto směru

²⁰ Viz např. KINU 2005: 40, KINU 2006: 40, KINU 2007: 40, KINU 2011: 81, World Report 2005: 312, World Report 2008: 300, Amnesty International 2006: 160, Amnesty International 2009: 200, Amnesty International 2010: 199.

²¹ Trest smrti byl v novelizaci nařízen při následujících zločinech: spiknutí proti státu, provinění proti vlasti, terorismus, provinění proti lidu, plánovaná vražda (KINU 2005:38).

formální krok vpřed. Stanovila, že pokud má být vykonán trest smrti, musí k tomu existovat soudní rozhodnutí a rovněž tomu musí být přítomny příslušné autority (ibidem: 45). Zároveň však uprchlíci neustále vypovídají o popravách bez soudu (viz např. KINU 2006: 39, Demick 2010: 184 aj.). Hlavní metodou provedení poprav přibližně od roku 2000 obvykle bývá zastřelení. V 90. letech ale uprchlíci vypovídali i o popravě oběšením či upálením na hranici (KINU 2002: 58).

Lidsko-právní komise OSN (od r. 2006 Rada pro lidská práva) se rovněž opakovaně vyslovila a stále vyslovuje proti výkonu trestu smrti z důvodu minoritních provinění, jako jsou krádeže obilí, měděných drátů, dobytka apod., o jejichž konání rovněž informují uprchlíci Severokorejci (Amnesty International Report 2006: 160, KINU 2007: 36). Trestní zákoník však stále umožňuje zařazení takových provinění mezi zločiny proti lidu a státu, což režim formálně opravňuje k výkonu nejvyššího trestu. Oznamovány jsou i popravky (nejčastěji prchajících vězňů) v nápravných centrech a koncentračních táborech²². Ještě na počátku jednadvacátého století uprchlíci vypovídali o nahodilých zastřeleních vězňů dozorci. Ti k tomu jsou pobízeni svými nadřízenými, neboť dozorce, který zastřelí vězně na útěku, může být povýšen a dokonce přijat do Korejské strany pracujících /KWP/) (KINU 2004: 90). Zároveň se vyskytla i zpráva o tom, že těla zastřelených vězňů jsou lisována na lidský olej, který je následně používán při výrobě kosmetických přípravků (KINU 2002: 62).

Velký podíl popravených Severokorejců po celou dobu mezi léty 2000 - 2011 představují ti, kteří byli přistiženi při poslechu jihokorejského rádia, sledování jihokorejského nebo čínského televizního kanálu, držení jihokorejských letáků, filmů či knih (zejm. Bible), prodeji či držení filmů z Číny nebo ti, kteří se pokoušeli kontaktovat kohokoliv v Jižní Koreji či drželi zahraniční měnu (KINU 2007: 35, KINU 2008: 63, KINU 2010: 79 – 80 aj.). S globálním rozmachem mobilních telefonů, které do KLDR

²² V tomto případě je však velmi náročné získat věrohodná data, neboť jedinou možností je vyslechnout uprchlíky z těchto zařízení, jejichž počet je velmi nízký.

pronikly z Číny, režim také tvrdě trestá jejich používání (KINU 2007: 35, více viz kap. 2.2.4). V roce 2009 však uprchlíci vypovídali, že se trestání v tomto ohledu zmírnilo a že se zvyšuje možnost uplatit veřejné činitele, kteří zmírní trest provinilého nebo ho dokonce propustí (KINU 2009: 63 – 64).

V roce 2007 se vyskytl i bizarní případ popravu muže a ženy za kácení stromů, které byly chráněny státem z důvodu jejich vazbě k revoluční historii (KINU 2009: 62).

Roku 2007 KILDR vydala nový dodatek k stávajícímu trestnímu zákoníku, který znamenal mimo jiné i rozšíření počtu zločinů trestaných smrtí o pašování a obchod s narkotiky (KINU 2011: 76). Jednalo se pravděpodobně o reakci režimu na velký nárůst prodeje drog a bujení šedé ekonomiky. V dubnu 2009 došlo k další revizi Trestního zákoníku. Režim opětovně navýšil počet zločinů bezpodmínečně trestaných smrtí tentokrát o tzv. „*proradné ničení zaměřené proti státu*“ (KINU 2011: 75). Jak můžeme vidět, označení je samo o sobě velmi vágní a znovu umožňuje svévolnou interpretaci zločinů, což mělo být formálně eliminováno revizí z roku 2004. Do zákoníku byla navíc přidána možnost okamžité popravu prchajících vězňů (ibidem 2011: 77). Podle KINU tato utužení měla zajistit hladké předání moci Kim Čong-Illovi synovi Kim Čong-unovi a také bezpečí režimu během této tranzice (KINU 2011: 85).

V roce 2008 vydalo Organizační byro KWP instrukce o zvláště tvrdém trestání obchodu s lidmi; za toto provinění hrozí bezpodmínečná poprava (KINU 2008: 50). S již zmíněným narůstajícím počtem uprchlíků (viz úvod, pozn. 1) narůstá i počet Severokorejců, kteří sami fungují jako převaděči nebo na ně mají kontakty. Útěk z KILDR je totiž prakticky nemožný bez vazeb na tyto převaděčské sítě. Nejvíce poprav za obchod s lidmi či převaděčství se přirozeně koná v severokorejských provinciích rozkládajících se na hranicích s Čínou (např. provincie Severní Hamkyung) (KINU 2007: 42, KINU 2011: 97 – 98, 101 – 105). Organizace Amnesty International Report (2009: 200) rovněž informovala o konání

hromadné popravy patnácti lidí v únoru 2009 za překročení severokorejských hranic s Čínou.

Obrovský lidsko-právní problém představuje i neustálý výkon veřejných poprav bez soudu. I když režim opakovaně popírá, že k nim dochází, severokorejští uprchlíci se shodují na jejich praktikování²³. Veřejné popravy byly nejčastější v druhé polovině 90. let v době hladomoru. V období let 2003 – 2010 frekvence jejich provádění klesala (KINU 2004: 91, KINU 2005: 56 – 57). Někteří uprchlíci tvrdí, že ke snížení došlo jednak díky konstantnímu tlaku mezinárodního společenství, jednak díky obecnému odporu veřejnosti k účasti na veřejných popravách (KINU 2011: 78 – 79). Podle výpovědí uprchlíků režim totiž nutí lidi účastnit se poprav, studenty a malé děti nevyjímaje²⁴. V roce 2005 z KJDR unikly dva videozáznamy, kde byli veřejně popraveni muž a žena za útěk do Číny. *„Měli oči zavázané páskou a v ústech měli kámen, aby nemohli vykřikovat protirežimní kritiku. (...) Ozbrojený voják je pak třemi střelami popravil“* (cit. podle Kim 2011: 112). V roce 2007 byl před davem čítajícím 150 000 lidí popraven muž za to, že na pracovišti ukrýval telefonní linky s napojením na Jižní Koreu a za to, že jeho otec bojoval v padesátých letech na straně Jižní Koreje (KINU 2008: 59). Aktuálně uprchlíci bohužel ohlašují, že počet vykonaných veřejných poprav znovu narůstá. Tento fenomén je opět kladen do souvislosti s přípravou vhodného prostředí pro nástup Kim Čong-una na vrchní pozice KJDR a mocenskou tranzici (KINU 2011: 109).

2.2.2 Osobní svoboda; situace v severokorejských vězeňských zařízeních a politických koncentračních táborech

Právo člověka na osobní svobodu a humánní zacházení (a to i během pobytu ve vězení), právo nebýt mučen, právo na ochranu před arbitrárním zatčením a vězněním a také právo na to nebýt zotročován. To jsou další zcela zásadní lidská práva první generace, bez kterých nemohou být naplňována ani práva další. Všechna jsou opět zakotvena v ICCPR

²³ <http://www.state.gov/j/drl/rls/hrrpt/2003/27775.htm> (staženo k 10. 2. 2012).

²⁴ <http://www.state.gov/j/drl/rls/hrrpt/2003/27775.htm> (staženo k 10. 2. 2012).

(zejm. čl. 2, 8 a 12) jejíž působnosti podléhá i KLDR. Závažné případy neoprávněného porušování osobní svobody a dalších výše zmíněných práv představují každodenní realitu v severokorejských vězeňských zařízeních a politických koncentračních táborech²⁵.

S ohledem na fungování vězeňského a trestního systému také můžeme říci, že Severní Korea v drtivé většině případů nerespektuje presumpci nevinny ani právo na spravedlivý a nestranný soudní proces (jak bylo znázorněno i v předchozí kapitole). To vše bude znázorněno v následujících odstavcích.

Pokud jde o vězeňský systém, KLDR oficiálně upravuje existenci několika druhů vězeňských zařízení. Jde o cely předběžného zadržení, sběrná centra, nápravná zařízení a tzv. zařízení pracovního výcviku (*labour-training centres*) (KINU 2008, 2009, 2010 část II, kap. 2; dále i Demick 2010: kap. 12).

KLDR od r. 1992 zákonem garantuje dodržování lidských práv v průběhu trestního řízení i zadržení a jasně stanovuje zákaz mučení, právo na presumpci nevinny, existenci spravedlivého soudu aj. zásady²⁶. Veřejní činitelé a vězeňští dozorcí jednají však v drtivé většině případů bez ohledu na zákonná opatření. Závažné narušení osobní svobody, ale i soukromí Severokorejců, představují i aktivity *Inspekční skupiny vyšetřující počínání proti socialismu* (tzv. *Anti-socialist Inspection Group*). Ta svévolně vstupuje do domovů Severokorejců a hledá známky „podvratných aktivit“, a tedy i záminku k zatčení (KINU 2008: 76; KINU 2011: 128). Severokorejský režim navíc provozuje tzv. politické koncentrační tábory (tzv. *kwa-li-so*), ačkoliv jejich existenci na

²⁵ Nelidské podmínky v severokorejských vězeňských zařízeních popisuje i Kim (2011: 104 – 107). Vězni neustále trpí hladem, což je nutí jíst i červy nebo vlastní výkaly. Ve vězeních je i nedostatek vody a mnohých dalších komodit denní potřeby.

²⁶ Dodržování lidských práv v době odnětí svobody garantuje i již zmíněná novelizace Trestního zákoníku z roku 2004, která rovněž přináší přesný výčet kriminálních aktivit a způsobů potrestání (KINU 2011: 121).

mezinárodním poli neustále popírá²⁷. Satelitní snímky z roku 2002 a 2011 však jejich existenci jednoznačně prokazují²⁸.

Uprchlíci vyslychaní v období let 2000 až 2011 se shodují na existenci všestranného porušování lidských práv ve všech jmenovaných typech vězeňských zařízení. Hrubý odhad celkového počtu vězňů v KLDR získaný mimo jiné i díky satelitním snímkům, se pohybuje okolo 200 000 (KINU 2005: 296). Přesná čísla je ale prakticky nemožné získat. Satelitní snímky navíc umožňují jen velmi nepřesný monitoring těch největších politických koncentračních táborů a není možné na nich rozpoznat menší vězeňská zařízení, kterých je po celé KLDR obrovské množství. Proto můžeme předpokládat, že celkový počet vězňů je výrazně vyšší.

Ačkoliv režim popírá existenci těžké a tvrdé práce ve vězeňských zařízeních, uprchlíci se na její existenci shodují²⁹. Výpovědi bývalých vězňů se liší s ohledem na množství hodin nucené práce ve vězeňských zařízeních, ale průměrně hovoří o deseti až sedmnácti hodinách denně. Po skončení práce jsou navíc vězni povinni účastnit se několikahodinových ideologických přednášek³⁰ (Demick 2010: 177 - 178, KINU 2010: 129, Kim 2011: 108). Vězni pracují po skupinách. Pokud skupina nesplní přísné pracovní kvóty, její členové jsou zbiti a dostanou práci navíc. Opakovaně je také hlášeno, že nucené práce vykonávají věznění (děti nevyjímaje) téměř za všechny druhy provinění (KINU 2005: 76).

KINU v roce 2007 informoval, že se ve vězeňských zařízeních zvyšuje počet uprchlíků nebo těch, co se o útěk ze země pokusili (KINU 2007:

²⁷ <http://www.amnesty.org/en/appeals-for-action/north-korean-political-prison-camps> (staženo k 14. 2. 2012).

²⁸ <http://www.amnesty.cz/z627/severni-korea-v-koncentracnim-tabore-cotok-trpi-200-tisic-lidi> (staženo k 14. 2. 2012).

²⁹ viz např. KINU 2004: 103, HRW 2005: 311, KINU 2006: 61, KINU 2011: 131 či Amnesty International 2009: 199.

³⁰ Ideologické hodiny se nekonají v politických koncentračních táborech, pokud je vězeň na doživotí umístěn v tzv. *zóně totální kontroly*, tedy pokud neexistuje možnost jeho budoucího propuštění (KINU 2008: 116).

54). To pravděpodobně souvisí s tím, že KLCDR roku 2006 vyhlásila *Kampaň za očištění společnosti*, která zřejmě celkově přispěla k navýšení počtu uvězněných (KINU 2008: 91 – 92). Roku 2008 pak bylo ohlášeno, že režim v *labour-training* zařízeních, dolech či továrnách zadržuje i nezaměstnané občany (ibidem: 82). V roce 2010 byl také odhalen fakt, že vězeňská práce představuje nemalý příspěvek do národní ekonomiky. Např. vězni z gulagu (politického koncentračního tábora) *Hweryong* (sever KLCDR) podle oznámení uprchlíka generují více než 10 % zemědělské produkce celé provincie *Severní Hamkyung* (KINU 2010: 163). S přihlédnutím na celkovou situaci KLCDR, která stále trpí fatálními nedostatky i základních potravin a surovin, se můžeme domnívat, že vězeňská práce je pravděpodobně dalším aspektem přispívající k udržení režimu.

Velký lidsko-právní problém představuje i způsob zacházení s vězni, kteří opakovaně vypovídají o četných případech mučení³¹. Mezinárodní společenství bezvysledně tlačí KLCDR k přijetí CAT a tedy i k odstranění všech hlášených nehumánních činů páchaných na věznicích a vyšetřovaných.

Mezi nejčastější případy mučení patří bití až ubití k smrti železnou holí, nucení sedět či stát mnoho hodin ve strnulé pozici, bránění spánku, elektrošoky, mučení chladem či horkem ale i metoda *waterboardingu*³². Hlášeno je i tzv. *pigeon torture*, kdy má mučený za zády svázané ruce, je pověšen na tyči a mnohonásobně bit (World Report 2011: 344) či tzv. *airplane torture*, kdy je mučený pověšen za nohy a ruce svázané za zády ve vzduchu a bit (Muntarhorn 17. 2. 2010: 6). Organizace *Human Rights Watch* navíc na základě průzkumu z roku 2010 zjistila, že 60 % dříve

³¹ Existuje skutečně nepřeberné množství výpovědí o mučení a bití vězňů či lidí zadržených v podezření ze spáchání zločinu. To je mimo jiné i znak neexistence presumpce neviny, kterou však severokorejské zákony, jak již bylo řečeno výše, garantují. Výpovědi o bití a mučení viz např. zprávy KINU 2002-2011, výroční zprávy Amnesty International 2006, 2009, 2010, 2011 či Demick 2010, Kim 2011, Noland 2007: 91, Martin 2004 a mnohé další.

³² <http://www.state.gov/j/drl/rls/hrrpt/2009/eap/135995.htm> (staženo k 14. 2. 2012).

vězněných uprchlíků se stalo svědkem smrti v důsledku bití či mučení (Human Rights Watch 2012: 2). Vězni jsou bití za porušení zásad vězeňských zařízení, ale i ze svévole dozorců (KINU 2011: 137). KLDR však na mezinárodní půdě neustále popírá, že by k mučení docházelo (KINU 2011: 129).

Další závažný lidsko-právní problém související s životem vězňů, je fatální nedostatek jídla, adekvátního přístřeší a zdravotní péče ve všech vězeňských zařízeních. Většina vězňů je podvyživená a výjimkou není ani smrt vyhladověním (Amnesty International Report 2011: 197). Cely a domy, kde jsou vězni drženi, jsou přeplněné a nemají vytápění ani jiné základní vybavení (KINU 2008: 122 – 123). V posledních několika letech navíc dochází k silnému rozmachu úplatkářství – vězni často uplácí veřejné činitele, aby jim byl jejich trest zmírněn nebo úplně odpuštěn. V důsledku toho byl zaznamenán vzestup případů odnětí svobody za úplatkářství (KINU 2011: 146).

Případ *sui generis* představují politické koncentrační tábory, které režim využívá jednak k eliminaci své opozice, jednak k zastrašení obyvatel a k budování atmosféry strachu. Zatýkáni zde jsou i bývalí vysocí funkcionáři a slavní umělci (KINU 2003: 182, KINU 2006: 239). KLDR v současnosti pravděpodobně provozuje šest táborů tohoto typu³³. Současně je navíc hlášeno zvětšování jejich rozlohy. Podle satelitních snímků se nejznámější tábor *Yodok* oproti roku 2002 výrazně rozrostl³⁴.

Při trestu uvězněním v politickém koncentračním táboře se navíc velmi často uplatňuje princip kolektivní viny – vedle „provinilého“ je do tábora poslána i jeho rodina včetně dětí (KINU 2003: 181, KINU 2007: 87 aj.). Tábory jsou podle výpovědí uprchlíků rozděleny na dvě sekce. Jedná se o tzv. *revoluční zónu* (zde existuje možnost propuštění) a *zónu totální*

³³ Tábory jsou pravděpodobně rozmístěny takto. Tábor *Yodok* v provincii *Jižní Hamkyung*; tábor *Hwasong* v provincii *Severní Hamkyung*; tábor *Bukchang* v provincii *Jižní Pyong-an*; tábor *Hweryong*, *Myonggan* a *Chonjinský* tábor v provincii *Severní Hamkyung* (KINU 2011: 152).

³⁴ <http://www.amnesty.cz/z627/severni-korea-v-koncentracnim-tabore-cotok-trpi-200-tisic-lidi> (staženo k 14. 2. 2012).

kontroly (zde jsou trestanci umístěni na doživotí) (KINU 2003: 184 – 186). Existuje však jen velmi nízká pravděpodobnost, že se politický vězeň dostane na svobodu – životní podmínky vězňů jsou zde katastrofální. Podrobné informace o skutečně aktuálním vývoji situace je prakticky nemožné získat. Můžeme sice pracovat s poměrně velkým množstvím dostupných výpovědí³⁵. Ty jsou však často poměrně zastaralé a většinou popisují realitu z poloviny devadesátých let. S nejvyšší pravděpodobností je ale bití, mučení, těžká práce a nedostatek potravin stálou každodenní realitou života v politických koncentračních táborech i nadále. Autentické kresby bývalých vězňů severokorejských politických koncentračních táborů znázorňující realitu v těchto zařízeních jsou vyobrazeny v příloze 3.

2.2.3 Stratifikace společnosti a z ní plynoucí a nerovnost³⁶

UDHR hned v několika člancích (zejm. pak čl. 1 a 2) jasně uznává rovnost jako jedno ze základních lidských práv (UDHR, čl. 1, 2). Garanci rovnosti najdeme i ICCPR (zejm. čl. 3, 14, 23, 25). I severokorejská ústava z roku 1998 zakotvuje pravidlo obecné rovnosti. Ve stejný okamžik však striktně dělí své občany do jen velmi těžko propustných tříd (KINU 2003: 108). Třídní rozřazení každého z 24 milionů Severokorejců probíhalo několik desítek let (první kroky k tomu podnikl režim Kim Ir-sena již v 50. letech). Výsledkem celého procesu byl vznik složitého systému striktní stratifikace společnosti, tzv. *sŏngbunu* (Lankov 2007: 66).

Obecně řečeno tento systém vytváří prostředí, kde osobní vlastnosti a schopnosti člověka jsou při žádostech o zaměstnání a následném kariéřním vzestupu či posuzování přihlášek na univerzitu částečně nebo zcela zastíněny dědičným třídním původem. Stratifikace tedy do značné

³⁵ Podrobné výpovědi přeživších z politických koncentračních táborů poskytují zejména knihy KANG, Čchol-hwan, RIGOULOT, P. (2001): *The Aquariums of Pyongyang: Ten Years in a North Korean Gulag*, Perseus: Oxford či Hawk (2003): *The Hidden Gulag: Exposing North Korea's Prison Camps: Prisoners' Testimonies and Satellite Photographs*, Committee for Human Rights in North Korea: Washington, D.C.

³⁶ Právům žen a dětí bude věnována samostatná kapitola.

míry determinuje každodenní život každého jednotlivce a znamená i závažné narušení rovnosti.

Severokorejská společnost je dělena na tři základní třídy, tj. hlavní nebo *jádrová třída (core class)*, *neutrální třída (wavering class)* a *nepřátelská třída (hostile class)*³⁷. Každá s těchto tříd má mnoho podkategorií, jejichž celkový počet je 51. Jedinec navíc mnohdy neví, do které podskupiny je zařazen (Oh, Hassig 2000: 134) a příslušníci vyšší třídy v drtivé většině případů nevstupují do manželství s příslušníky skupiny nižší (Lankov 2007: 69). Nastiňme si nyní základní charakteristiky jednotlivých tříd.

Hlavní neboli *jádrová skupina* čítá asi 28 % celkové populace. Jde o nejvíce privilegovanou skupinu, jejíž příslušníci jsou příbuzní Kim Ir-sena, vysocí straníční funkcionáři, dále pak např. rodiny Korejců padlých v průběhu Korejské války na straně Severu či protijaponští odbojáři. Příslušnost k této skupině automaticky znamená i členství v *Korejské straně pracujících*. To s sebou nese řadu privilegií. Děti navštěvují kvalitní školy a jsou téměř automaticky přijaty na prestižní univerzity. Rodiny mají špičkové vybavení domácností, pravidelný přísun potravin a jiného zboží³⁸, mohou sledovat zahraniční vysílání a žijí ve velkých městech, zejména pak v Pchjongjangu (KINU 2003: 111).

Neutrální třída tvoří asi 45 % populace. Jde většinou o běžné dělníky, techniky, farmáře či učitele, kteří nejsou členy strany. Tito lidé již mají v každodenním životě četné problémy plynoucí z jejich neprivilegovaného postavení. Většinou mívají jen malý přísun potravin, nízké platy, nedostačující zdravotní péči. Cestovat mohou jen se speciálním povolením, jehož získání není jednoduché (ibidem: 113).

³⁷ Tabulka přesně znázorňující třídní dělení viz KINU 2003: 112.

³⁸ V KLDK potraviny a jiné zboží distribuuje výhradně stát tzv. *systémem veřejné distribuce*. Tento systém funguje plně podle pravidel stratifikace, ale v současnosti téměř úplně selhává. Pokud byla na funkcionáře řídicí tento systém svěřena povinnost rozdělit zásilku humanitární pomoci, téměř nikdy nebyla doručena potřebným, ale pouze nejvyšší třídě a armádě (Haggard, Noland 2005: 23)

Poslední třídou je třída nepřátelská. Obecně sem patří národní nepřátelé a reakcionáři, v podstatě tedy potenciální nebo reálná politická opozice režimu. Lidé spadající do této kategorie jsou odděleni od zbytku společnosti a jejich lidská práva bývají obecně porušována nejčastěji. Konkrétně sem patří předpřevratoví vlastníci půdy, rodinní příslušníci vězňů, propuštění vězni, nábožensky aktivní lidé, kolaboranti s Jihem v době Korejské války a mnozí další (Lankov 2007: 68). Těmto lidem jsou každodenně upírána jejich základní práva a svobody. Žijí ve velmi špatných podmínkách, často v domech bez základního vybavení, vytápění a přísunu elektřiny. Mají nízké platy a vykonávají nebezpečnou a těžkou práci. Děti jsou vyučovány v horších školách a nemají zpravidla možnost studovat na univerzitě (KINU 2004: 114).

Podmínky nerovnosti pevně zakotvené v dědičném třídním systému však v posledních deseti letech prošly jistými proměnami. Zatímco na počátku 21. století se zásady třídní politiky uplatňovali velmi striktně, v současnosti můžeme v tomto směru pozorovat částečné uvolnění. Přibližně v letech 2000 – 2006 podléhali kádrovým prověrkám všichni kandidáti na studium na univerzitě a prokázaný špatný původ byl důvodem nepřipuštění k přijímacím zkouškám (KINU 2003: 115). Příslušníci *neutrální třídy* navíc nemohli nikdy studovat na nejlepších univerzitách (Demick 2010: 76, KINU 2005: 113).

První zlepšení v tomto ohledu znamenal fakt, že se lidé nepatřící do jádrové třídy mohli dostat na technické obory (KINU 2005: 114). Od roku 2007 pak stále více uprchlíků informovalo o zmírnění kádrové politiky při žádostech na VŠ, i když nejprestižnější univerzity zůstaly vyhrazeny jen pro hlavní třídu (KINU 2007: 126). Od roku 2008 se ale i tyto univerzity začaly otvírat lidem s horším třídním původem (KINU 2008: 172). Vysokoškolské studium však umožňují zejména úplatky a klientelismus, jejichž role i v tomto ohledu aktuálně silně narůstá (KINU 2011: 231).

Podobný vývoj situace můžeme pozorovat i v případě pracovních žádostí o vyšší a prestižnější pozice. Zde výjimku tvoří výběr členů armády a

bezpečnostních složek, kde stále fungují striktní prověrky původu týkající se i okruhu široké rodiny. Z toho můžeme usoudit, že si režim snaží na pozicích, které tvoří páteř režimu, držet jen ty nejloajálnější. Roku 2008 pak bylo ohlášeno zmírnění prověrkové politiky v případě žádostí o práci na *Ministerstvu lidové bezpečnosti*³⁹ (KINU 2008: 170). Nadále platí, že lidé, kteří nemají čistě severokorejský původ (tzn. ti s japonskými, jihokorejskými nebo čínskými příbuznými) čelí silné diskriminaci (KINU 2011: 235 – 239).

Všeobecně jsou v KLRD nejvíce diskriminováni členové *nepřátelské třídy*⁴⁰, kteří jsou stále násilně přesídlováni do nehostinných periferií především na sever země (KINU 2003: 121, KINU 2005: 120 – 121). Nově bylo mnohými výpověďmi uprchlíků ověřeno, že špatný původ negativně ovlivňuje i průběh trestního řízení – kádrový posudek hraje významnou roli při určování závažnosti zločinu a přísnosti trestu (KINU 2010: 246, KINU 2011: 240). Rovněž se vyskytují zprávy o tom, že v KLRD fungují různé standardy zdravotní péče. Lidé z jádrové třídy jsou ošetřováni ve špičkově vybavených nemocnicích, zatímco zbytku společnosti musí stačit nemocnice jen velmi stroze vybavené, často bez přísunu antibiotik, sterilního materiálu či obvazů (World Report 2005: 312).

Důsledky stratifikace společnosti jsou dalekosáhlé. Kádrová politika způsobuje, že obyvatelům zařazených do nižších tříd jsou pravidelně upírána i ta nejzákladnější lidská práva včetně práva na stravu, distribuci pitné vody, odpovídajícího bydlení, spravedlivého soudního procesu, ale i práva na svobodnou volbu zaměstnání, studia či místa pobytu a cestování. Přetrvávající stratifikace společnosti navíc zvyšuje ekonomické rozdíly mezi chudými a bohatými (Kim 2011: 29). To vytváří mimo jiné

³⁹ Ministerstvo lidové bezpečnosti však neřeší ideologické a politické zločiny. Ty má na starosti *Státní bezpečnostní agentura*, kam jsou i nadále přijímáni jen lidé z jádrové třídy.

⁴⁰ Popis toho, jak je každodenní život a příležitosti Severokorejců ovlivňován třídním původem a stratifikací společnosti poskytuje Martin 2004: 412, 419, 544, 620.

potenciál ke vzniku občansko-sociálního konfliktu a nenávisti mezi třídami.

Zcela specifickou skupinu čelící diskriminaci představují hendikepovaní. Zde však můžeme v posledních několika letech pozorovat jistou tendenci ke zlepšení jejich situace. Hendikepovaní Severokorejci dlouho nemohli žít v Pchjongjangu a jiných velkých městech, byli deportováni na odlehlá místa nebo přímo do speciálních koncentračních táborů⁴¹. Hendikepované děti nesměly navštěvovat běžné školy. Časté byly dokonce případy sterilizace těchto jedinců (KINU 2003: 124, KINU 2004: 136).

V červnu roku 2003 ale KLDR vydala v reakci na tlak mezinárodního společenství tzv. *Ochranný zákon pro hendikepované osoby* (Ford, Kwon 2008: 105). Přibližně od roku 2007 se také objevují četnější zprávy o tom, že lidé s postižením již nejsou nuceni žít mimo společnost. Svou činnost navíc od roku 2005 zintenzivnila severokorejská organizace *Korean Federation for the Protection of the Disabled*⁴². Ta se začala podílet na stavbě speciálních rehabilitačních center. V oblasti péče o hendikepované se navíc objevují i četnější případy spolupráce KLDR a Korejské republiky (KINU 2007: 137). Problém ale nadále představuje podezřívavost severokorejského režimu vůči jihokorejským vlivům. Přestože se nadále vyskytují výpovědi uprchlíků o přetrvávající diskriminaci postižených, alespoň minimální náznaky zlepšení situace v tomto ohledu sledovat můžeme.

2.2.4 Svoboda projevu, shromažďování; právo na informace

Fundamentální občanská práva, jako je svoboda projevu (související i s právem na objektivní informace), vyznání (ať už náboženského nebo politického), shromažďování, jsou opět definována jak v UDHR (zejm. čl. 18, 19) tak v ICCPR (zejm. čl. 2, 18, 19). Opět můžeme obecně

⁴¹ <http://www.state.gov/j/drl/rls/hrrpt/2009/eap/135995.htm#> (staženo k 16. 2. 2012).

⁴² <http://naenara.com.kp/ko/kfpd/index.php?groupID=1> (staženo k 16. 2. 2012).

konstatovat, že KLDŘ *de iure* garantuje dodržování těchto práv přímo v ústavě. Zároveň však reálný výkon jejich ochrany v praxi nefunguje.

Svoboda projevu je v severokorejské realitě velmi silně okleštěná. Jak už bylo řečeno v předchozích kapitolách, režim tvrdě trestá jakoukoliv kritiku, ať už je zaměřena protistátně, protirežimně či protistranicky. Nejtvrdší tresty jsou udělovány těm, co buď i nepřímou kritizují osoby vůdců. Lidé za provinění tohoto charakteru beze stopy mizí i se svými rodinami, pravděpodobně do politických koncentračních táborů. Režim ospravedlňuje trestání protirežimních výroků tím, že jde o nepravdivé fámy, které narušují bezpečnost ve společnosti (KINU 2004: 145). Ani již několikrát zmíněná novelizace *Trestního zákoníku* z roku 2004 nepřinesla v tomto ohledu pozitivní změny. Nadále totiž ukotvuje nemožnost vyslovení vlastního názoru. Za poslech či sledování zahraničních médií a šíření jejich obsahu hrozí trest několika let nucených prací (KINU 2005: 140).

Všudypřítomná cenzura a jí provázející propaganda tvoří jádro režimu a přináší mnohé restriktce lidských práv. Severokorejská média, tedy televize, radiové vysílání a noviny, jsou bez výjimky a plně kontrolována státem. Fungují jako hlásná trouba režimu vychvalující *Korejskou stranu pracujících*, úspěchy armády a v neposlední řadě Velkého a Drahého vůdce, jejichž jména jsou v jediných oficiálních novinách *Rodong sinmun* psána tučným písmem (Lankov 2007: 54). Propaganda a indoktrinace je každodenní součástí života Severokorejců již od mateřské školy. „*Kimirsénismus*“, tedy vyučování těch nejpodrobnějších aspektů života Kim Ir-sena a Kim Čong-ila, tvoří velké procento ze školního učiva (Steinerová-Gashi, Gashi 2010: 117). Každodenně se však v médiích i ve školách objevuje ostrá kritika USA, Jižní Koreji, ale i Japonska⁴³.

⁴³ Indoktrinace na severokorejských základních školách má charakter brainwashingu. Děti se odmalička učí písně typu „*Zastřel amerického bastarda*“. Matematické úlohy mají toto a podobné znění: „*Tři vojáci z Korejské lidové armády zabil třicet amerických vojáků. Kolik amerických vojáků bylo zabito vojáky Korejské lidové armády, pokud každý zabil stejný počet vojáků?*“ (Demick 2010: 120 – 121).

Sledování zahraničních televizních programů nebo filmů je striktně zakázáno a tvrdě postihováno – KLDR speciálně upravuje televizory a rádia tak, aby nebylo možné přepínat kanály či ladit jiné frekvence (KINU 2003: 133). Knižní publikace podléhají silné dvojnásobné až trojnásobné cenzuře a následně i kontrole ze strany *Generálního sekretariátu pro publikační činnost*. To samé platí i o divadle a opeře (ibidem: 140). KLDR však opakovaně ve svých hlášeních pro *Radu pro lidská práva OSN* prohlašuje, že garantuje svobodu projevu, svobodný tisk, svobodu shromažďování apod. (KINU 2003: 143, KINU 2005: 144, KINU 2010: 289).

Nicméně i když je svoboda projevu nadále radikálně omezována, v posledních několika letech můžeme pozorovat vzrůstající tendence Severokorejců získávat zahraniční informace i pod neustálou hrozbou tvrdých trestů. Přeladují rádia, odstraňují plomby blokující přepínání televizních kanálů či tajně sledují zahraniční filmy na VHS kazetách a nově i na DVD nosičích (KINU 2008: 214 – 216, KINU 2011: 274 – 275). Uprchlíci rovněž aktuálně vypovídají o tom, že mnohé jihokorejské a americké filmy a pořady, které Severokorejci tajně sledují, mění jejich názory a vnášejí doposud nikdy neexistující a nepoznanou možnost kritického zhodnocení režimu (KINU 2011: 275). Jak ale již bylo řečeno, režim pokračuje v trestání těchto aktivit, zejména pak vysokými pokutami, nucenými pracemi, ale i vězněním v politických koncentračních táborech⁴⁴ (KINU 2010: 303). Pořádány jsou i již zmíněné neohlášené razie do soukromých bytů mající za cíl nalézt „znepokojivé“ a zakázané materiály (KINU 2008: 214).

Za přelomovou událost však můžeme označit otevření pobočky tiskové agentury AP (*Associated Press*) v Pchjongjangu, ke kterému došlo v polovině ledna 2012. V historii je to vůbec poprvé, co bylo západní tiskové agentuře umožněno v KLDR otevřít svou permanentně působící

⁴⁴ Uprchlíci rovněž vypovídají o tom, že s obrovským bujením zahraničních materiálů v podobě filmů již není možné trestat všechny provinilce táborem. Proto dnes záleží hlavně na obsahu filmu nebo pořadu, který byl nedovoleně sledován. Od toho se pak také odvíjí míra trestu.

pobočku. Působení agentury AP v zemi by mohlo do budoucna znamenat narušení cenzury a tím nabourat i nesvobodu projevu v KLDR. Zároveň je ale vysoce nepravděpodobné, že oficiální severokorejská media budou služeb AP využívat (Calderone, Huffington Post: 16. 1. 2012). Zda-li bude agentura v Severní Koreji pracovat efektivně, ukáže až její delší fungování v zemi.

V posledních letech (zhruba od roku 2006) se v KLDR také rozšiřuje používání mobilních telefonů⁴⁵, i když ho režim zakazuje a striktně trestá buď pokutou dosahující až 1,5 milionu severokorejských wonů, nebo trestem nucených prací⁴⁶. V prvních letech 21. století docházelo k jejich pašování z Číny. Následně byly prodávány na černém trhu. Od konce roku 2008 však začala fungovat první a jediná severokorejská mobilní síť *Koryo Link*⁴⁷. Režim v současnosti již povoluje používání mobilních telefonů (bez roamingových služeb), ovšem jen těm nejloajálnějším (KINU 2010: 297). Podle zpráv uprchlíků se ale mobilní komunikace ilegálně šíří i mezi běžnými Severokorejci, kteří jsou za to nadále trestáni (KINU 2011: 278).

Režim omezuje i svobodu shromažďování. Povolena a dokonce vynucována je participace v oficiálních satelitních organizacích, jako je *Svaz mládeže* či *Svaz žen* (KINU 2003: 144). Možnost svobodně vytvořit jakýkoliv soukromý spolek nebo sdružení však neexistuje (Oh, Hassig 2000: 46). Severokorejci tak aktuálně nemají navzdory oficiálním tvrzením režimu žádnou organizaci, která by disponovala potenciálem hájit jejich lidská práva (KINU 2011: 290).

⁴⁵ Obecně o rozšíření informačních technologií také Lee, Hwang 2004.

⁴⁶ Výše a závažnost trestu je v posledních letech více a více ovlivňována náplní zakázaného hovoru. Tvrdší tresty jsou udělovány za hovory do Jižní Koreje než za ty do Číny (KINU 2009: 238).

⁴⁷ *Koryo Link* je dceřiná společnost egyptského mobilního operátora *Orascom*, který začal právě v roce 2008 spolupracovat se severokorejskou komunikační společností (KINU 2010: 299). Zatímco na konci roku 2009 *Orascom* ohlásil, že celkový počet Severokorejců využívajících jeho mobilní služby je 91 704, koncem roku 2010 počet vzrostl již na 300 000 aktivních uživatelů (KINU 2011: 277).

2.2.5 Právo na politickou participaci a svoboda vyznání

Politická participace je rovněž silně omezena a v posledním desetiletí nebyly v tomto ohledu pozorovány žádné změny. V zemi neexistuje politická opozice ani nezávislé nevládní organizace. Ačkoliv volby probíhají a režim na nich dokonce vyžaduje povinnou účast (World Report 2006: 292, Amnesty International Report 2010: 199), fungují spíše jako nástroj režimu k mobilizaci občanů. Můžeme je chápat i jako určitý rituál, který je neodmyslitelnou součástí režimu.

Zásady svobodných voleb v Severní Koreji neplatí. V každém volebním obvodu je pouze jeden stranou pečlivě vybraný kandidát. Občan při vstupu do volební místnosti obdrží hlasovací lístek s jeho jménem. Volič má následně vhodit lístek do volební urny označené slovem „ano“ nebo „ne“. Na to, kam volič svůj lístek vhodí, dohlíží volební komise. Pokud volič s kandidátem nesouhlasí a svůj lístek vhodí do „nesouhlasné“ urny, je později zatčen (World Report 2006: 292, KINU 2010: 358). Za neúčast na volbách rovněž hrozí trest v podobě několikaměsíčního pobytu v nápravném centru (KINU 2010: 358, KINU 2011: 335).

Pokud jde o svobodu vyznání, Severní Korea oficiálně deklaruje naprostou náboženskou toleranci a svobodnou volbu náboženství pro všechny (KINU 2003: 148). Je k tomu také zavázána svým členstvím v ICCPR (zejm. čl. 18). Formálně navíc v zemi funguje i buddhistická, katolická či ortodoxní církve a režim staví i nové kostely a chrámy (KINU 2004: 156, KINU 2007: 173). Ty mají však pouze utišit neustálou kritiku ze strany mezinárodního společenství v čele s OSN. Zejména kostely a chrámy můžeme považovat za skutečné „*Potěmkinovy vesnice*“ sloužící jen pro diplomatické účely a uspokojení zahraničních návštěvníků a delegací.

Uprchlí Severokorejci opakovaně informují o silné perzekuci, zatýkání a posílání do politických koncentračních táborů kohokoliv, kdo drží nebo kopíruje Bibli, kdo je přistižen při motlitbě, či kdo je obviněn z okultních

činnosti⁴⁸ (Kim 2011: 120). Běžní lidé navíc v drtivé většině případů o existenci kostelů a chrámů vůbec neví a neznají ani základní náboženské pojmy (KINU 2009: 269).

Úrovně státního náboženství v KLTR dosáhla ideologie *čučche*⁴⁹ a kult osobnosti Kim Ir-sena a Kim Čong-una (Demick 2010: 45). Lidé jsou povinni dodržovat deset zásad stanovených již Kim Ir-senem a jejich porušení se trestá i vězením. Zásady představují často velmi bizarní zásahy do každodenního života čehož je zářným příkladem následující výpověď uprchlíka. Žena často vařila tofu a v důsledku toho zšedly na zdech jejího bytu portréty Kim Ir-sena a Kim Čong-ila⁵⁰. Informátor to zjistil a ohlásil, za což byla žena potrestána desetidenním vězením a musela odevzdat rozsáhlou sebekritiku za to, že portréty včas nenahradila (KINU 2010: 251). Vedle takových bizarních případů uctívání deseti zásad znamená i to, že jakákoliv kritika kultu osobnosti se přísně trestá, většinou vězením v politickém koncentračním táboře (KINU 2007: 187).

⁴⁸ Okultní činnosti jako je věštění, jsou však v KLTR velmi populární a i přes rozsáhlou persekuci lidí co tuto činnost provozují, se v zemi stále vyskytují (KINU 2010: 346).

⁴⁹ Více v další části práce.

⁵⁰ Podle severokorejských zákonů je každý povinen doma na zdi mít a pravidelně udržovat portréty Kim Ir-sena a Kim Čong-ila, dnes pravděpodobně i Kim Čong-una.

2.2.6 Omezení svobody pohybu

Volný pohyb osob je dalším mezinárodně uznávaným lidským právem. Je zakotven v UDHR (zejm. čl. 3) a rovněž i v ICCPR (zejm. čl. 12). Právo člověka na svobodný pohyb úzce souvisí s jeho možností volby místa pobytu a je důležité pro naplnění lidské integrity. Jako i v předchozích případech, KLDK od roku 1998 ústavně garantuje právo občanů na volný pohyb. Zároveň však stanovuje povinnost mít při jakémkoliv cestování povolení, a to i v rámci Severní Koreje (French 2007: 18, 108). Režim toto nařízení ospravedlňuje tím, že se severokorejský stát nachází ve zcela specifické bezpečnostní situaci a že se jedná o opatření proti špionáži (KINU 2003: 127).

Ještě obtížnější je získat povolení pro vycestování do zahraničí, přičemž jedinou destinací, kam Severokorejci mohou vycestovat, je Čína. Zahraniční cestování je však výdobytek, kterým disponují jen elity (Ford, Kwon 2008: 200). Další jev související s omezováním svobody pohybu jsou i únosy občanů cizích států, které KLDK stále organizuje. Bude jim věnována část této kapitoly.

Obecně řečeno, největší restrikce proti volnému pohybu osob v rámci Severní Koreje platí pro oblasti, kde se vyskytuje větší množství zahraničních turistů, dále také pro pohraničí a vojenské oblasti. Silným omezením v tomto ohledu podléhá i cestování do Pchjongjangu (KINU 2003: 128, KINU 2005: 131, KINU 2006: 111). I z hlediska svobody pohybu hraje roli třídní zařazení konkrétního uchazeče o cestovní povolení⁵¹ (Ford, Kwon 2008: 66). Při neautorizovaném cestování v rámci země hrozí trest v podobě pokuty a zatčení⁵². Nicméně v důsledku vážných ekonomických problémů, které vygradovaly hladomorem v druhé polovině 90. let, došlo z tohoto hlediska k částečnému uvolnění. Režim začal tiše tolerovat to, že lidé opouštěli místa svého trvalého pobytu za účelem hledání obživy (KINU 2003: 128).

⁵¹ Největším restrikcím v tomto ohledu podléhají propuštění vězni – při žádostech o cestovní povolení je jeden ze základních podmínek čistý trestní rejstřík (KINU 2008: 202).

⁵² <http://www.state.gov/j/drl/rls/hrrpt/2009/eap/135995.htm#> (staženo k 19. 2. 2012).

Jako i v jiných již zmíněných oblastech, i z hlediska získávání cestovních povolení hrají obrovskou roli úplatky. Objevují se i zprávy o tom, že se bezpečnostní agenti přiživují na svévolném zabavování majetku cestujících ve vlacích. Ti nemají možnost se vzepřít, neboť jim hrozí zatčení. Svědectví informují i o možnosti zakoupení cestovního povolení a vlakových jízdenek jakožto „podpultového“ zboží na trzích (KINU 2007: 145). Podle nejnovějších informací již na to, aby severokorejský občan získal povolení na cestu v rámci státu, stačí uplatit příslušného funkcionáře balením cigaret, pro cestu do hlavního města je nutno zaplatit na úplatcích 20 000 wonů⁵³ (KINU 2010: 268 – 269). Cesta do Pchjongjangu je však i nadále chápána jako určité privilegium, kterému se nedostává každému (Lankov 2007: 182). Již zmiňované nehlášené razie do domácností jsou mimo jiné zaměřeny na hledání občanů, kteří vycestovali bez povolení (KINU 2011: 256).

Podobná situace panuje i v oblasti žádostí o cestovní povolení do zahraničí, avšak suma peněz, která aktuálně musí být zaplacená v úplatcích, je několikanásobně vyšší (Ford, Kwon 2008: 200). Obecně můžeme konstatovat, že role korupce je i v tomto směru obrovská. Jak již bylo řečeno, jediná země, kam mohou Severokorejci vycestovat, je Čína, přičemž je stále velmi obtížné získat pro tuto cestu oprávnění⁵⁴.

Život Severokorejců je dále omezován násilným přesídlováním celých rodin. Z výpovědí uprchlíků dokonce vyplývá, že se frekvence těchto případů aktuálně zvyšuje. Většinou jde o případy, kdy jeden nebo více rodinných příslušníků uprchli ze země nebo se o útěk pokusili. V roce 2007 byl dokonce vydán režimem rozkaz, že všechny rodiny, jejichž člen dříve utekl do Jižní Koreje přes Čínu, mají být bezpodmínečně přesídleny

⁵³ Jeden severokorejský won je aktuálně ekvivalentem přibližně 0,022 Kč (<http://www.kurzy.cz/kurzy-men/historie/KPW-severokorejsky-won/>, staženo dne 20. 2. 2012).

⁵⁴ Zajistit si povolení pro cestu do Číny stojí podle svědectví uprchlíků nejméně půl milionu wonů a maximální délka pobytu jsou tři měsíce. Byrokratická procedura získání tohoto povolení je navíc velmi zdlouhavá – trvá obvykle jeden rok, ale i déle (KINU 2011: 261).

(KINU 2010: 283 – 284). Násilné přestěhování ale hrozí i rodinám, jejichž členi sledovali jihokorejská média, či kradli státní majetek (ibidem: 285).

V úvodu kapitoly zmíněná problematika únosů občanů jiných států je problémem, který se intenzivně snaží řešit především Jižní Korea. Jihokorejští občané jsou totiž unášeni nejčastěji⁵⁵. Severokorejský režim využívá unesené Jihokorejce k výcviku vlastních špiónážních jednotek nebo k propagandistickým účelům (World Report 2006: 294). Ostatní Jihokorejci jsou pak vězněni v koncentračních táborech (KINU 2005: 318). KLTR dodnes není, i přes rozsáhlou snahu Korejské republiky, příliš ochotná umožňovat návrat těchto lidí zpět a tedy ani jejich opětovné setkání s rodinami, ačkoliv se o to pokouší i některé neziskové organizace⁵⁶ (KINU 2007: 260, KINU 2011: 480).

2.2.7 Právo na soukromí

Právo člověka na soukromí v Severní Koreji prakticky neexistuje. Již mnohokrát jsme zmínili neočekávané razie do domácností, jejichž účelem je hledat a trestat cokoliv nepatřičného. Právo jedince na soukromí je ale narušováno i kvůli existenci tzv. *inminbana* (informátora). Tato instituce funguje v každém domě a většinou je zastávána vdanou ženou středního věku. *Inminban*, jehož aktivity podle svědectví uprchlíků v posledních letech dále vzrostly, má za úkol bedlivě sledovat dění v domě a nahlásit cokoliv podezřelého. Může dokonce povzbuzovat obyvatele ke kritice režimu. Následně o tom informuje vyšší stranické authority, které takového jedince potrestají (Demick 2010: 70 – 71, Kim 2011: 33 – 35). Dalším problémem jsou v posledních letech stále častěji hlášené odposlechy

⁵⁵ Největší množství únosů bylo zejména v období od šedesátých do osmdesátých let. V době Korejské války věznění Jihokorejci jsou nuceni v KLTR velmi často zůstat dodnes. KLTR argumentuje tím, že tito lidé tak činí dobrovolně (World Report 2009: 282). To je však vysoce nepravděpodobné, neboť bývalí váleční zajatci mají v KLTR velmi špatné třídní zařazení, čelí rozsáhlé perzekuci a obvykle pracují v dolech (KINU 2009: 405).

⁵⁶ Pro podrobné informace týkající se režimem organizovaných únosů cizích občanů viz Yamamoto, Y. (2011): *Taken! North Korea's Criminal Abduction of Citizen sof Other Countries*, Committee on Human Rights in North Korea: Washington, D.C.

soukromých hovorů, ale i porušování listovního tajemství (KINU 2006: 130, KINU 2008: 212, KINU 2010: 317).

Další kontrolu společnosti a narušování soukromého života jedinců představují přibližně jednou týdně probíhající lekce tzv. kritiky a sebekritiky. Na tyto lekce byl však podle svědectví uprchlíků kladen důraz především v minulých desetiletích, kdy byla režimem striktně vyžadována účast každého⁵⁷ (Kim 2011: 16). Aktuálně je však opakovaně hlášeno, že tato sezení mají stále více formální charakter a je možné se z účasti na nich úplatkem příslušným autoritám vykoupit (KINU 2008: 229).

2.3 Lidská práva druhé generace

V této kapitole se budeme věnovat především třem aspektům souvisejícím s ekonomickými a sociálními právy. Jedná se o právo na stravu, právo na sociální zabezpečení a právo na práci a její svobodnou volbu. Všechna tato práva jsou ukotvena v ICESCR (zejm. čl. 7, 10, 11 a 12), pod jejíž působnost KLDR spadá. Přesto bychom reálnou garanci a ochranu těchto práv v Severní Koreji hledali jen velmi obtížně.

2.3.1 Právo na stravu

Snad nejvíce diskutovaným problémem v oblasti ekonomických práv v KLDR je chronický nedostatek dostatečného množství potravin. Ten v druhé polovině 90. let vygradoval v hladomor obrovského rozsahu. Ani po roce 2000 se však situace zcela nestabilizovala a i dnes Severokorejci čelí naprostému nedostatku i těch nezákladnějších potravin. V Severní Koreji stále existuje (s výjimkou krátkodobého odklonu po r. 99) tzv. *veřejný přidělový systém*, prostřednictvím kterého si režim snaží udržet loajalitu lidí. Zároveň však nejpozději v 90. letech došlo k jeho naprostému krachu – zásobováno (a to velmi špatně) bylo již jen hlavní město (Haggard, Noland 2007: 59). Severokorejci se tak stali zcela zodpovědnými za obstarání potřebného přísunu potravin, což mimo jiné znamenalo nárůst ilegálních obchodních aktivit a barterového obchodu,

⁵⁷ O průběhu lekcí kritiky a sebekritiky výstižně hovoří např. Lankov 2007: 35 – 37.

ale také vyšší počet lidí prchajících ze země (Haggard, Noland 2005: 19 – 20).

Roku 2002 režim zavedl tzv. *Opatření za zlepšení ekonomického řízení* (KINU 2003: 24). Ta znamenala vedle opatrné a částečné dekriminalizace bujících tržních aktivit a dočasného zrušení veřejného přidělového systému i obrovský nárůst cen potravin a inflaci (Haggard, Noland 2005: 20). Tento raketový nárůst cen způsobil další těžkosti v životech běžných Severokorejců, neboť mzdy v KLDR byly a stále jsou buď mizivé, nebo vůbec žádné. Došlo tedy k dalšímu zhoršení situace v oblasti ekonomických práv občanů (KINU 2003: 26) a k dalšímu příklonu lidí k aktivitám v oblasti černé ekonomiky.

Není ani nejmenších pochyb, že KLDR je v oblasti produkce potravin zcela nesoběstačná a přinejmenším v posledních dvaceti letech i zcela závislá na zahraniční potravinové pomoci⁵⁸, jejíž distribuce však není bezproblémová. Podle informací v Severní Koreji působících organizací a uprchlých Severokorejců existují konstantně vážné problémy se zabezpečením, aby potravinová pomoc dosáhla tam, kde je nejvíce potřebná (KINU 2009: 302). To souvisí i s tím, že KLDR odmítá řádný dohled nad její distribucí a také s tím, že režim uplatňuje i v tomto ohledu silně diskriminační politiku (viz také kap. 2.3). Pokud si potraviny mezi

⁵⁸ KLDR přijímá bilaterální potravinovou pomoc zejm. od Jižní Koreje, USA a Číny (Haggard, Noland 2011: 130 – 131). Z těchto zemí do Severní Koreje plynou i dodávky hnojiva a některých zemědělských technologií. Významné problémy pak v zemi přineslo, když Jižní Korea a USA zastavily své dodávky potravin a hnojiva v letech 2008 a 2009 (více v Manyin, Nikitin 2011: 24). Velmi kontroverzní a problematická je ekonomická spolupráce KLDR s Čínou – KLDR je na čínských dodávkách konzumního zboží a potravin také zcela závislá. Čína navíc nerespektuje opatření stanovená sankcemi Rady bezpečnosti OSN uvalených na KLDR kvůli jadernému programu (Bajoria, Council on Foreign Relations: 7. 10. 2010). KLDR dále přijímá pomoc ze strany OSN, jmenovitě pak ze Světového potravinového programu (WFP), Fondu OSN pro výživu a zemědělství (FAO) a Dětského fondu OSN (UNICEF). Poměrně významným donorem je i EU – v druhé polovině roku 2011 poskytla skrze WFP 10 milionů Euro humanitární pomoci (Ford, 38 North: 12. 7. 2011). Zároveň je však množství potravin, které je KLDR schopna nashromáždit, dlouhodobě pod minimem nutným k zajištění celé populace a to o více než milion tun potravin ročně (viz tabulka Haggard, Noland 2007: 86, KINU 2011 na s. 341).

sebou nerozdělí již úředníci, kteří dohlížejí nad distribucí, jsou přiděleny zejména armádě a vysokým stranickým funkcionářům v Pchjongjangu. K nejvíce postiženým skupinám společnosti, které tvoří zejm. ti nejchudší obyvatelé žijící na periferiích včetně žen a dětí, se pomoc v drtivé většině vůbec nedostane⁵⁹. V tomto ohledu je situace v posledních deseti letech nezměněná (World Report 2007: 297, KINU 2009: 302, Amnesty International Report 2010: 198 či Human Rights Watch 2012: 1).

Množství potravin, které je KLDŘ schopna nashromáždit, se dlouhodobě ocitá pod minimem nutným k zajištění celé populace. Mezi léty 2000 – 2009 chybělo v Severní Koreji každoročně více než milion tun potravin (viz tabulku Haggard Noland 2007: 86, KINU 2011: 341). Rovněž i v roce 2011 ohlásila znovu řada organizací jako *Save the Children* či *Concern Worldwide* akutní podvýživu severokorejských dětí, těhotných žen a starších lidí. Nevyřešeným problémem v tomto ohledu zůstává politika Jižní Koreje (ta byla dlouho největším dárcem pomoci) a USA týkající se podmiňování další potravinové pomoci denuklearizací KLDŘ. Severní Korea však toto rezolutně odmítá, což znemožňuje efektivní řešení situace hladovějících (Cohen, Brookings Institution: 15. 7. 2011). Zároveň *Fond OSN pro výživu a zemědělství* (FAO) pro rok 2012 předpokládá částečné zlepšení potravinové situace. Pokud se tyto prognózy naplní, deficit potravin dosáhne „jen“ 414 000 tun. To ale znamená, že přibližně tři miliony Severokorejců zůstanou nadále závislé na pomoci zvnějšku⁶⁰.

Velké problémy v oblasti dostupnosti potravin aktuálně přináší i to, že se KLDŘ snaží opětovně zavádět na krátký čas pozastavený veřejný přidělový systém (zejm. od r. 2005) a rušit jakékoliv známky volného trhu. Situaci dále zhoršují různé přírodní katastrofy, které ještě zvyšují deficit produkce (World Report 2007: 296 – 297). V roce 2009 navíc režim

⁵⁹ Nedostatek potravin celkově, ale i nedostatek potravin bohatých na bílkoviny a jiné významné živiny, nejvíce postihuje děti a těhotné a kojící ženy, které výživu potřebují nejvíce http://www.unicef.org/infobycountry/korea_58239.html (staženo k 23. 2. 2012). Více viz kapitola o postavení žen a dětí v KLDŘ.

⁶⁰ <http://www.fao.org/news/story/en/item/95179/icode/> (staženo k 23. 2. 2012).

provedl měnovou reformu, která přinesla znehodnocení úspor a další nárůst cen. Hlavním účelem reformy mělo být potlačení stále více se rozvíjejících tržních aktivit spolu s oživením socialistické ekonomiky. To přineslo značné zhoršení ekonomické situace běžných Severokorejců (Haggard, Noland 2011: 10). V posledních deseti až patnácti letech bující pouliční prodej pro režim představuje existenční hrozbu, neboť nezávislé ekonomické aktivity činí občany do značné míry nezávislí i na státu (Lankov 2007: 314).

Nutnost přiklánět se k ilegálním tržním aktivitám je však demonstrována např. tím, že cena kilogramu rýže je současně asi 4000 wonů a průměrná výplata dělníka představuje 2000 – 3000 severokorejských wonů měsíčně⁶¹ (KINU 2011: 346). Z toho můžeme logicky usoudit, že se Severokorejci absolutně nemohou uživit pouhým pobíráním mzdy z oficiálního zaměstnání. To nás opět vede k závěru, že se lidé ve své snaze o uživení opakovaně vystavují hrozbě trestů, které na ně režim uvaluje bez toho, aby zohlednil jejich tíživou ekonomickou situaci.

2.3.2 Právo na sociální zabezpečení a zdravotní péči

Dalším závažným problémem s lidsko-právními důsledky je i disfunkční systém sociálního zabezpečení⁶². Alarmující je mimo jiné situace ve zdravotnictví. Ačkoliv režim garantuje poskytování zdravotní péče zdarma, v praxi toto pravidlo neplatí. V roce 2001 o katastrofálním stavu zdravotní péče v KLTR informovala generální ředitelka Světové zdravotnické organizace (WHO) Gro Bruntlandová. Hovořila především o tom, že v nemocnicích není tekoucí voda, elektřina a jiné základní vybavení jako jsou obvazy, jehly, skalpely či stetoskopy (KINU 2003: 44). Podobně o situaci v nemocnicích vypovídají i uprchlíci (viz např. Demick 2010: 104 – 108).

⁶¹ 3000 severokorejských wonů představuje ekvivalent asi 2 amerických dolarů (Kim 2011: 36). V Číně je přitom kilogram rýže možno koupit v přepočtu za 800 severokorejských wonů za kilogram (Kim 2011: 38). To svědčí o obrovské chudobě, která v KLTR panuje.

⁶² Právo jedince na sociální zabezpečení definuje ICESCR (United Nations GA 1976: čl. 9).

Dodnes v KLTR existuje velká propast mezi tím, co garantují oficiální zákony a realitou. Severokorejský lékař, který z KLTR uprchl, vypověděl, že i pokud do země dorazí humanitární balíčky se zdravotnickým materiálem, zaměstnanci nemocnice je ihned zabaví a následně prodají na černém trhu (KINU 2007: 210). I v oblasti zdravotní péče se navíc široce uplatňuje diskriminace na základě třídního zařazení (viz kap. 2.3 či Lankov 2007: 197). Vysocí funkcionáři jsou ošetřováni v nemocnicích s moderním vybavením, zatímco v provinčních nemocnicích lékaři nemají ani papír, na který by lidem napsali diagnózu či vybavení pro odběr krve (KINU 2011: 361). Na přímou spojitost mezi selhávajícím zdravotnictvím v KLTR s neustálým zhoršováním lidsko-právní situace upozornil i generální tajemník OSN Ban Ki-moon (Amnesty International Report 2010: 199). I v této oblasti se uplatňuje rozsáhlá korupce – bez uplacení lékaře, který od státu dostává opět jen mizivou mzdu, není možné dostat i tak špatnou zdravotní péči (KINU 2011: 360).

Ani v jiných oblastech sociálního zabezpečení a sociálních služeb, jako jsou například důchodové dávky, není situace lepší. I když režim poskytování důchodových dávek ústavně garantuje, v praxi lidé opět nedostávají dávky žádné nebo tak malé, že nestačí k užití.

V posledních deseti letech uprchlíci neustále vypovídají, že pokud staří lidé nejsou podporováni svými rodinami, umírají na vyhladovění (KINU 2003: 41, KINU 2009: 308, KINU 2011: 355).

Významný problém související se sociálními právy je i nedostatečný počet domů. V KLTR je běžné, že jeden byt (a to i v Pchjongjangu) je sdílen dvěma rodinami. Předpokládá se, že celkové množství bytů v Severní Koreji představuje jen 56 – 63 % požadovaného počtu. Byty jsou navíc velmi často ve špatném stavu, mnohdy bez vytápění, přístupu k tekoucí vodě či sociálního zařízení (French 2007: 13 – 15, Kim 2011: 32).

Situace v oblasti zaměstnanosti je rovněž závažná. V KLTR má každý povinnost být zaměstnán u státního podniku a neomluvené pracovní

absence jsou režimem trestány (Demick 2010: 152). Státní podniky však již dlouhou dobu mzdy buď nevyplácí, nebo jsou hluboko pod hranicí životního minima. Z tohoto důvodu se Severokorejci v oficiálním zaměstnání často jen registrují a následně odcházejí obchodovat na trh. Aby tak mohli činit, je nutné, aby nemalými částkami upláceli své zaměstnavatele za to, aby jejich „podvratnou činnost“ nenahlásili. Korupce tedy bují i v této oblasti (viz např. KINU 2008: 288 – 289, KINU 2009: 303, KINU 2011: 375).

Další problém představují i často velmi špatné pracovní podmínky. Příkladem může být situace v průmyslovém komplexu *Kaesong*, kde podle organizace Human Rights Watch dochází k porušování řady lidských práv a ve špatných podmínkách zde pracují i děti. Paradoxní je fakt, že komplex vznikl v době „oteplení“ jihokorejsko-severokorejských vztahů, byl podporován Jižní Koreou a stále produkuje spotřební zboží pro Jižní Koreu (World Report 2010: 328).

2.4 Další oblasti porušování lidských práv v KLDR

2.4.1 Práva žen v KLDR

Rovné postavení žen vůči mužům je opět garantováno v UDHR (čl. 3) a rovněž i v již zmiňované CEDAW, ke které se KLDR připojila v roce 2001⁶³. Severní Korea oficiálně tvrdí, že v zemi neexistuje žádná diskriminace vůči ženám a z hlediska domácí legální a institucionální perspektivy garantuje zásady rovnosti pohlaví (KINU 2003: 167). Reálně jsou však ženy diskriminovány jak v rodinách a na pracovištích, tak i z hlediska politické participace.

Co se politické participace týká, ženy v drtivé většině případů nemají možnost obsadit významné politické posty, na kterých reálně dochází k tvorbě rozhodnutí. V severokorejském *Generálním shromáždění* (což je parlamentní těleso) sice ženy tvoří 15,6 % z celkového zastoupení.

⁶³http://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-8&chapter=4&lang=en#18 (staženo k 26. 2. 2012).

Nicméně zde nedochází k tvorbě žádných významných rozhodnutí – parlament představuje satelit KWP. Ve významném politickém tělese jako je severokorejský *Kabinet*, je zastoupeno dlouhodobě jen asi 4,5 % žen (KINU 2003: 167 – 168, KINU 2011: 386 – 389) Rovněž je ohlašováno, že ženy pracující v armádě jsou nuceny převazovat si hrudník, aby nepůsobily smyslným dojmem (A/HRC/13/47, 17. 2. 2010: 13). To vše svědčí o diskriminaci žen a jejich nedostatečné politické participaci. V zemi je navíc naprostý nedostatek nezávislých organizací, které by ochraňovaly práva žen a dohlížely na implementaci CEDAW⁶⁴.

V oblasti zaměstnanosti obecně platí, že ženy v KLDR vykonávají hůře placené manuální práce, které nevyžadují žádnou nebo jen minimální kvalifikaci (French 2007: 43). Režim genderovou rovnost navíc uchopuje tak, že ženy mohou vykonávat stejně těžkou práci jako muži (KINU 2006: 157), což logicky vede k nadměrné zátěži žen. Pokud už žena vykonává více kvalifikovanou práci, pak často jde o učitelky ve školkách a základních a středních školách⁶⁵. Je nutné poznamenat, že ekonomická participace žen narostla v polovině 90. let se vzrůstajícími ekonomickými problémy KLDR. Protože severokorejské ženy jsou tradičně zodpovědné za potravinové zajištění rodiny, právě ony musejí každý den přinášet odpovídající stravu. Toho však nejpozději od poloviny 90. let bylo prakticky nemožné dosáhnout oficiální cestou, neboť většina podniků přestala vyplácet mzdy. Proto se ženy začaly angažovat jako pouliční prodavačky malého občerstvení. To jim umožnilo vydělat sumu peněz, která stačila alespoň k tomu, aby rodina nehladověla⁶⁶. Ženami praktikovaný pouliční prodej občerstvení přetrval i po skončení hladomoru a ženy nadále představují ekonomicky nejaktivnější členy rodiny (KINU 2009: 345).

⁶⁴ [http://www.sdc-gender-development.net/en/Home/Regions/East_Asia#North Korea](http://www.sdc-gender-development.net/en/Home/Regions/East_Asia#North_Korea) (staženo k 26. 2. 2012).

⁶⁵ [http://www.sdc-gender-development.net/en/Home/Regions/East_Asia#North Korea](http://www.sdc-gender-development.net/en/Home/Regions/East_Asia#North_Korea) (staženo k 26. 2. 2012).

⁶⁶ Praktický příklad takových ekonomických aktivit žen viz Demick 2010 zejm. kap. 10.

Zvýšená ekonomická aktivita žen přinesla podle svědectví uprchlic alespoň částečné zlepšení jejich postavení v rodině. Stereotypizace mužských a ženských rolí v rodině však ve většině domácností nadále trvá a je zakotvena i ve spisech Kim Ir-sena (KINU 2003: 170). Až v posledních několika letech začaly uprchlé Severokorejky vypovídat o tom, že v některých rodinách lze pozorovat emancipaci mladých žen ve věku od dvaceti do třiceti let (KINU 2009: 345).

Dalším problémem v severokorejských rodinách, který plyne z tradičně podřízené role žen, je i neustále hlášený výskyt domácího násilí. Jeho existenci však režim rezolutně popírá a v KILDR neexistuje žádná legislativa, která by zajišťovala jeho potrestání⁶⁷. Překážku nápravy představuje i silná tabuizace všeho, co je považováno za čistě rodinnou záležitost, ale i již zmíněná stereotypizace rolí v rodině. Ženy, které se stanou obětí domácího násilí, se zdráhají o problému kdekoliv hovořit a pokud ho ohlásí, zůstane nepotrestáno (KINU 2009: 350).

Problémem je i násilí páchané na ženách v politických koncentračních táborech a vězeňských zařízeních. Ženy jsou často znásilňovány, bity či ponižovány dozorci. Existuje i výpověď, kde uprchlík informoval o tom, že žena byla zbita za to, že její dítě příliš hlasitě plakalo (KINU 2010: 138). Bití a nelidskému zacházení čelí i těhotné ženy a to velmi často cíleně – časté jsou i případy, kdy žena v důsledku nelidských vyšetřovacích metod při výslechu potratí (KINU 2007: 58, KINU 2010: 140).

Od roku 2009 KINU ohlašuje rostoucí počet nahlášených případů nucených potratů. Ty obvykle vyvolají dozorci ve vězeňských zařízeních, pokud je zadržena žena repatriovanou uprchlicí a existuje možnost, že dítě čeká s čínským mužem⁶⁸ (A/HRC/13/47, 17. 2. 2010: 13).

⁶⁷ http://www.sdc-gender-development.net/en/Home/Regions/East_Asia#North_Korea (staženo k 26. 2. 2012).

⁶⁸ Problém představuje i to, pokud severokorejská žena dítě v Číně porodí. Protože taková žena žije v Číně ilegálně a nemůže svůj pobyt pod hrozbou repatriace ohlásit, její dítě nemůže získat občanství. Dítě tedy nemá právně žádný status, není nikde registrováno a nemá tedy ani šanci nastoupit do školy (World Report 2010: 328).

V politických koncentračních táborech pak existuje plošný zákaz pohlavního styku mezi vězni, a pokud žena i přes to otěhotní, dozorcí vyvolají potrat a to i ve vysokých stádiích těhotenství. Ten navíc často neprobíhá pod dohledem lékařů, ale v prostředí tábora například tím, že je žena nucena pracovat tvrdě tak dlouho, dokud nepotratí. Výjimkou není ani zabíjení novorozeňat (KINU 2008 104, KINU 2010: 140 aj.). Násilí páchané v táborech na ženách je znázorněno v příloze 4.

Pokud se ženě podaří uprchnout do Číny, často se stává obětí obchodu s lidmi. Podle výpovědí uprchlíků je žena velmi často unesena, prodána čínskému muži, nucena k prostituci nebo i zabita za účelem prodeje orgánů (Demick 2010: 205, 239). Podle odhadů se obětmi obchodu s lidmi stane 70 – 90 % uprchlých žen (Kim 2011: 83). Severokorejský režim na tyto případy reaguje již zmiňovanými tvrdšími tresty pro lidi zainteresované do převaděčských aktivit či do obchodu s lidmi (viz kap. 2.2).

2.4.2 Dětská práva v Severní Koreji

KLDR se podpisem CRC zavázala k dodržování a ochraně dětských práv a režim již oficiálně provedl řadu legislativních úprav v jejich prospěch (A/HRC/7/20, 15. 2. 2008: 8). Zároveň jsou ale děti stále vystavovány řadě problémů, jejichž řešení přísluší právě režimu. Jde zejména o dětskou výživu a zdraví, zajištění vzdělávání, ochranu dětí bez domova, dětskou práci a situaci zatčených a mučených dětí (KINU 2010: 433).

Fyzický stav severokorejských dětí zůstává nadále špatný, i když dětská podvýživa již nedosahuje tak kritických hodnot jako v době gradování hladomoru na konci 90. let. Podle organizace *Amnesty International* (Amnesty International Report 2011: 197) však každý rok 40 000 dětí mladších pěti let trpí akutní podvýživou, z čehož 25 000 z nich potřebuje akutní zdravotní péči.

Z hlediska nemocí jsou děti postiženy zejména pelagrou, tyfem, malárií ale i tuberkulózou. Ta byla v KLDR již dříve vymícena, ale aktuálně se ve spojitosti s celkovým oslabením fyzické kondice znovu šíří (KINU 2005:

221). Děti také velmi často trpí různými průjmovými onemocněními, což je spojeno s nedostatečnými hygienickými standardy prostředí, ve kterém žijí (KINU 2011: 419). OSN zaznamenalo aktuálně pozitivní vývoj situace v oblasti ochotnější spolupráce KLDR v oblasti dětské vakcinace (A/HRC/13/47, 17. 2. 2010: 5). Úmrtnost dětí mladších pěti let je však podle *Světové banky* neustále vysoká a ani k roku 2007 nedošlo k jejímu snížení⁶⁹. V roce 2009 bylo hlášeno také v souvislosti s přírodními katastrofami další zhoršení v oblasti dětské výživy a zdraví matek s dětmi (KINU 2010: 436 – 437).

Ani právo dětí na vzdělání není fakticky naplňováno. Ačkoliv režim garantuje jedenáct let povinného vzdělání zdarma, v praxi je toto pravidlo často porušováno. V severokorejských školách dlouhodobě chybí základní vybavení a školní pomůcky (A/HRC/13/47, 17. 2. 2010: 9). Protože děti v důsledku ekonomických problémů vybavení od státu nedostávají, rodiče musí vše nakupovat, což si nejchudší rodiny nemohou dovolit (KINU 2007: 249). Velkou část výuky navíc tvoří ideologické a propagandistické lekce věnované všem aspektům života Kim Ir-sena a Kim Čong-ila (Demick 2010: 120). Děti tak logicky nemají možnost rozvíjet osobnost nezávisle na režimní indoktrinaci. Objevují se i zprávy o tom, že rodiče v důsledku ekonomických obtíží přestávají posílat děti do škol a raději využívají jejich fyzickou sílu k práci (KINU 2007: 252). Režim ale nadále deklaruje téměř stoprocentní gramotnost.

Ve školách jsou děti rovněž mobilizovány k práci na kolektivních farmách často s velkou fyzickou zátěží. Zároveň se objevují i zprávy o jejich práci na polích, kde se pěstuje mák za účelem výroby opia (A/HRC/13/47, 17. 2. 2010: 13). Organizace *Human Rights Watch* navíc mluví o dětské práci v již zmiňovaném průmyslovém komplexu *Kaesong* (World Report 2010: 328). Středoškolská mládež se navíc musí účastnit povinného armádního výcviku (KINU 2011: 429).

⁶⁹ <http://data.worldbank.org/indicator/SH.DYN.MORT> (staženo k 28. 2. 2012).

Obrovský problém představují děti bez domova, tak zvaní *gotchebbi* (*kotchebi*)⁷⁰. Jedná se o opuštěné děti bez domova, které se pohybují nejčastěji v okolí železničních nádraží a živí se drobnými krádežemi. Na zlepšení situace dětí bez domova apelovalo i OSN. Také v reakci na mezinárodní kritiku KLCDR zbudovala sirotčince, kde tyto děti údajně mají nalézat zázemí (KINU 2005: 276). Reálně sice takové domovy pro opuštěné děti existují, ale podmínky v nich jsou katastrofální. Režim není schopen zajistit ani stravu a děti z nich pak často utíkají zpět na ulici (KINU 2008: 319). Počet *gotchebbi* dětí se snížil po skončení hladomoru na počátku 21. století. V důsledku zhoršení ekonomické situace ve spojitosti s měnovou reformou z roku 2009 byl ale hlášen opětovný nárůst jejich počtu (KINU 2011: 422).

Ačkoliv režim tvrdí, že děti nemohou být vězněny až do sedmnácti (příp. osmnácti) let, fakticky toto neplatí. V důsledku existence principu kolektivní viny jsou děti spolu se svými rodiči zavírány do politických koncentračních táborů a musí zde rovněž tvrdě pracovat (Human Rights Watch 2012: 1). Uprchlé severokorejské děti navíc často vypovídají o svém životě i v jiných vězeňských zařízeních, kde byly vystavovány hladovění, ale i mučení a bití (KINU 2006: 280). Restriktivní stránka režimu se tak nevyhýbá ani dětem a mladistvým.

⁷⁰ Autentická výpověď o situaci dětí bez domova je dostupná v knize B. Demick (2010) zejm. kap. 11.

2.4.3 Práva severokorejských uprchlíků⁷¹

Velmi specifický lidsko-právní problém představují Severokorejci, kteří ilegálně prchají z KLTR do Číny (a následně pak do dalších zemí) a jejichž počet neustále narůstá, a to přes hrozbu tvrdého trestu. Aktuální odhady o celkovém počtu prchajících za jeden rok se pohybují kolem 100 000 (Haggard, Noland 2011: 2, KINU 2011: 489). Předmětem mezinárodních sporů je i to, jak tyto jedince klasifikovat – Čínská lidová republika je označuje jako ilegální ekonomické migranty a pokud takového člověka nalezne, okamžitě ho vrací do KLTR. To se ale pro takového jedince rovná tvrdému trestu, často i mučení nebo popravě (Kim 2011: 69). Naopak mezinárodní společenství tvrdí, že uprchlí Severokorejci mají právo na status uprchlíka, v důsledku kterého by se tito lidé dostali pod ochranu mezinárodního práva (viz pozn. 56).

S přihlédnutím k již výše analyzované lidsko-právní situaci v posledních deseti letech v KLTR můžeme říci, že Severokorejci denně čelí neustálému nedostatku jídla či přímo hladomoru, politické ale i jiné perzekuci a v neposlední řadě neustálému strachu z represivního režimu. Z těchto důvodů se tito lidé uchylují k útěku ze své země, která však při lapení prchajících uplatňuje model nulové tolerance – jsou většinou odsouzeni k nuceným pracím v nápravných centrech (World Report 2008: 6). KLTR navíc trestá Severokorejce i za kontakt s převaděči nebo za pokusy kontaktovat cizí velvyslanectví a opět uplatňuje princip kolektivní viny (viz výše) (Haggard, Noland 2011: 27 – 28). Mnozí Číňané žijící v

⁷¹ Zde je pro začátek velmi důležité definovat, co rozumíme pod pojmem uprchlík. Podle Konvence o statusu uprchlíka se jedná o „Osobu, která uprchla ze své země z důvodu vážných obav z perzekuce založené na jeho/její rasové, náboženské, národnosti nebo politické příslušnosti a která v důsledku tohoto strachu nemůže využívat ochranu vlastní země; nebo osoba (...), která se nemůže nebo není schopná v důsledku svých obav z perzekuce vrátit do své země“ (cit. dle CRSR: článek 1). Existuje i status tzv. uprchlíka *sur place*, což je „(...) osoba, která se stane uprchlíkem ihned poté, co opustí svou zemi původu, a to z důvodu hrozícího trestu, kterému tato osoba může po návratu čelit“ (cit. dle U.S. Committee for Human Rights in North Korea: 59). Je velmi klíčové si uvědomit, že pokud je někdo označen za uprchlíka, mezinárodní právo zakazuje návrat této osoby zpět do vlasti (pravidlo zvané *nonrefoulement*) (Kurlantzik, Mason 2006: 35).

oblasti kolem řeky *Tumen*, která tvoří čínsko-severokorejskou hranici, vypovídají i o tom, že v řece nacházejí mrtvá těla Severokorejců, kteří byli zastřeleni při pokusu o útěk severokorejskou pohraniční stráží (Kim 2011: 66).

Podle mnohých svědectví pak v posledních letech dochází k dalšímu zpřísnování kontrol zaměřených proti ilegálně prchajícím, přičemž výsledku nejsou ušetřeny ani děti a těhotné ženy. Tvrdými tresty (nejčastěji popravou) režim postihuje i převaděče nebo ty, co utečencům pomáhají. I v oblasti útěku ze země aktuálně hraje významnou roli korupce. Dost vysokým úplatkem se může dopadený uprchlík z vězení vykoupit (KINU 2011: 510). Zároveň existuje celá řada indikátorů⁷², že Čínská lidová republika spolupracuje se severokorejským režimem na jeho snaze toky běženců zastavit (Haggard, Noland 2011: 29). Problematika prchajících Severokorejců tak logicky přesahuje hranice KLDR – čínská repatriace uprchlíků může být chápána jako jasné porušování mezinárodního práva⁷³.

V souvislosti se severokorejskými uprchlíky je nutné alespoň zmínit fakt, že Čína nepředstavuje v drtivé většině případů pro Severokorejce cílovou destinaci. Jedná se jen o tranzitní zemi, přes kterou uprchlíci dále pokračují do dalších zemí, nejčastěji ale do Jižní Koreje. K tomu musí využívat tzv. *podzemní trasu (underground railroad)* vedoucí přes ilegální síť převaděčů státy jihovýchodní Asie, zejména pak přes Thajsko. Jde o velice riskantní a nákladnou cestu, kde jsou ohroženy především ženy a děti, které se mohou velmi často stát oběťmi již několikrát zmiňovaného obchodu s lidmi (Kurlantzick, Mason 2006: 38).

⁷² Příkladem může být severokorejsko-čínská bilaterální dohoda z roku 1986 (Kurlantzick, Mason 2006: 40).

⁷³ Ačkoliv Čína argumentuje tím, že příchozí Severokorejci jsou pouze ekonomičtí migranti, stále existuje již zmíněný status uprchlíka *sur place* (viz výše). Čína by se tak jakožto signatář Úmluvy o právním postavení uprchlíků z roku 1951 a Protokolu z roku 1967 měla držet pravidla nenavrácení uprchlíků do KLDR (*nonrefoulement*), ačkoliv se tak neděje (Lauterpacht, Bethlehem 2003: 96).

Uprchlíci, kteří dosáhnou nejčastější cílové destinace, tedy Korejské republiky, jsou zde nejprve vyslýcháni agenturami jihokorejského *Ministerstva národního sjednocení* a následně posláni na speciální kurzy, které danou osobu připravují na život v kapitalistické společnosti. Po jejich absolvování pak tito lidé obdrží grant a mají se zapojit do běžné jihokorejské společnosti (Ford, Kwon 2008: 134 – 135). To však není pro Severokorejce, kteří byli po celý život naprosto izolováni od okolního světa, jednoduché (Haggard, Noland 2011: 32 – 33, Lankov 2006: 62). Jižní Korea navíc postupně mění svou politiku k uprchlíkům k více rezervovanému postoji⁷⁴.

Souhrnně řečeno, severokorejští uprchlíci čelí mnohým porušováním lidských práv. Především jde o hrozbu popravky nebo nucených prací v případě jejich dopadení při útěku nebo repatriace. Dále pak hrozí, že se tito lidé (zejména pak ženy a děti) stanou předmětem obchodu s lidmi. V neposlední řadě čelí hrozbě mučení a nelidského zacházení v průběhu vyšetřování, ať už v Číně nebo v KILDR. Ženy se pak často stávají oběťmi sexuálního násilí či nucených potratů⁷⁵.

⁷⁴ To souvisí i s postupně měnícím se profilem příchozích Severokorejců. V 90. letech byl jejich počet nesrovnatelně nižší a jejich vzdělání naopak vyšší – do Jižní Koreje přicházela prakticky výhradně vysokoškolsky vzdělaná inteligence, což pro Jižní Koreu představovalo vítaný přísun mozků. Aktuálně se však počet příchozích rapidně zvýšil a naopak, jejich vzdělání se rapidně snižuje (přicházejí zejména zemědělci, dělníci, nekvalifikované ženy a děti) (Lankov 2006: 55 – 56). Přijetí takových jedinců pro Jižní Koreu již není ekonomicky výhodné,

⁷⁵ Stále se vyskytují případy, kdy jsou repatriované těhotné ženy vystaveny nelidskému zacházení, které ústí v potrat. Jedná se často o vědomé praktiky severokorejských vyšetřovatelů, zejména pokud žena vypoví, že dítě čeká s čínským mužem (KINU 2007: 297).

3 Aspekty s předpokládaným vlivem na lidsko-právní situaci v KLTR

Nyní se dostáváme k analytickému jádru celé práce. V této části se budeme věnovat nejprve aspektům, u nichž předpokládáme, že ovlivňují lidsko-právní situaci v KLTR zevnitř (tedy ideologické nastavení KLTR, kult osobnosti a role vůdcovství, fungování politického systému, či fungování trestního systému). Posléze se budeme věnovat aspektům s předpokládaným vnějším vlivem. Zde se zaměříme zejména na vliv lidsko-právní strategii USA, Korejské republiky a Číny, ale i postupy OSN a neziskového sektoru vzhledem k lidsko-právní situaci v KLTR.

3.1 Aspekty s vnitřním vlivem: fungování režimu⁷⁶

3.1.1 Ideologie: KLTR jako *čučche* stát

Z ideologického hlediska je severokorejský systém určitou směsicí marxismu-leninismu a státní ideologie *čučche*⁷⁷. Významný vliv má ale i tradicionalismus, kolektivismus a prvky konfuciánství, které systém implicitně přijal za vlastní, ačkoliv jejich vliv často oficiálně nepřipouští.

Pomyslnou ideologickou páteř severokorejského politického systému představuje Kim Ir-senem vytvořená státní ideologie *čučche*, kterou ve svůj prospěch implementují severokorejské vládnoucí elity (zejména vůdce) a KWP. Výraz *čučche* lze překládat jako soběstačnost, autonomii či nezávislost (Sung Chul Yang 1999: 226). Ačkoliv *čučche* absorbovala některé prvky čínského maoismu, sovětského socialismu a marxismu-leninismu (French 2007: 35), představuje do značné míry unikátní výtvar Kim Ir-sena.

⁷⁶ Cílem této práce není podrobná analýza politického systému KLTR a všech jeho součástí – komplexní analýza i pouhé ideologie *čučche* by mohla tvořit samostatnou studii. Proto se zde zaměříme vedle stručné charakteristiky jednotlivých prvků zejména na jejich spojitost s aktuální lidsko-právní situací v zemi.

⁷⁷ Marxismus-leninismus byl ale v souvislosti s rozpadem východního bloku v roce 1992 vyjmut ze severokorejské ústavy a jedinou oficiálně uznávanou ideologií se stala *čučche* (Sung Chul Yang 1999: 226). Později byla ale na úkor *čučche* Kim Čong-ilem vyhlášena politika *songun*, která se v zemi uplatňuje do současnosti. Znamená kladení nejvyššího důrazu na armádu (*military-first policy*) (Song 2010: 103, více dále v hlavním textu).

Z prakticko-politického hlediska *čučche* znamená ospravedlnění a zdůvodnění severokorejského izolacionismu, autarkie a silného nacionalismu. Pro společnost pak znamená především garanci národní jednoty a soběstačnosti (Weatherley, Jiyoung 2008: 274). V duchu *čučche* pak severokorejský režim neustále brání mezinárodnímu společenství uplatňovat vliv na vnitřní dění v zemi (Kang 2003: 46), což platí i v oblasti lidských práv.

Režim řízený logikou *čučche* tedy vnímá jakýkoliv zásah do vnitřních záležitostí KLR jako existenční hrozbu, kterou je třeba eliminovat. Tímto tvrzením můžeme zdůvodnit i četná omezení, která i aktuálně Severní Korea uplatňuje pro vstup zahraničních lidsko-právních pozorovatelů a mezinárodních organizací do země. To však představuje překážku i pro zlepšení lidsko-právní situace. Uvedme si příklad z oblasti ekonomických a sociálních práv. Bez věrohodných a komplexních dat celostátního měřítka týkajících se např. nejaktuálnějšího stavu výživy dětí, situace sirotků bez domova či transparentní distribuce poskytované potravinové pomoci lze situaci ekonomických práv v zemi zlepšovat jen velmi těžko.

Čučche je navíc chápána jako jednotící princip, který je nadřazen všemu ostatnímu. To je vyjádřeno i v samotném názvu ideologie: *ju* v korejštině znamená mistr nebo vládce, *che* pak tělo (Ryang 2009: 78). *Čučche* tedy slouží mimo jiné k ospravedlnění podřízenosti všech Severokorejců určitému vyššímu principu – jedinec představuje pouhý subjekt, který se má bezvýhradně podvolovat příkazům shora. To připravuje živnou půdu i pro nerovnost a diskriminaci v zemi a rovněž pro represe vůči prvům, které režim označí za reakcionářské.

Ze zcela nadřazeného postavení *čučche* navíc plyne i její nezpochybnitelný charakter. V KLR se o ničem, co definuje, nevedou diskuze. Občané jsou v přeneseném slova smyslu chápáni jako žáci. Naopak KWP a vládnoucí elity představují jakési vševědoucí učitele, kteří mají právo vyžadovat naprostou disciplínu žáků (Sung Chul Yang 1999: 186). Jakýkoliv názor stojící v opozici s tvrzením „učitelů“ nebo jakákoliv

kritika čehokoliv co hlásají, se tak stává naprosto nemyslitelnou. Logika nezpochybnitelnosti *čučche* tak funguje jako velmi efektivní nástroj sociální kontroly. To však zcela znemožňuje výkon práv svobody slova či vyznání.

Čučche také ukotvuje kolektivismus⁷⁸, který představuje překážku pro uplatnění individuálních lidských práv jako takových. Pokud jedinec vysloví požadavek na uplatnění svého individuálního práva, v prostředí KLCDR to znamená sobecké vystupování proti zájmům kolektivu, což režim nepřipouští (Weatherley, Jiyoung 2008: 284 – 285). *Čučche* je navíc svým charakterem velmi rigidní a tradicionalistická ideologie, což přináší její hluboké zakořenění v systému a jakékoliv změny jsou v tomto ohledu jen velmi obtížně proveditelné (French 2007: 41). Z hlediska lidsko-právního pak tradicionalismus přináší i lpění na tradiční roli otce a muže, což zhoršuje postavení ženy v rodině a tedy prakticky znemožňuje její emancipaci. Rovněž kult osobnosti, jehož vlivům na lidsko-právní situaci bude věnována následující podkapitola, je s *čučche* silně propojen.

Zároveň se však v KLCDR nejpozději od konce 90. let stále více uplatňuje Kim Čong-ilem zavedená politika *songun* (military-first policy, viz také pozn. 77), která znamená částečný odklon od *čučche* a úplný odklon od komunismu, který byl završen ústavním dodatkem z roku 2009, kdy byl komunismus úplně vyjmut z ústavy a politika *songun* byla vyhlášena jako oficiální ideologie (Song 2010: 103). To ovšem neznamená popření *čučche*, která zůstává neustále vklíněna do povědomí společnosti i vládnoucích elit. Aktuálně tak politika *songun* efektivně doplňuje *čučche*⁷⁹.

Do ideologického nastavení KLCDR se rovněž prolíná tzv. *mentalita obklíčení*. Podstatou je, že režim neustále zdůrazňuje zcela specifickou bezpečnostní situaci země. Podle mentality obklíčení je KLCDR obklopena

⁷⁸ Kolektivismus je navíc nezpochybnitelnou součástí socialismu, dle jeho zásad KLCDR rovněž funguje.

⁷⁹ více o důrazu na armádu níže v kapitole 3.1.3.

nepřátelskými státy, které usilují o její destrukci. Takový koncept umožňuje radikalizaci státní moci a rovněž utváří atmosféru permanentního výjimečného stavu, který si žádá výjimečná řešení v podobě omezování svobod Severokorejců (Sung Chul Yang 1999: 247 – 248). Mentalita obklíčení tak slouží k (mikro)kontrole společnosti a ospravedlňuje porušování řady práv Severokorejců, v čele s právem na soukromí⁸⁰.

3.1.2 Kult osobnosti a role vůdcovství

O naprosto nadřazeném postavení dynastie Kimů v KLDR nad zbytkem společnosti není pochyb, zrovna tak jako o extrémním kultu osobnosti, který celou dynastii obklopuje. Kult však v zemi nevznikl rychle ani náhodně – je výsledkem dlouhé evoluce počínající zrodem KLDR v roce 1945. Jeho kořeny ale můžeme vyzorovat až do 10. století⁸¹. I když kult osobnosti v moderním slova smyslu kolem sebe graduálně vytvářel až Kim Ir-sen, můžeme říci, že tendence k hierarchizaci společnosti a mentalita podřízenosti má na území dnešní KLDR tradici několika set let.

Spíše než kult jedné osobnosti je vhodnější používat označení kult rodiny Kimů a jejich dalších příbuzných, neboť se vztahuje i na rodiče Kim Ir-sena, jeho potomky (zde především na Kim Čong-ila) a jeho manželku. Totéž platí i o rodině Kim Čong-ila⁸² (Sung Chul Yang 1999: 255). Uctívání dynastie Kimů (především pak Kim Ir-sena a Kim Čong-ila) dosahuje úrovně náboženství. Jejich životy jsou režimem interpretovány s notnou dávkou mysticismu a obdivu. Životopisy vůdců jsou v této podobě (spolu s ideologií *čučche*) Severokorejčům vštěpovány již od raného dětství ve školách i organizacích pro děti a mládež a dále i

⁸⁰ viz např. již zmíněné neočekávané razie do domácností popisované v kapitolách 2.1.5 a 2.1.6.

⁸¹ Již v době čínské nadvlády nad korejským poloostrovem (10. – 14. století), následné vládě dynastie *Chosŏn* (14. století až rok 1910) a také v období japonské koloniální vlády trávající až do roku 1945 zdejší vládcí kladli podle pravidel konfuciánství důraz na podřízenost, silnou hierarchii a striktní řád ve společnosti (Lim 2009: 6).

⁸² Zde je ovšem nutné podotknout, že ne všichni potomci a manželky Kim Čong-ila jsou glorifikováni (více viz Oh, Hassig 2000, zejm. 91 – 95).

dospělým na pracovištích (viz např. Demick 2010, zejm. kap. 8 či Ford, Kwon 2008: 52 – 53). Nedávná smrt Kim Čong-ila navíc pravděpodobně kult uctívání jeho osobnosti ještě posílila, což se stalo i po smrti Kim Ir-sena v roce 1994 (Chun Hyun Joon 21. 2. 2012: 1).

Kult dosahující úrovně náboženství se značnou dávkou fanatismu ospravedlňuje trestání jedinců, kteří poruší pomyslná pravidla hry stanovené vůdcem a ideologií *čučche*⁸³. V takovém prostředí je zcela znemožněn výkon většiny základních práv a svobod. Režim může například i snahu chránit si své soukromí či pokus o kritické zhodnocení aktuální situace KLDK artikulovat jako vystoupení proti zásadám jednoty a oddanosti vůdci.

V praxi však drtivou většinu obyvatel KLDK ani nenapadne proti kultu osobnosti vystupovat. Kult je permanentně vštěpován do myšlení Severokorejců z generace na generaci. Kimové jsou navíc všude vyobrazováni tak, že ztotožňují otcovskou lásku, což dále upevňuje jejich pozici v systému (Lim 2009: 7). Kult osobnosti tak v Severní Koreji dotváří atmosféru totální kontroly každého aspektu života jedinců, kterým není ponecháno prakticky žádné soukromí, ani jakákoliv možnost kriticky se vyslovit proti čemukoliv.

Kult osobnosti má na lidsko-právní situaci i další dopad, který není na první pohled zjevný. V důsledku naprosté adorace vůdců se v praxi uplatňuje logika čestných, spravedlivých a neomylných elit, jejichž rozhodování a jednání je rovněž spravedlivé a neomylné a tudíž nezpochybnitelné (Song 2010: 91). To vysvětluje i častou absenci řádného soudního procesu s obviněným a i neexistenci presumpce nevin: není přeci potřeba znovu podrobovat soudu něco, co neomylné elity označily za špatné a vymykající se pravidlům stanovených Kim Čong-ilem (dříve Kim Ir-senem a dnes Kim Čong-unem⁸⁴).

⁸³ Sem spadá i porušení deseti zásad, které byly zmíněny již v kap. 2.1.4.

⁸⁴ Vzhledem k faktu, že Kim Čong-il zemřel v prosinci roku 2011, není zatím možné určit přesně vliv osobnosti jeho nástupce a syna Kim Čong-una v systému. To souvisí i s faktem, že autorita

Vůdcovské vedení KLCDR je znázorněno i častým tvrzením režimu o tzv. „*lidských právech v našem provedení*“ („*our style of human rights*“). Toto pojetí jednoduše znamená, že výdobytky lidských práv jsou do velké míry závislé na loajalitě jedince vůči národu a vůdci (Weatherley, Jiyoung 2008: 275). Lidská práva jsou tak chápána jako majetek čestného a spravedlivého vůdce, který je uděluje jen nejloajálnějším, a těm je také může kdykoliv odebrat. Takový vztah „pán-vazal“ uplatňovaný v oblasti lidských práv v KLCDR dále ukotvuje silnou diskriminaci a nerovnost.

Závěrem můžeme také říci, že silný personalismus tkvící v kultu osobnosti přináší značnou nevyzpytatelnost vnitřního vývoje v KLCDR. Změny jsou totiž do značné míry závislé na aktuálních motivech a vůli vůdce, a tak se může velmi rychle měnit i lidsko-právní situace (McEachern 2008: 237). Příkladem mohou být amnestie a propouštění vězňů a podezřelých na příkaz vůdce v době významných svátků jako jsou narozeniny Kim Ir-sena či Kim Čong-ila (dnes pravděpodobně i Kim Čong-una), nebo naopak utužení represí z příkazu vůdce. To jsme mohli vidět na již zmiňované *Kampani za očištění společnosti* (více viz kap. 2.2.2, s. 25).

3.1.3 Politické uspořádání KLCDR

Severokorejský politický systém se vyznačuje centralizovaným způsobem vlády pod rigidní kontrolou vůdce a *Korejské strany pracujících* (KWP)⁸⁵. Pokud se chceme alespoň přiblížit pochopení politického uspořádání a tvorby rozhodnutí v KLCDR, je vždy nutné zohledňovat také naprosto klíčovou roli *Korejské lidové armády* (KPA). Rovněž je třeba si uvědomit, že celá státní mašinerie funguje jako určitý hybrid stalinismu a tradičního korejského autoritarismu a je přímo navázána na osobu vůdce, které

nyňějšího Nejvyššího vůdce (což je Kim Čong-unův oficiální titul) se projeví až po několika letech. Po smrti Kim Čong-ila totiž následuje období truchlení trvající několik let (stejná situace nastala i po smrti Kim Ir-sena 1994). Není ale příliš odůvodněné se domnívat, že by kult byl najednou ochromen. Spíše můžeme očekávat podobný vývoj jako v roce 1994 (Chun Hyun Joon 2012: 2).

⁸⁵ <http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/2792.htm> (staženo k 3. 3. 2012).

zcela podléhá a rovněž na zcela specifické severokorejské prostředí (McEachern 2008: 235).

Pravděpodobná struktura a fungování systému v době Kim Čong-ila⁸⁶ je znázorněna v příloze 5 a 6. Základní páteř politického systému s největší pravděpodobností představuje vůdce, armáda, *Korejská strana pracujících*, *Kabinet* a bezpečnostní složky (zejména pak *Lidová bezpečnostní agentura*). Konkrétní praktická politika je zjednodušeně řečeno výslednicí interakcí těchto institucí (McEachern 2008: 236). V KILDR existuje i parlamentní instituce – tzv. *Nejvyšší lidové shromáždění*, jehož pozice je sice *de iure* významná, avšak *de facto* má jen minimální pravomoci a do tvorby politiky prakticky nezasahuje, což již bylo zmíněno výše (Choe Sang-Hun, New York Times: 29. 12. 2011).

Z důvodu značné uzavřenosti severokorejského režimu je nemožné zcela věrohodně zachytit praktické fungování systému. Můžeme ale říci, že se v něm s nejvyšší pravděpodobností v obrovském rozsahu uplatňují neformální vztahy. Vůdce kolem sebe utváří jistý ochranný řetěz oddanosti a podřízenosti, jehož články představují jemu zcela loajální funkcionáři. Ti jsou navíc velmi často s vůdcem svázáni příbuzenským vztahem. Z toho důvodu můžeme tvrdit, že formální institucionální struktura nemusí často reprezentovat skutečný mechanismus fungování systému (Gause 2004: II-s-1).

Z těchto tvrzení můžeme vyvodit dva závěry s lidsko-právním dopadem. Zaprvé je v systému ovládaným neformálními strukturami nemožné uplatňovat zásady právního státu, který je nezbytným předpokladem i pro ukotvení lidsko-právních standardů. Zadruhé pak takové prostředí prakticky znemožňuje vytvoření i sebeslabší opozice režimu. Každý funkcionář ve významnější pozici musí totiž projít četnými prověrkami,

⁸⁶ Kim Čong-un je ve vedoucích pozicích KILDR zatím jen velmi krátkou dobu, a proto nelze jasně predikovat aktuální podobu systému. Schémata předložená v přílohách 5 a 6 jsou jedna z nejaktuálnějších grafických znázornění jeho fungování.

kteřé potvrzují jeho/její loajalitu vůdci. To v důsledku znamená, že právo běžného občana na politickou participaci je do značné míry limitováno.

Jediným cílem politických elit, které představují zosobnění celého systému, je ochrana vlastních zájmů, nikoliv však zájmů občanů KLCDR (McEachern 2008: 237). Udržení ve vedoucích postech je pro ně existenčně důležité z důvodu, který můžeme označit jako *logiku smyčky totalitarismu*: elity se využitím všech prostředků bez ohledu na jejich podobu či krutost snaží udržet u moci, neboť sebemenší zaváhání by mohlo způsobit, že budou ze své funkce vyloučeny. To by znamenalo, že se v nejlepším případě stanou jedním z mnoha obyčejných občanů, jehož práva jsou považována za bezvýznamná. V horším případě budou zavřeny do politických koncentračních táborů. V důsledku toho jsou elity praktickým fungováním systému jakoby nuceny neustále v páchání zločinů proti lidskosti pokračovat a i elity se stávají obětí režimu.

Výše zmíněné instituce tvořící páteř politického systému a jejich do značné míry nevyzpytatelné chování navíc slouží k podpoře atmosféry strachu, teroru a nejistoty běžných obyvatel (ibidem: 236). Všudypřítomná hrozba trestu odvádí kohokoliv od aktivit, které by mohly potenciálně představovat aktivity protirežimní. To dále umocňuje omezení základních lidských práv a svobod. Strach lidí podnikat jakékoliv aktivity, které by režim nemusel přijmout, znemožňuje i zrod občanské společnosti, která by mohla představovat efektivního obránce lidských práv v zemi. Režim si zakládá na tom, že podporuje existenci řady nezávislých společenských organizací, které se podílejí na ochraně lidských práv. Ty však reálně představují jen další satelit *Korejské strany pracujících*. Jako příklad můžeme uvést již zmíněnou oficiální organizaci *Svaz žen*, která není schopna řešit jakékoliv reálné problémy žen, zejména pak domácí násilí (viz kap. 2.3.1).

Významnou roli má v systému bezpochyby i *Korejská strana pracujících* (KWP), která má především zajišťovat, aby občané respektovali „*pravidla*

socialistického chování“ a „*normy socialistického života*“⁸⁷. V praxi toto opět ukotvuje totální kontrolu každého kroku občana, která je vykonávána stranou (Sung Chul Yang 1999: 227). Podle nejnovějších informací vedení KWP navíc neustále v rámci pracovišť organizuje otupující lekce studia politiky, skupinový zpěv za účelem utvrzování loajality režimu, ale i lekce kritiky a sebekritiky atd. (Young Tae Jeung /ed./ 2012: 1). Tyto aktivity můžeme považovat za další vyjádření každodenních intervencí strany do života lidí. V rámci KWP a všech jejích vedlejších organizací se navíc v obrovské míře uplatňuje korupce a klientelismus (ibidem). To jsme průběžně zmiňovali v celé 2. kapitole této práce. V takovém prostředí jsou však opět rovnoprávnost a lidská práva nutně odsouvána do pozadí.

Zcela specifickou roli v systému má *Korejská lidová armáda* (KPA), jejíž role velmi narostla, když Kim Čong-il vyhlásil již zmíněnou politiku *songun*. I KPA však plně podléhá vůli vůdce (Young Tae Jeung /ed./ 2012: 2). Politika *songun* měla představovat novou jednotící sílu a doplňovala systém spoléhající na *čučche*, který začal selhávat zejména v době hladomoru⁸⁸.

Politika upřednostňování armády před vším ostatním však znamená další militarizaci společnosti. To ale brání rozvoji liberálního konceptu individuálních lidských práv. Armáda má být podle oficiálních stanovisek režimu klíčovým prvkem ochrany lidí před „nebezpečnými vlivy“. Takové tvrzení může znovu sloužit k ospravedlnění různých represivních opatření proti jedincům, kteří se režimu znelíbí (Song 2010: 94 – 95). To doplňuje i prohlášení Kim Čong-ila o tom, že skutečnou ochranu lidských práv v zemi představuje nastolení diktatury proti nepřátelským silám společnosti (ibidem: 102). Upřednostňování armády také přináší

⁸⁷ Fráze o dodržování pravidel socialistického chování a norem socialistického života jsou zakotveny v ústavě KLDR (Sung Chul Yang 1999: 227)

⁸⁸ hlavním heslem *čučche* je samostatnost a soběstačnost, kterou již nebylo možno v plném rozsahu udržet z důvodu severokorejské potřeby přijímat zahraniční potravinovou, ale ji jinou pomoc.

problémy, pokud jde o spravedlivou distribuci potravin. Pod heslem politiky *songun* totiž KLDR došlou humanitární pomocí zásobuje především armádu (Bajoria, Council on Foreign Relations: 7. 10. 2010).

Armáda pravděpodobně zůstane pod přímou kontrolou vůdce i po nástupu Kim Čong-una. To potvrzuje i fakt, že se Kim Čong-un⁸⁹ již stal prvním předsedou *Národní obranné komise*, pod jejímž dohledem jsou veškeré bezpečnostní složky systému (viz přílohu 5 a 6) (Korean Central News Agency: 15. 4. 2012). Nicméně stále není zcela jasné, zdali mocenská tranzice v KLDR byla již dokončena. Finální podobu systému můžeme tedy také alespoň zatím jen odhadovat⁹⁰.

3.1.4 Severokorejský trestně-právní systém

Jádro trestního systému KLDR tvoří dva hlavní pilíře. Jedná se o *Trestní zákoník* a *Zákon na prosazování lidové bezpečnosti* (Lee Kyu Chang 29. 11. 2011: 4). Navzdory oficiálním tvrzením režimu jsou tato tři zákonná opatření používána jako další mechanismus kontroly každodenního života Severokorejců.

Pokud jde o *Trestní zákoník*, prošel za posledních deset let celkem třemi proměnami. První již výše zmiňovaná revize velkého rozsahu proběhla v roce 2004 a přinesla částečně vyšší ohledy na dodržování lidských práv v KLDR. Revize zavedla dosud neexistující princip legality (neboli princip „*nullum crimen sine lege*“), ale také nový způsob potrestání: již zmíněný trest *labour-trainingem* (In Sup Han 2006: 124 – 125). To oproti dřívějšímu potrestání uvězněním v nápravném zařízení, kde odsouzený automaticky pozbyl všechny občanská práva⁹¹, znamená umírněnější

⁸⁹ Kim Čong-unovi byl v dubnu 2012 udělen také titul *Prvního tajemníka KWP*. Pozice Generálního tajemníka byla na věčné časy ponechána zesnulému Kim Čong-ilovi (Choe Sang-hun, New York Times: 11. 4. 2012)

⁹⁰ Tato diplomová práce byla dána k tisku dne 16. 4. 2012. Proto v ní nemůže být reflektován vývoj mocenské tranzice po tomto datu.

⁹¹ V *labour training* zařízeních je trestanec nucen „pouze“ vykonávat těžkou práci bez nároku na mzdu.

postup⁹². Novelizace dále přinesla určitá opatrná opatření na podporu tržních aktivit a umožnila přístup přímých zahraničních investic do země (ibidem: 126).

V roce 2007 však *Trestní zákoník* prošel další novelizací, která znovu utužovala postupy režimu a posilovala represe. Cílem novelizace bylo zejména posílit stabilitu systému. Rovněž poslední novelizace z roku 2009 přinesla další zpřísnění trestů (Kyu Chang Lee, Gwang Jin Chung 2012: 1). Velkým problémem zůstává i fakt, že *Zákoník* nadále zůstává v mnoha bodech velmi vágní, což vytváří značný prostor pro jeho arbitrární výklad. Jako příklad si můžeme uvést to, že z roku 2007 novelizovaný *Trestní zákoník* stanovoval možnost udělení trestu smrti v případě „závažných případů“ (KINU 2011: 76 – 77). Vykonavatelům trestu je touto klauzulí ponechán dosti široký prostor pro výklad toho, co je či není „závažný případ“. V takovém prostředí může být i krádež rýže interpretována jako „závažný případ“ a podle toho i tvrdě potrestána, což potvrzují i výpovědi uprchlíků zmíněné v kap. 2.2.1.

*Zákon na prosazování lidové bezpečnosti*⁹³, byl naposledy novelizován v roce 2010. Novelizace sice vůbec poprvé v historii přinesla důraz na lidská práva a zákaz jejich porušování, avšak v zápětí uvádí, že udržování veřejného pořádku je lidským právům nadřazeno. Novelizace rovněž odstranila větu o ochraně životů, práv a majetku lidí (Lee Kyu Chang 29. 11. 2011: 3). Zároveň byla rozšířena působnost tohoto zákona, což v praxi znamená další posílení kontroly každodenního života Severokorejců, tentokrát ze strany *Lidové bezpečnostní agentury*.

Podle nejnovějších informací je výše popisovaný systém trestání často doplňován mimoprávními postupy, přičemž obrovský vliv má i v tomto ohledu osoba vůdce. Prohlášení vůdce hrají roli i při průběhu trestního řízení, kde jsou často citovány a využívány *Lidovou bezpečnostní*

⁹² Zároveň však uprchlíci vypovídají, že trest *labour-trainingem* přináší mnohem náročnější a těžší práci než jak tomu je v případě nápravných zařízení (KINU 2008: 94).

⁹³ Tento zákon upravuje především aktivity *Lidové bezpečnostní agentury* v oblasti trestání.

agenturou. Vlastní *Trestní zákoník* i jiné zákony spadající do trestního systému KLCDR tak do značné míry postrádá svůj smysl. Jak ukazuje praxe popisovaná uprchlíky zejm. v kap. 2.2.1 a 2.2.2, v KLCDR se právo na spravedlivé trestní řízení v drtivé většině případů pravděpodobně neuplatňuje. Zároveň je však tato oblast v důsledku velmi omezeného přístupu k relevantním informacím do značné míry neprobádaná. Aby bylo možné určit přesný dopad trestního systému na lidská práva v zemi, bylo by potřeba obsáhlejší analýzy. To bohužel není kvůli uzavřenému charakteru režimu alespoň prozatím možné.

3.1.5 Normativní nastavení a indoktrinace společnosti

Struktura severokorejské společnosti spolu s vzhledem do jejího fungování byla již částečně nastíněna v předchozí části práce (zejm. kap. 2.2.3, 2.2.1, 2.2.2). Nicméně pro pochopení aktuální lidsko-právní situace je třeba poskytnout širší pohled na společenské normativní nastavení a míru indoktrinace.

Jak již bylo řečeno výše, společnost v KLCDR má velmi rigidní a hierarchickou podobu. Již zmíněné třídní dělení (na *core class*, *wavering class* a *hostile class*) upevňuje diskriminaci a podřízenou pozici některých skupin obyvatel. Severokorejská společnost má svojí podobou a strukturou velmi blízko ke společnosti aristokratického feudálního státu; jen následovníci vládnoucí dynastie mají právo užívat privilegií (Lankov 2007: 71).

Rovněž jsme již zmínili, že zcela specifické postavení ve společnosti i v politickém systému má vůdce. Představuje ztělesnění dobra, benevolence a lásky a je chápán jako mozek a srdce společnosti, která by bez něho zanikla (Ryang 2009: 60 – 61). Soukromý život jedinců je druhořadý, jako i soukromé mezilidské vztahy. Primární je vždy loajalita a láska jedince k vůdci, kterou si režim bedlivě hlídá. Můžeme tedy říci, že naprostá podřízenost občanů a naopak silná nadřazenost benevolentního a spravedlivého vůdce představuje normativní rámec fungování severokorejské společnosti.

Většinová společnost se tak stává subjektem vůle vládnoucích elit. Běžné mezilidské vztahy jsou nahrazeny vztahem jedince k vůdci. To je dále upevňováno strukturou prostředí, kde každý může být tajným informátorem a udavačem a kde panuje nedůvěra a nepřátelství dokonce i mezi členy jedné rodiny (ibidem: 73). Každý jedinec má tedy vždy jen jeden jasný vztah, a to je láska a obdiv k vůdci. Takové fungování společnosti má ale výrazné lidsko-právní dopady. Hluboce zakořeněná stratifikace, hierarchizace, ale i zmíněné exkluzivní pojetí lidských práv, kdy jsou práva chápána jako majetek vůdce, znemožňuje aplikaci univerzálních lidsko-právních standardů. Všemi oblastmi společenského života navíc prostupuje korupce, která dále upevňuje nerovný přístup ke vzdělání, zaměstnání, ale i stravě.

Ačkoliv to režim popírá, obrovský normativní vliv na severokorejskou společnost má konfucianismus. Již jsme zmínili jeho zakořenění v *čučche*. Není ani pochyb o tom, že konfucianismus do severokorejské společnosti vnesl řadu autoritativních prvků. Vštěpuje společenskou disciplinu a kontrolu (Chung Young-Soon 2010: 66), což utváří vhodné prostředí pro vládu jednoho muže a jedné strany a rovněž i pro mikrokontrolu obyvatel. Z konfucianismu pramení i koncept *otcovské zbožnosti (filial piety)*, stanovující úctu k rodičům, zejména pak k otci, a k panovníkovi a je hluboce vklíněn do severokorejské společnosti (ibidem: 70). Společnost pod vlivem konfucianismu funguje na principu vztahů loajality: žena má být loajální manželovi, potomci otci, ovládané masy vůdci. Ačkoliv má vládce být spravedlivý, úlohou ovládaných není toto hodnotit. Mají se vždy podřídit (Weingartner, 38 North: 5. 1. 2012).

Fungování společnosti je také silně ovlivněno kolektivismem: jedinec může smysluplně existovat pouze jako součást vyššího celku (ibidem). Kolektivní cítění Severokorejců je upevňováno jejich každodenní povinnou participací na všemožných spolcích jak ve vzdělávacích zařízeních, tak na pracovištích. Můžeme říci, že rozsáhlý a režimem nakázaný spolkový život v KLDŘ má dva hlavní lidsko-právní dopady. První spočívá v tom, že svazy fungují jako prodloužená ruka KWP a tudíž

další báze pro kontrolu obyvatel. Zadržují si ve spolcích sdružení občané navzájem hlídají loajalitu k režimu. To je umožněno díky existenci všudypřítomné atmosféry paranoie a strachu; jakékoliv chování či výrok, který se byť jen mírně odchyluje od přísných pravidel stanovených režimem, může být okamžitě ohlášen jedním z mnoha tajných informátorů příslušným autoritám.

Praktické fungování společnosti ovlivňuje i míra indoktrinace. Každý jedinec je od raného dětství socializován do prostředí, kde je bezmezný obdiv k dynastii vůdců primární hodnotou. Indoktrinace a brainwashing začíná již v mateřských školách a pokračuje i na školách základních, středních, na univerzitách a poté i v zaměstnání. Občanům je mimo jiné každodenně vštěpována logika sebeobětování ve prospěch lepší budoucnosti (Weatherley, Jiyoun 2008: 284 – 285). Drtivá většina Severokorejců navíc nemá přístup k jiným, nežli oficiálním informacím, jejichž podoba byla znázorněna zejm. v kap. 2.2.4. Z toho můžeme logicky usoudit, že značná část obyvatel je režimem natolik indoktrinována, že se skutečně dobrovolně oddává jeho vůli, neboť prakticky nemá šanci zhodnotit kriticky nejen lidsko-právní realitu v zemi. Normativní nastavení spolu s mírou indoktrinace společnosti režimu dále usnadňuje páchat na vlastních obyvatelech četná bezpráví.

Na závěr je třeba říci, že všudypřítomná represivní atmosféra se také podepisuje na podobě společnosti. V KLDR je obrovská míra alkoholismu, násilí, krádeží a korupce, ačkoliv to je oficiálně popíráno. Režim tak v podstatě vyprodukoval společnost nedůvěřivých, podezřívavých a manipulativních (a snadno zmanipulovatelných) jedinců (Kim 2011: 44). V takovém prostředí se lidská práva mohou uplatňovat jen velmi obtížně.

3.2 Aspekty s vlivem z vnějšku: lidská práva v KLCDR a okolní svět

Na začátku této kapitoly je třeba říci, že přístup k lidským právům v KLCDR ze strany mezinárodního společenství v čele s OSN, ale i jednotlivých států⁹⁴, je možno obecně rozdělit na dvě základní strategie. Jedná se o liberální politiku angažovanosti, vyjednávání a zapojení KLCDR do mezinárodního společenství a o konzervativní politiku podmíněného vyjednávání, sankcí a izolace KLCDR (Yeo, 38 North: 21. 9. 2011). V závislosti na tom, jaký konkrétní přístup daný aktér zvolí, se mění nastavení vztahů mezi ním a Severní Koreou a to nejen v oblasti lidských práv. To bude demonstrováno dále.

3.2.1 USA a jejich lidsko-právní strategie vzhledem ke KLCDR

Spojené státy se jakožto světová velmoc považují za určitého „šifitele“ liberálního řádu a univerzálních lidsko-právních hodnot, které s ním jdou ruku v ruce. Americká lidsko-právní strategie vzhledem ke KLCDR prodělala v posledním desetiletí určité proměny. Nejpozději od roku 2000 se USA odklonily od liberální strategie⁹⁵, k čemuž došlo také v důsledku neustálých vojenských provokací ze strany KLCDR a neochoty režimu umožnit monitoring směřování humanitárních zásilek. USA tedy zvolily konzervativnější přístup. Ten přinesl vyšší důraz na denuklearizaci KLCDR⁹⁶, ale i na plnění lidsko-právních standardů. USA tedy začaly stále

⁹⁴ V kapitole bude nejprve diskutován přístup USA, Korejské republiky a Číny k problematice lidských práv v KLCDR. Tak bude učiněno proto, že tyto státy reprezentují nejčastější postupy, které jsou vůči KLCDR praktikovány. Zároveň se právě tyto státy k lidsko-právní situaci vyjadřují nejčastěji anebo situaci permanentně ovlivňují. Dále se zaměříme na strategii OSN. Ta jakožto mezinárodní organizace globálního charakteru představuje aktéra, který výrazně tlačí na dodržování lidsko-právních standardů v KLCDR. Závěrem bude zmíněn vliv neziskového sektoru a jeho snahy zlepšovat lidsko-právní situaci v Severní Koreji.

⁹⁵ V souvislosti s vážnou potravinovou krizí v KLCDR v 90. letech tehdejší Clintonova administrativa uplatňovala liberálnější přístup a poskytovala tedy prakticky ničím nepodmiňovanou humanitární potravinovou pomoc. Lidsko-právní situace zůstala tedy spíše v pozadí a USA preferovaly spíše otevřenější přístup ke KLCDR (Yeo, 38 North: 21. 9. 2011).

⁹⁶ Severokorejský jaderný program představuje velký inhibitor severokorejsko-amerických vztahů. Snaha řešit tuto problematiku byla vyjádřena v nepříliš úspěšných *šestistranných rozhovorech* vedených mezi USA, KLCDR, Čínou, Ruskem, Korejskou republikou a Japonskem,

silněji zdůrazňovat, že vzdání se proliferace jaderných zbraní, ale i transparentnější postupy při distribuci humanitární pomoci představují klíčovou podmínku, kterou severokorejský režim musí splnit, aby mu byly poskytnuty další prostředky (Yeo, 38 North: 21. 9. 2011).

V průběhu posledního desetiletí v USA tedy postupně docházelo k určité politizaci severokorejských lidských práv a americké humanitární pomoci plynoucí do Severní Koreje (Cohen, Brookings Institution: 15. 7. 2011). Obecně můžeme říci, že se vymáhání reciprocity při jakýchkoliv ústupcích, které USA provedly ve prospěch KLDR, stalo hlavní americkou strategií. Plnění různých mezinárodně uznávaných standardů (včetně lidských práv) tak začalo představovat podmínku pro získání dalšího přídele potravin, léků a jiných komodit denní potřeby. V souvislosti se striktnějším přístupem začaly USA na KLDR uvalovat různé ekonomické sankce. Ty spolu se strategií zastavení přísunu pomoci začaly ztělesňovat určitý vyděračský potenciál americké administrativy vzhledem ke KLDR. Úskalí tohoto přístupu však spočívá v tom, že sankce a celkově méně vstřícný vztah USA ke KLDR vede k principiálnímu odmítání požadavků Spojených států vůči Severní Koreji (a tedy i lidsko-právních zásad).

I podle Cohen (Brookings Institution: 15. 7. 2011) nová americká strategie přinesla zhoršení situace v oblasti ekonomických práv v KLDR. Došlo zejména k opětovnému nárůstu míry podvýživy těhotných žen a malých dětí či k nárůstu počtu lidí bez domova. Rovněž došlo k dalšímu zhoršení v oblasti lidsko-právního dialogu. Severokorejský režim znovu oficiálně deklaroval, že lidsko-právní požadavky vůči Severní Koreji jsou vyjádřením nepřátelství ze strany USA. Konzervativní přístup také přinesl Severní Koreji možnost ospravedlnit svůj jaderný program: KLDR totiž znovu získala příležitost zdůraznit, že země potřebuje jaderné zbraně, aby disponovala efektivní obranou proti nepřátelským tendencím ze strany Spojených států (Hawk 2010: 52).

od kterých ale KLDR v roce 2009 zcela odstoupila, čímž si uzavřela cestu k přísunu zahraniční pomoci zejm. ze strany USA a Korejské republiky (Charbonneau, Reuters: 25. 5. 2009).

Ani pragmatická konzervativní politika tak nepřinesla výraznější posun ke smysluplnějšímu dialogu mezi KLDR a USA a to ani z hlediska zastavení proliferace jaderných zbraní, ani v oblasti lidských práv. Příkladem může být aktuální situace s vypouštěním satelitu. Severokorejský režim na konci roku 2011 přislíbil výměnou za 240 000 tun potravinové pomoci z USA zastavení části svých aktivit v rámci jaderného programu (The Korea Times: 9. 3. 2012). V březnu 2012 ale oficiální severokorejská média ohlásila, že při příležitosti stých narozenin Kim Ir-sena v dubnu 2012 vypustí do vesmíru satelit (BBC News Asia: 16. 3. 2012). Tento akt však mezinárodní společenství chápe jako zastírací manévr pro další testování střel dlouhého dosahu, které je přímo v rozporu s rezolucemi OSN. Aktuálně tak USA oznámily zrušení přislíbené pomoci, protože vypouštění satelitu je pro ně jednoznačným porušením dohody o severokorejských ústupcích (BBC News Asia: 28. 3. 2012)⁹⁷.

Existuje i další kontroverze spojená s politikou sankcí a izolacionismu. Izolacionistická opatření totiž podporují další posílení kontroly obyvatel ze strany režimu: čím méně potravin a jiných statků potřebných pro každodenní život se v KLDR vyskytuje, tím závislejší jsou lidé na znovuoobnoveném (a stále nefunkčním a silně diskriminačním) systému veřejné distribuce potravin a tedy na režimu samotném (Malinowski, The Republic: 21. 12. 2011).

Ačkoliv aktuální americkou strategií nadále zůstává spíše izolacionismus a zaměření se na tradiční bezpečnostní hrozby, které KLDR představuje, USA v posledním desetiletí organizují i iniciativy přímo zaměřené na zlepšení lidsko-právní situace. Příkladem může být tzv. *Lidsko-právní akt pro Severní Koreu* (North Korean Human Rights Act /NKHRA/), který podepsal prezident Bush v říjnu 2004⁹⁸.

⁹⁷ KLDR informuje, že k vystřelení satelitu na oběžnou dráhu dojde mezi 12. – 14. dubnem 2012. KLDR se nakonec pokusila raketu vypustit dne 13. 4. 2012. Tento pokus byl však neúspěšný. I přesto byl mezinárodním společenstvím včetně Číny, odsouzen (Grammaticas, BBC News Asia: 13. 4. 2012)

⁹⁸ Platnost NKHRA byla rozšířena až do roku 2012 (Cohen, Brookings Institution: 15. 7. 2011).

Dokument zakotvuje, že se lidská práva stanou „(...) *klíčovým aspektem při vyjednávání USA, KLDK a dalších mocností severovýchodní Asie*“ (cit. podle Kang 2004: 155). Akt dále znamenal potvrzení amerického závazku k ochraně lidských práv v KLDK⁹⁹ a také benevolentnější přístup USA k žádostem severokorejských uprchlíků o azyl (Cohen, Brookings Institution: 15. 7. 2011). Na naplňování stanovených závazků má dohlížet tzv. *Speciální vyslanec pro lidská práva v Severní Koreji* (což je dnes Robert R. King). Akt mimo jiné navrhuje zformování určitého multilaterálního fóra v severovýchodní Asii, kde by mělo docházet k debatám o lidsko-právní situaci v KLDK (Kang 2004: 167).

Na plnění cílů NKHRA spolupracují USA také s OSN, EU, různými nevládními organizacemi, ale i bilaterálními partnery (zejm. s Jižní Koreou) (King, U.S. Department of State: 2. 6. 2011). NKHRA dosahuje úspěchů zejména v oblasti volných informačních toků; v jejím rámci je podporováno vysílání *Rádia Svobodná Asie a Hlasu Ameriky* v korejském jazyce, ale i pašování rádiových přijímačů, které vysílání zachytí, do KLDK (Cohen, Brookings Institution: 15. 7. 2011). Naopak méně úspěšné je plnění závazku ohledně azylových žádostí uprchlých Severokorejců. USA jich doposud přijaly jen velmi málo (Cohen, 38 North: 20. 9. 2011). NKHRA bývá také kritizován za své silné zaměření na svržení severokorejského režimu, což je s přihlédnutím k aktuální situaci chápáno jako příliš radikální postup (Suh Bo-Hyuk 2007: 37).

Pokud bychom měli shrnout americký postup vzhledem ke zlepšení lidsko-právní situace v KLDK, je spíše zastírán snahou o zastavení a zvrácení jaderného programu. To můžeme pozorovat i v často pouze okrajovém a doplňkovém zmiňování dimenze lidských práv v oficiálních prohlášeních *Kongresu*, či v jeho strategických plánech. Hlavní prioritou Washingtonu tedy zůstává spíše řešení tradičních

⁹⁹ Prostředky, které USA v tomto směru uvolnily, byly rozděleny zejména na podporu demokracie a lidských práv v KLDK, podporu informačních toků a prolomení informační bariéry, kterou KLDK představuje a na pomoc severokorejským uprchlíkům (King, 2. 6. 2011).

bezpečnostních otázek spjatých s korejským poloostrovem, na němž spolupracuje především s Korejskou republikou (Wit 2009: 69).

3.2.2 Lidsko-právní strategie Korejské republiky vůči KLTR

Jihokorejská lidsko-právní strategie prodělala v poslední dekádě výrazné změny. Podobně jako i v případě USA došlo k transformaci liberální strategie angažovanosti a bezvýhradného poskytování humanitární pomoci KLTR k mnohem pragmatičtějšímu a konzervativnějšímu přístupu. Zastánce liberálního postupu neboli „*sunshine policy*”¹⁰⁰ vzhledem k Severní Koreji byl zejména prezident a lidsko-právní aktivista Kim Dae Jung (v úřadu 1998 – 2002) a rovněž jeho nástupce Roh Moo Hyun (2002 – 2008)¹⁰¹. *Sunshine policy* přinesla částečné (a krátkodobé) zlepšení vztahů mezi Koreami. Uskutečnily se dva *Mezikorejské summity* (2000 a 2007) a mnohá další setkání na různých úrovních (Yoo Ho-yeol, Korea Focus: 28. 4. 2011). Vůbec poprvé došlo k zahájení ekonomické spolupráce Korejí, zejména pak v rámci již zmiňovaného průmyslového komplexu *Kaesong*, do kterého se přesunulo několik desítek jihokorejských firem.

Především však takový liberální postup znamenal štědré a ničím nepodmíněné toky humanitární pomoci a financí do KLTR. Ačkoliv by se mohlo zdát, že tyto injekce musely nutně směřovat ke zlepšení situace ekonomických práv Severokorejců, nebylo tomu tak. Severní Korea neumožnila jakýkoliv monitoring distribuce pomoci, která tak s nejvyšší pravděpodobností plynula pouze k politickým a vojenským elitám. Problémem tvůrců *sunshine policy* bylo také to, že naivně chápali KLTR

¹⁰⁰ *Sunshine policy* můžeme chápat jako strategii vstřícného přístupu Korejské republiky ke KLTR v mnoha směrech. Tato politika má tři hlavní pilíře. Prvním je to, že Korejská republika oznámila, že nebude tolerovat žádné vojenské provokace KLTR; zadruhé se Korejská republika zavázala, že v případě znovusjednocení Korejí nedojde k pohlcení Severní Koreje ze strany Jižní Koreje; třetím principem je pak to, že Korejská republika bude podporovat mezikorejskou výměnu a spolupráci. *Sunshine policy* bývá také označována za nedokonalý ekvivalent západoněmecké *Ostpolitik* (Yoo Ho-yeol, Korea Focus: 28. 4. 2011).

¹⁰¹ <http://www.ncnk.org/resources/briefing-papers/all-briefing-papers/an-overview-of-south-korea2019s-dprk-policy> (staženo k 15. 3. 2012).

jako stát, který je neschopný zajistit komodity základní potřeby svým obyvatelům (ibidem). Severní Korea je však velmi efektivní v zajištění materiálního blahobytu, ovšem jen vybraným jedincům.

V důsledku této politiky sblížení (ale také tlaku mezinárodního společenství) KLDR do určité míry novelizovala svou legislativu, aby byla více v souladu s mezinárodními lidsko-právními standardy (viz také kap. 3.1.4). Jednalo se však spíše o formální akt bez reálného vlivu na praktickou situaci v zemi. Příkladem může být již tolikrát zmiňovaná novela *Trestního zákoníku* z r. 2004, která sice konkretizovala provinění a za ně udělované tresty, ale v praxi režim pokračoval v bezprávních taktikách.

Po z hlediska lidsko-právních výdobytků nepříliš úspěšné *sunshine policy* nastoupila konzervativní pragmatická politika prezidenta Lee Myung-Baka¹⁰², který do funkce nastoupil v roce 2008 (jeho volební období končí v prosinci 2012).

Prezident Lee poprvé veřejně artikuloval problém porušování lidských práv v KLDR a snažil se rovněž adresovat problém válečných vězňů z doby Korejské války, ale i problematiku únosů a znovusjednocení rozdělených rodin. Leeova administrativa také ukončila dosavadní ničím neomezované masivní toky financí a humanitární pomoci do KLDR. Pomoc začala být stále více podmiňována ústupky Severní Koreje v oblasti proliferační jaderných zbraní, ale i přijetím lidsko-právních standardů (Kim Jun Yop, Daily NK: 5. 2. 2008)¹⁰³.

¹⁰² Změny v přístupu Korejské republiky vzhledem ke KLDR jsou znázorněny v příloze 7.

¹⁰³ V reakci na jihokorejský pragmatičtější přístup Severní Korea v průběhu několika let počínaje rokem 2008 zastavila téměř všechna mezikorejská jednání, anulovala úmluvy uzavřené v době praktikování *sunshine policy* a také podnikla celou sérii vojenských provokací zaměřených na Korejskou republiku. Asi nejvýznamnější bylo potopení jihokorejské válečné lodi Cheonan v roce 2010 (<http://www.ncnk.org/resources/briefing-papers/all-briefing-papers/an-overview-of-south-korea2019s-dprk-policy> /staženo k 16. 3. 2012/).

Tento postup se v mnoha ohledech podobá lidsko-právní strategii USA. Ztělesněním nového pragmatictějšího přístupu je např. jihokorejská *Iniciativa za denuklearizaci, otevřenost, 3000*, která byla vydaná v roce 2007. Iniciativa vedle zdůraznění postupné denuklearizace KLDR přinesla i důraz na zlepšení životních podmínek běžných Severokorejců (a tedy i na zlepšení situace v oblasti ekonomických práv). Jedná se tedy zejména o snahu řešit problém chudoby, poskytnout lékařskou pomoc a vybavení či zmodernizovat domy a zvýšit možnost přístupu k pitné vodě (Cheon 2008: 59).

Jak již bylo řečeno, Korejská republika pod vedením prezidenta Leea začala poprvé v historii veřejně odsuzovat to, jak KLDR hrubě porušuje lidská práva. Spolu s tím vzešla řada požadavků na vytvoření dokumentu, který by tuto kritiku institucionalizoval. Zrodily se tak debaty o vytvoření *Zákona o lidských právech v Severní Koreji*¹⁰⁴ (*North Korean Human Rights Bill /NKHRB/*).

NKHRB by měl představovat dokument velmi podobný americké NKHRA. Návrhy NKHRB definují např. požadavek na vytvoření poradní komise, načrtnutí základního rámce lidských práv a plánu jeho implementace v KLDR, podmíněnou humanitární pomoc, založení *Nadace pro lidská práva v Severní Koreji a Archivu severokorejských lidských práv*, vytvoření instituce *Speciálního jihokorejského vyslance za lidská práva v KLDR*, posilování mezikorejské výměny a spolupráce či vytvoření efektivního partnerství na naplňování závazků s NGOs a mezinárodními organizacemi (Yoon Yeo-sang, Korea Focus: 2011, Yang Jung A, Daily NK: 13. 11. 2008).

Ani po několika letech debat v rámci jihokorejského parlamentu týkajících se vytvoření NKHRB však nedošlo ke konsenzu a NKHRB tak stále není realizována. Velkým problémem je v tomto směru nejednotnost jihokorejských autorit. Bývalí obhájci *sunshine policy*, kteří jsou nyní

¹⁰⁴ První návrh na vytvoření takové legislativy se objevil již v roce 2005 (Yoon Yeo-sang, Korea Focus: 2011).

v opozici, se přijetí takové legislativy vehementně brání. Jejich hlavním argumentem je, že by NKHRB mohla přinést další zhoršení vztahů a vzájemného dialogu mezi oběma Koreami. Opozice dále kritizuje to, že NKHRB nebude mít žádný vliv na praktickou lidsko-právní situaci, neboť Korejská republika nemá do KLDK přístup a nemůže tedy ani dohlížet na plnění lidsko-právních závazků. Protiargumentem konzervativní vlády je vedle zdůrazňování nutnosti naplňovat obsah univerzálních lidských práv také to, že NKHRB bude mít do budoucna pozitivní dopad na blahobyt lidí v KLDK a že ani americký NKHRA rapidní zhoršení vztahu USA a KLDK nepřinesl (ibidem).

Vedle debat ohledně schválení NKHRB Korejská republika aktivně pomáhá severokorejským uprchlíkům, ale snaží se s pomocí některých nevládních organizací zařizovat setkání a znovusjednocení rozdělených rodin. Pokud jde o uprchlíky, Jižní Korea jim poskytuje aktivní podporu a zajištění, což už bylo zmíněno i výše v kapitole 2.3.3. Jihokorejská vláda zřídila i centrum *Hanawon*, kde je uprchlým poskytnut azyl a základní péče. Počet Severokorejců, kteří každoročně dorazí do Korejské republiky, se navíc každoročně zvyšuje (Darusman, 26. 11. 2010).

Můžeme vidět, že v Korejské republice nepanuje základní shoda na tom, jaký postup by měl být vzhledem k lidsko-právní situaci v KLDK zvolen. Ani liberální *sunshine policy*, ani pragmatická konzervativní politika prezidenta Leea nepřinesla v situaci lidských práv v KLDK žádné výraznější výsledky. Liberální politika sice dosáhla částečného sblížení obou Korej, kterého nikdy předtím nebylo dosaženo. Zároveň ale Jižní Korea svojí ničím nepodmíněnou pomocí do značné míry jen „krmila“ režimní elity a navzdory mezikorejskému dialogu se nepodařilo Severní Koreu přimět změnit své lidsko-právní praktiky.

Konzervativní politika přinesla mnohem silnější důraz na lidsko-právní problém v KLDK, ale svojí agresivnější rétorikou způsobila opětovné odcizení obou Korej. Možnou alternativou k oběma přístupům pak je vytvoření určité holistické strategie, která by spojovala výhody obou

směrů, což navrhuje i Suh Bo-Hyuk (2007: 41 – 42). Nekoherentní jihokorejský postup k lidsko-právní situaci v KLDR je také do značné míry způsoben tím, že než je možno dosáhnout ve vztahu ke KLDR určitého progresu, dojde v Korejské republice ke změně mocenské konfigurace. V důsledku toho pak vznikne i zcela odlišný postup vzhledem k lidským právům v KLDR.

Pokud přijmeme fakt, že by bylo potřeba uplatňovat jednu konkrétní lidsko-právní politiku vzhledem ke KLDR ve střednědobé či dlouhodobé perspektivě, mohou časté změny způsobené zcela odlišnými postoji dvou hlavních jihokorejských politických táborů představovat překážku pro významnější lidsko-právní ústupky ze strany KLDR. Nezodpovězenou otázkou ale zůstává, zdali by i jeden stabilní a koherentní postup (a to jak ze strany Korejské republiky, tak ze strany USA) přiměl severokorejský režim své praktiky změnit.

3.2.3 Společná strategie USA a Korejské republiky

Jistý potenciál skýtá i společná snaha USA a Jižní Koreje o zlepšení severokorejské lidsko-právní situace. Jejich dosavadní spolupráce se však týkala především tradičních bezpečnostních hrozeb, které pro oba státy KLDR představuje a také ekonomické spolupráce. Jak USA, tak Korejská republika společně tlačí na denuklearizaci Severní Koreje. Intenzivní je i spolupráce obou států v ekonomické oblasti (Bajoria, Lee, Council on Foreign Relations: 13. 10. 2011). Možnou strategií je ale také přelití spolupráce z oblasti vojenských a ekonomických témat do oblasti lidské bezpečnosti. Tím by bylo umožněno intenzivněji se zaměřit na společný postup vůči lidsko-právní situaci v KLDR.

3.2.4 Lidsko-právní strategie OSN

Organizace spojených národů (OSN) je jakožto mezinárodní organizace globálního charakteru všeobecně nejuznávanějším aktérem a reprezentantem mezinárodního společenství. Svůj vliv uplatňuje jak v oblasti tradičních bezpečnostních otázek, tak v oblastech normativního

charakteru, jako jsou lidská práva. Rovněž i členské státy OSN se v jejím rámci a pod její záštitou vyjadřují k lidsko-právní situaci v KLDR.

Strategie OSN vzhledem ke KLDR nabývá několika podob. *Rada bezpečnosti OSN* reaguje především na severokorejský jaderný program a na další bezpečnostní hrozby, které KLDR představuje. Vedle ní však funguje *Rada pro lidská práva OSN*, která vznikla v roce 2005 (nahradila dosavadní *Komisi pro lidská práva*). Rada se vyjadřuje k severokorejským lidsko-právním problémům a kritizuje praktiky KLDR, které směřují k porušování lidských práv Severokorejců. Kriticky se k lidsko-právní situaci v KLDR vyjadřuje rovněž *Valné shromáždění OSN*. To také spolu s *Radou pro lidská práva* vydalo v posledním desetiletí řadu rezolucí, kde vyzývá Severní Koreu k řešení jejích lidsko-právních problémů¹⁰⁵.

V roce 2004 vznikl v rámci OSN také úřad *Zvláštního zpravodaje pro lidsko-právní situaci v Korejské lidově demokratické republice*. Tím byl nejprve thajský lidsko-právní expert Vitit Muntarbhorn (2004 – 2010). Dnes tento úřad zastává indonéský lidsko-právní aktivista Marzuki Darusman (2010 – současnost)¹⁰⁶. Zvláštní zpravodaj především informuje o aktuální lidsko-právní situaci v KLDR, apeluje na KLDR, aby řešila své lidsko-právní problémy a spolupracovala s neziskovým sektorem a mezinárodním společenstvím¹⁰⁷.

Vzájemná debata o lidských právech mezi reprezentanty KLDR a OSN probíhá přibližně jedenkrát za pět let v rámci tzv. *Procesu pravidelného přezkoumání (Universal Periodic Review Process)*. Poslední pravidelné

¹⁰⁵ *Rada pro lidská práva OSN* přijala v tomto ohledu např. Rezoluci A/HRC/RES/16/8 (z 8. 4. 2011), Rezoluci A/HRC/RES/13/14 (z 15. 4. 2010) či např. Rezoluci A/HRC/RES/7/15 (z 27. 3. 2008) a mnohé jiné. Valné shromáždění pak přijalo např. Rezoluci A/RES/64/175 (z 26. 3. 2010), Rezoluci A/RES/63/190 (z 23. 8. 2008), či rezoluci A/RES/60/173 (z 14. 3. 2006). Kompletní výčet rezolucí vydaných vůči KLDR je dostupný na http://ap.ohchr.org/documents/dpage_e.aspx?c=50&su=59 (staženo k 18. 3. 2012).

¹⁰⁶ <http://www2.ohchr.org/english/countries/kp/mandate/index.htm> (staženo k 18. 3. 2012).

¹⁰⁷ Všechny zprávy Zvláštního zpravodaje je opět možné dohledat na http://ap.ohchr.org/documents/dpage_e.aspx?c=50&su=59 (staženo k 18. 3. 2012).

přezkoumání proběhlo v roce 2009 a následující je plánováno na květen 2014.

V rámci tohoto procesu dochází k debatě mezi delegací států, jehož lidsko-právní situace je právě přezkoumávána (v našem případě KLDR) a ostatními státy, které jsou členy OSN. Státy vyslovují vůči KLDR svá doporučení týkající se lidských práv a KLDR má možnost na tato doporučení reagovat. V praxi se většina států snaží apelovat na Severní Koreu, aby začala aktivně plnit mezinárodně uznané lidsko-právní standardy. V rámci *Procesů* je tak členským státům OSN umožněno individuálně se vyjadřovat k lidsko-právní situaci v KLDR¹⁰⁸. V posledním *Procesu* v roce 2009 Severní Korea na drtivou většinu doporučení vůbec nereagovala, mnoho jich rovnou zavrhla a žádné doporučení nepřijala¹⁰⁹. *Proces pravidelného přezkoumávání* tak v případě KLDR zatím nemá reálné výsledky.

K lidsko-právní situaci KLDR se vyjadřují i mnohé další orgány OSN, jako např. *Výbor pro práva dítěte*, *Výbor pro ekonomická, sociální a kulturní práva* nebo *Výbor za odstranění ženské diskriminace*¹¹⁰. Rovněž tyto orgány opakovaně apelují na vůdčí představitele KLDR, aby umožnili nezávislý monitoring lidsko-právní situace v KLDR či aby podnikli příslušné kroky a odstranili ty části legislativy, které jsou v rozporu s mezinárodně uznanými lidsko-právními standardy¹¹¹. Četné orgány OSN v čele s *Radou pro lidská práva* a *Zvláštním zpravodajem* také

¹⁰⁸ Své postoje k lidským právům v KLDR ale státy vyjadřují i svým hlasováním při schvalování lidsko-právních rezolucí OSN pro Severní Koreu. Při bližším prozkoumání výsledků hlasování můžeme identifikovat státy, které vyjadřují s těmito rezolucemi nesouhlas. Často se jedná o Čínu, Ruskou federaci a Kubu (rezoluce dostupné na http://ap.ohchr.org/documents/dpage_e.aspx?c=50&su=59 (staženo k 18. 3. 2012).

¹⁰⁹ <http://www.upr-info.org/-DPR-Korea-.html> (staženo k 18. 3. 2012).

¹¹⁰ <http://www.ohchr.org/EN/countries/AsiaRegion/Pages/KPIIndex.aspx> (staženo k 18. 3. 2012).

¹¹¹ Pro ilustraci viz např. Committee on the Rights of the Child 27. 3. 2009, CRC/C/PRK/CO/4.

apelují na KLDK, aby naplňovala závazky vzniklé okamžikem podpisu ICCPR, ICESCR, CEDAW a CRC¹¹².

V neposlední řadě je nutno zmínit části OSN jako je *Fond OSN pro výživu a zemědělství* (FAO), *Dětský fond OSN* (UNICEF) či *Světový potravinový program* (WFP), které do KLDK každoročně dodávají velké množství humanitární pomoci (více viz kap. 2.3.1). Humanitární pomoc, kterou tyto instituce Severní Koreu zásobují, by měla rovněž mít pozitivní dopad zejména na situaci lidských práv druhé generace.

Můžeme pozorovat, že OSN dosud institucionalizovala poměrně komplexní systém, v rámci kterého všemožně apeluje na KLDK, aby zlepšila svou lidsko-právní situaci. Výše zmíněné fondy OSN navíc pravidelně distribuují humanitární pomoc. Obrovský problém však představuje severokorejský zcela negativní a nepřátelský přístup k OSN celkově. Vedle toho, že KLDK zcela popírá, že by lidská práva porušovala, se také silně negativně vymezuje proti různým rezolucím, které byly vůči ní příslušnými orgány OSN přijaty. KLDK také opakovaně odmítá mandát již zmíněného *Zvláštního zpravodaje*¹¹³.

Jako příklad si můžeme uvést oficiální vyjádření severokorejského vyslance So Se Pyonga, které se týká právě mandátu *Zvláštního zpravodaje*: „(...) *“Zvláštní zpravodaj“ je produktem politické konfrontace a spiknutí proti Korejské lidově demokratické republice a nemá tak žádnou relevanci, pokud jde o lidská práva. (...) Zvláštní zpravodaj vznikl výsledkem tak zvaných rezolucí uvalených na KLDK. Všechny tyto rezoluce byly bez výjimky násilně přijaty jako součást aktu nepřátelského (...) jednání, které je po více než půl století neustále pácháno Spojenými státy, Japonskem a členskými státy EU a jejich spojenci za účelem zničit stát a sociální systém Korejské lidově demokratické republiky (...).*

¹¹²<http://www.hrw.org/news/2012/03/12/interactive-dialogue-marzuki-darusman-special-rapporteur-situation-human-rights-demo> (staženo k 18. 3. 2012).

¹¹³<http://www.hrw.org/news/2012/03/12/interactive-dialogue-marzuki-darusman-special-rapporteur-situation-human-rights-demo> (staženo k 18. 3. 2012).

Zvláštní zpravodaj jakožto produkt machinací není ničím jiným než loutkou (...) Spojených států, Japonska a Evropské Unie“ (cit. podle So Se Pyong, 14. 2. 2012). KLDR navíc neuznává ani mandát *Rady pro lidská práva OSN*, kterou označuje za projev selektivních lidsko-právních standardů a politizace lidských práv¹¹⁴. Zároveň se však KLDR nezděráhá neustále požadovat další zásilky humanitární pomoci (a to od všech aktérů, které silně kritizuje), nad jejichž distribucí v drtivé většině neumožňuje dohled.

Veskrze negativní chápání lidsko-právních požadavků OSN ze strany KLDR je do značné míry výsledkem ekonomických sankcí uvalených *Radou bezpečnosti OSN* na KLDR z důvodu jejího jaderného programu. KLDR celou situaci vnímá tak, že na ni totiž jedna instituce uvaluje sankce (čímž ji ekonomicky poškozuje) a zároveň žádá, aby se „podřídila“ lidsko-právním standardům, které KLDR interpretuje jako další nástroj dominance USA a jejich spojenců. Sankce však umožňují mezinárodnímu společenství alespoň částečně kontrolovat agresivní chování KLDR. Proto je lze chápat jako určitou dvojsečnou zbraň, která představuje vyděračský potenciál aktérů usilujících o denuklearizaci KLDR, ale zároveň zavírá pomyslné okno příležitostí pro smysluplné vyjednávání mezinárodního společenství s KLDR, pokud jde o její lidsko-právní praktiky.

Závěrem můžeme říci, že OSN, podobně jako Korejská republika a USA, volí vzhledem ke KLDR také spíše pragmatičtější a konzervativnější přístup. Rovněž se uchyluje k podmiňování další humanitární pomoci ústupky KLDR v oblasti jejího jaderného programu. Je také zřejmé, že se OSN snaží apelovat na KLDR, aby reálně implementovala univerzální lidsko-právní standardy. Odpověď KLDR na tyto apely však stále zůstává negativní.

¹¹⁴<http://www.hrw.org/news/2012/03/12/interactive-dialogue-marzuki-darusman-special-rapporteur-situation-human-rights-demo> (staženo k 18. 3. 2012).

3.2.5 Severní Korea a vliv neziskového sektoru¹¹⁵

Po celém světě existuje řada aktérů neziskového sektoru, kteří se snaží buď přímo pomáhat uvnitř KLDR a na jejích čínských hranicích, nebo apelovat na vlády Severní Koreje, ale i USA, Korejské republiky a mezinárodní společenství jako celek, aby přispívaly ke zlepšování lidsko-právní situace v KLDR. Je proto vhodné prozkoumat jejich reálný vliv v této oblasti.

Úvodem kapitoly je třeba říci, že neziskový sektor se o KLDR začal více zajímat až v souvislosti hladomorem v druhé polovině 90. let (zejm. pak v letech 1996 – 1997) (Snyder 2003: 5). Vážné nedostatky potravin se také staly impulzem pro do té doby hermeticky uzavřený režim k tomu, aby do země vpustil první zahraniční aktéry. Původním cílem prakticky všech NGOs se tak stala potravinová pomoc. Řada těchto organizací však KLDR brzy po vstupu do země opět opustila¹¹⁶, neboť se nedokázaly vypořádat s prostředím naprosto odlišným od toho, na které byly zvyklé ve zbytku světa. Nicméně organizace, které v zemi zůstaly i navzdory řadě omezení, které na ně režim uvaloval, začaly významnou měrou přispívat k odhalování prvních informací ohledně životních podmínek, ale i lidských práv Severokorejců. Aktivity neziskového sektoru jsou dodnes zcela zásadní pro získávání informací v těchto oblastech.

Přímo uvnitř KLDR v posledním desetiletí působí pět amerických NGOs a několik NGOs původem ze států Evropské unie. Přirozeně existuje také celá řada původem jihokorejských NGOs a významným hráčem jsou i mezinárodní nevládní organizace (INGOs). O problematiku lidských práv v KLDR se zajímá i řada think-tanků a nadací.

¹¹⁵ Cílem této kapitoly není poskytnout detailní výčet všech NGOs, které se snaží přispívat ke zlepšení lidsko-právní situace a života lidí v KLDR. Kapitola slouží především k nastínění potenciálu neziskového sektoru, pokud jde o lidská práva v Severní Koreji a také překážek, se kterým se setkává.

¹¹⁶ K tomuto rozhodnutí se uchýlila např. organizace *Oxfam* či např. *Lékaři bez hranic* (Snyder 2003: 7).

Americké NGOs

Mezi americké NGOs působící uvnitř KLDR patří *Christian Friends of Korea*, *Global Resource Services*, *Mercy Corps*, *Samaritan's Pursue*, *World Vision* a *Eugene Bell Foundation*. Často jde o církevní organizace, které bývají financovány vedle soukromého sektoru i americkou vládou (Snyder 2007: nestránkováno). Mezi hlavní cíle, které si kladou, patří monitoring aktuálního stavu potravin v KLDR, poskytování humanitární pomoci a následné rozvojové spolupráce (Portella, Mercy Corps: 29. 2. 2012). Ve velké míře se zaměřují na rozvoj rurálních oblastí: usilují o zvyšování zemědělské produkce, zpřístupňování pitné vody co nejširšímu okruhu populace, ale i o vybavování a rekonstrukci zdravotnických a školských zařízení¹¹⁷. Aktivity těchto organizací byly ale do velké míry omezeny v důsledku sankcí uvalených na KLDR v důsledku provedení jaderných testů v roce 2009. USA zastavily jejich financování a KLDR reagovala dočasným vyhoštěním amerických NGOs ze země (Young, Christian Today: 23. 3. 2009). Aktuálně však většina z nich znovu obnovila činnost.

Po zhlédnutí webových stránek, kde tyto americké NGOs prezentují výsledky svých projektů, můžeme vidět, že přímé zaměření na severokorejskou populaci pomáhá zlepšovat jejich situaci zejména v oblasti ekonomických práv (zde jde zejm. organizaci *Global Resource Services*, *Samaritan Pursue* a *Christian Friends of Korea*) a v mnohých případech i práv dětí (*World Vision*, *Global Resource Services*). Zajímavé jsou rovněž projekty *Eugene Bell Foundation*¹¹⁸. Nadace se zaměřuje převážně na zemědělské aktivity (budování kozích farem), ale i na léčbu tuberkulózy a poskytování pitné vody (Yeo, 38 North: 21. 9. 2011).

¹¹⁷ <http://cfk.org/about-cfk/>, <http://mail.grsworld.org/programs/development.php>, <http://www.wvi.org/wvi/wviweb.nsf/webmaindocs/95AA222178E45D9888257909004E5139?OpenDocument> (staženo k 21. 3. 2012).

¹¹⁸ oficiální webové stránky jsou http://www.eugenebell.org/eng/about/about_01.html /staženo k 28. 3. 2012).

Působení těchto organizací je ale stále do značné míry znesnadňováno a omezováno severokorejským režimem. Ten se obává narušení valu indoktrinace občanů v důsledku jejich styku se zahraničními organizacemi. Obtížně realizovatelné jsou tedy obvykle projekty dlouhodobějšího rázu vyžadující školení běžné populace a její osvětu. Americké NGOs si však zároveň stále snaží udržovat apolitický charakter, díky němuž není jejich aktivita uvnitř KLRD režimem chápána jako přímá existenční hrozba, a tudíž je přijatelná (Snyder 2007: nestránkováno).

V USA fungují i NGOs, které se přímo zaměřují na podporu lidských práv a demokracie v KLRD. Jako příklad můžeme uvést *Americký výbor pro ochranu lidských práv v Severní Koreji* (dnes jen *Výbor pro lidská práva v Severní Koreji*) vzniklý v roce 2001. Jedná se o skupinu lidsko-právních a zahraničně-politických specialistů, která si klade za cíl zlepšení lidsko-právní situace v KLRD. Výbor je zacílen především na zrušení severokorejských gulagů, otevření hranic, podporu svobodné volby a vyznání, ale i svobodné ekonomiky či zastavení hladomoru¹¹⁹.

Evropské NGOs

Iniciativy a aktivity NGOs a think-tanků z evropských států, které přímo působí v KLRD, se do značné míry podobají těm americkým. Jejich cílem rovněž bývá podpora rurálních oblastí, zemědělství, zvýšení přístupu k pitné vodě či zlepšování výživy dětí. Mezi ty nejvýznamnější patří německá NGO *Welthungerhilfe in NK* (podpora zemědělství a přístupu k pitné vodě)¹²⁰ a think-tank *Hans Seidel Stiftung* (podpora rurálních oblastí a zemědělství)¹²¹, francouzská *Premiere Urgence* (zlepšování zdravotní péče, podpora zemědělské produkce, humanitární potravinová pomoc)¹²², *Triangle Génération Humanitaire* (zlepšování výživy dětí a

¹¹⁹ <http://hrnk.org/sample-page/> (staženo k 13. 3. 2012).

¹²⁰ <http://www.welthungerhilfe.de/nordkorea-saatgut-kartoffeln.html> (staženo 22. 3. 2012).

¹²¹ <http://www.hss.de/internationale-arbeit/themen/themen-2011/gruene-energiepolitik-fuer-nordkorea.html> (staženo k 22. 3. 2012)

¹²² http://www.pu-ami.org/index.php?option=com_content&task=view&id=1235&Itemid=28 (staženo k 22. 3. 2012)

přístupu k pitné vodě, podpora zemědělství)¹²³ či irská *Concern (projekty zaměřené na zajištění čisté vody, podpora farmářů)*¹²⁴.

Obecně můžeme říci, že financování evropských NGO je vedle soukromého sektoru zajišťováno převážně Evropskou unií a státy, ve kterých daná NGO sídlí. I v případě evropských NGOs a think-tanků působících v KLDK však platí podobná omezení v jejich činnosti, jako pro NGOs americké (viz výše). Zároveň ale jejich projekty tím, že se zaměřují přímo na běžné Severokorejce, zlepšují situaci těchto lidí zejména v oblasti práva na stravu a dalších sociálních a ekonomických práv.

Jihokorejské NGOs

Určitou koordinační platformu jihokorejských nevládních organizací se zaměřením na Severní Koreu představuje *Korejská rada neziskových organizací pro spolupráci se Severní Koreou (KNCCCK)*¹²⁵. Rada sdružuje celkem 56 jihokorejských NGOs, které aktuálně společně apelují na Korejské ministerstvo národního sjednocení, aby Korejská republika obnovila humanitární pomoc do KLDK (Hankyoreh /English/: 26. 6. 2009).

Členem KNCCCK je například nevládní organizace *NKnet (Network for Human Rights and Democracy in North Korea)* vzniklá v roce 1999. NKnet se zaměřuje především na šíření informací a osvěty o lidsko-právní situaci v KLDK. *NKnet* založil i rádio *Free Chosun* a zpravodajskou organizaci *Daily NK*. Tyto dvě instituce se také zaměřují na podporu lidských práv a demokratizace KLDK a pokojného sjednocení Korejského poloostrova¹²⁶.

Mnoho jihokorejských NGO se také zaměřuje na pomoc severokorejským uprchlíkům. Mezi ty nejvýznamnější patří křesťanská organizace *Good*

¹²³http://www.trianglegh.org/Francais_TGH/html/NosActions/MissionsHumanitaire/CoreeDuNord/CoreeDuNordPEC.html

¹²⁴ <http://www.concern.net/where-we-work/asia/democratic-peoples-republic-korea> (staženo k 22. 3. 2012)

¹²⁵ Název v anglickém jazyce zní: *The Korea NGO Council for Cooperation with North Korea*.

¹²⁶ <http://en.nknet.org/help/support/> (staženo 22. 3. 2012).

*Friends*¹²⁷, *Commission to Help North Korean Refugees*, *Citizens' Alliance for NK*¹²⁸ či *Durihana Missionary Foundation*¹²⁹. Tyto ale i jiné NGOs zaměřené na pomoc uprchlíkům přirozeně snižují pravděpodobnost, že se uprchlí Severokorejci stanou obětmi obchodu s lidmi či násilné repatriace. To přirozeně přispívá ke zlepšení jejich lidsko-právní situace. I tyto organizace by však mohly dále navýšit svou efektivitu, kdyby jejich aktivity nebyly systematicky mařeny čínskými a severokorejskými úřady.

Velmi radikální lidsko-právní cíle prosazuje NGO *Free the NK Gulag*¹³⁰. Tato organizace byla založena v roce 2003 bývalými vězni severokorejského politického koncentračního tábora. Jejím hlavním cílem je zrušení politických koncentračních táborů v KLDR, ale i šíření informací a osvěty o stavu lidských práv v KLDR¹³¹.

Můžeme vidět, že jihokorejský neziskový sektor nabírá oproti americkému a evropskému o něco jiný směr. Jihokorejské NGOs usilují především o šíření informací a osvěty pokud jde o lidská práva v KLDR (a to i prostřednictvím radiového vysílání přímo do KLDR). Často také pomáhají Severokorejským uprchlíkům v Číně i Jižní Koreji a rovněž organizují setkávání rozdělených rodin. Humanitární pomoc a rozvojová spolupráce tak není příliš častou agendou těchto NGOs.

Jihokorejské NGOs se tedy snaží ovlivňovat lidsko-právní situaci v KLDR především zvnějšku, přičemž se zaměřují spíše na situaci základních

¹²⁷ Tato organizace se vedle pomoci severokorejským uprchlíkům na čínsko-severokorejských hranicích zaměřuje i na různé výzkumné projekty a obecně na podporu a implementaci lidských práv (<http://goodfriends.or.kr/eng/> /staženo k 22. 3. 2012/).

¹²⁸ <http://eng.nkhumanrights.or.kr/campaign/04.htm> (staženo k 22. 3. 2012)

¹²⁹ Durihana MF také organizuje setkávání rozdělených rodin (http://www.durihana.net/about_durihana.aspx /staženo 22. 3. 2012/).

¹³⁰ Organizace *Free the NK Gulag* spolupracuje s mnoha dalšími NGOs zaměřenými na lidská práva v KLDR a také s Mezinárodním trestním tribunálem (http://eng.nkgulag.org/s01_3.htm /staženo k 22. 3. 2012/).

¹³¹ http://eng.nkgulag.org/s01_3.htm (staženo k 22. 3. 2012)

lidských práv, například se snaží apelovat na zrušení trestu smrti. Jejich aktivity však mají na reálnou situaci v KLDR minimální dopad a to z několika důvodů. Obě Koreje jsou již od 50. let ve válečném stavu a legální vstup Jihokorejce do KLDR je velmi obtížně realizovatelný. Problémem je také fakt, že Severní Korea není ochotná přijímat jakékoliv lidsko-právní stimuly zvnějšku, pokud nejsou ukryty za materiální humanitární pomoci. Cíle některých jihokorejských NGOs (jako např. *Free the NK Gulag*) jsou navíc velmi radikální a tudíž pro severokorejský režim zcela nepřijatelné.

Zároveň je však třeba říci, že jihokorejské NGOs uplatňují nepřímý vliv na lidsko-právní situaci tím, že neoficiálními a ilegálními kanály pomalu napomáhají šířit osvětu mezi běžnými Severokorejci (např. radiovým vysíláním). Také další aktivity jihokorejských lidsko-právních aktivistů a dalších skupin občanské společnosti se snaží narušovat informační monopol severokorejského režimu¹³². Diskutabilní jsou však reálné výsledky těchto aktivit, neboť Severokorejec přistižený s takovým materiálem je tvrdě trestán (viz kap. 2.2.4).

Mezinárodní nevládní organizace

Význam mezinárodních nevládních organizací, které nějakým způsobem artikuluje severokorejský lidsko-právní problém, spočívá v jejich schopnosti globálně šířit povědomí o aktuální situaci v KLDR. Organizace, jako je již mnohokrát citovaná *Human Rights Watch*, *Amnesty International* či *Freedom House*, tak fungují jako globální „informátoři“ o klíčových lidsko-právních událostech v KLDR. INGOs často spolupracují s menšími NGOs, ale i mezinárodními vládními organizacemi a státy. Vydávají rovněž výroční zprávy, kde celkově zhodnocují aktuální lidsko-právní situaci v KLDR. Ačkoliv tyto organizace

¹³² Jako příklad můžeme uvést vypouštění balónu do KLDR s letáky zaměřenými proti severokorejskému režimu
<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/asia/northkorea/9078564/South-Koreans-to-launch-leaflets-on-Kim-Jong-ils-birthday.html> (staženo k 22. 3. 2012).

přímo neovlivňují vnitřní lidsko-právní situaci v KLDR, mají vyšší potenciál přitáhnout pozornost předních médií a významných aktérů v mezinárodním systému k severokorejské lidsko-právní situaci nežli mnohé malé NGOs. Můžeme je tak považovat zejména za aktéry, kteří hlasitě artikuluji základní lidsko-právní problémy, které se v Severní Koreji vyskytují.

Zajímavou INGO je také *Mezinárodní koalice proti zločinům proti lidskosti v KLDR (International Coalition to Stop Crimes against Humanity in North Korea /ICNK)* vzniklá v roce 2011. Jedná se o koalici sdružující více než 40 organizací se zaměřením na lidská práva v KLDR z celého světa. ICNK opakovaně apeluje na OSN, aby zřídila *Vyšetřovací komisi se zaměřením na prošetření zločinů proti lidskosti v KLDR*¹³³. Za účelem dosažení tohoto cíle se ICNK snaží zvyšovat povědomí o závažnosti lidsko-právní situace v KLDR¹³⁴. Členy této iniciativy jsou přední INGOs (např. *Amnesty International, Human Rights Watch, Freedom House*), menší NGOs (*Free the NK Gulag, americký Výbor pro lidská práva v Severní Koreji* ale i např. česká NGO *Člověk v tísni*) i jiní aktéři (*Advocates International Global Council, Japanese Lawyers Association for Abduction and Other Human Rights Issues in North Korea*).

ICNK tak představuje lidsko-právní iniciativu globálního rozsahu, která se snaží uplatňovat svůj vliv na řadu aktérů, kteří mají potenciál ovlivnit lidsko-právní situaci Severokorejců (vláda Čínské lidové republiky, USA, Korejské republiky a OSN), ale i přímo na severokorejský režim. Na začátku roku 2012 zaslala např. otevřený dopis Kim Čong-unovi, kde apeluje na nového severokorejského vůdce, aby řešil lidsko-právní problémy v zemi¹³⁵. To, zdali se ICNK podaří dosáhnout alespoň některých stanovených cílů, se ukáže až po jejím delším fungování.

¹³³ UN Commission of Inquiry to investigate Crimes against Humanity in North Korea

¹³⁴ http://stopnkcimes.org/about_01.php (staženo k 22. 3. 2012).

¹³⁵ http://stopnkcimes.org/bbs/board.php?bo_table=statements&wr_id=16 (staženo k 22. 3. 2012)

3.2.6 Čínská lidová republika a KLDR

Dosud jsme zmiňovali pouze aktéry, kteří se snaží tlačit severokorejský režim k tomu, aby zlepšil svou lidsko-právní situaci. Čínský postup je v tomto ohledu zcela odlišný od strategie většiny států, které se k severokorejskému problému vyjadřují. To, jak Čína zachází se Severokorejskými uprchlíky, jsme zmínili již v kapitole 2.3.3. Čínský vliv na lidsko-právní situaci Severokorejců je tak zjevný. Proto mu bude věnována alespoň tato stručná kapitola.

Čínská lidová republika je státem, jehož role a vliv na mezinárodním poli rapidně narůstá. Čína má jakožto stálý člen *Rady bezpečnosti OSN* výrazný vliv na klíčová rozhodnutí vydaná OSN. Čínské postoje k velkému množství kontroverzních otázek řešených nejen v rámci *Rady bezpečnosti* jsou však často zcela odlišné od postojů USA a dalších liberálně-demokratických mocností. Jinak tomu není ani v případě KLDR.

Čína, jejíž lidsko-právní situace je rovněž často podrobována kritice, se přirozeně téměř nikdy nevyjadřuje kriticky k lidsko-právní situaci sousední KLDR. Zároveň představuje nejvýznamnějšího spojence Severní Koreje; země mezi sebou mají silná ekonomická, ale i politická pouta. Někteří experti KLDR chápou jako vazalský stát, který je zcela a jednostranně závislý na čínských investicích a zásobách paliva, zbraní ale i potravinové pomoci (Bajoria, Council on Foreign Affairs: 7. 10. 2012). Pro KLDR je vysoce výhodné, že Čína nikdy neapeluje na vyšší transparentnost ohledně distribuce poskytnuté pomoci a také to, že se striktně nedrží sankcí, které OSN na KLDR uvalilo.

Severní Korea tak v komunistické Číně nachází výrazného podporovatele, jehož sílu v mezinárodním systému není možné ignorovat. Hlavních příčin, proč Čína ochotně ignoruje porušování lidských práv v KLDR a navíc aktivně severokorejský režim podporuje, je několik. Vedle již zmíněných silných severokorejsko-čínských vztahů v oblasti ekonomiky hrají roli i politické důvody. Hlavním cílem Číny z hlediska zahraničních vztahů ke KLDR je udržení regionální stability. Té je možno

nejméně dosáhnout udržení stávajícího severokorejského režimu (Gill 2011: 3). Právě zde nacházíme jednu z příčin, proč Čína zásobuje severokorejský režim takovým množstvím investic, konzumního zboží, potravin a paliva, aniž by vyžadovala dohled nad transparentní distribucí těchto zásilek. Čína navíc sama rozhodně nelpí na naplňování lidsko-právních standardů, a tak nemá potřebu toto vyžadovat ani ze strany KLDR. Z geopolitického hlediska Severní Korea představuje také určitou nárazníkovou zónu mezi Čínou a Korejskou republikou, kde je rozmístěno mnoho amerických vojenských jednotek (Lee, World Policy Blog: 2. 8. 2011).

Významným lidsko-právním tématem, do kterého Čína má potenciál zasahovat, je již tolikrát zmiňovaná repatriace severokorejských uprchlíků. Repatriace nevyplývá jen ze snahy udržet pozitivní vztahy s KLDR za účelem zachování stability. Důvodem je i čínská obava, že pokud by začala udělovat uprchlým Severokorejčům status uprchlíka, Severokorejci by začali hromadně odcházet do čínských severovýchodních provincií (Nanto, Manyin, Congressional Research Service: 28. 12. 2010). To by potenciálně mohlo přinést zhoršení vzájemných severokorejsko-čínských vztahů a také destabilizaci celého regionu.

Zajímavý je však i druhý rozměr čínského podporování KLDR. Čínské investice do rozvoje těžby nerostů v tradičně velmi chudých severovýchodních provinciích KLDR přispívají ke zlepšování životních standardů zde žijících Severokorejčů (Bajoria, Council on Foreign Relations: 7. 10. 2010). Pokud přihlédneme k faktu, že právě do těchto oblastí se zásilky humanitární pomoci ze strany USA, Korejské republiky a fondů OSN velmi často nedostávají, mohou mít tyto čínské investice alespoň částečný pozitivní dopad na lidsko-právní situaci zde žijících lidí.

Pozitivní čínsko-severokorejské vztahy, mohou do budoucna představovat motor pro efektivnější vyjednávání mezinárodního společenství s KLDR. K tomu by však mohlo dojít pouze v případě, kdy

sama Čína zaujme vstřícnější postoj k USA a mezinárodním lidsko-právním standardům. Čínská spolupráce s USA a ostatními liberálně-demokratickými státy by tak potenciálně mohla přinést i vstřícnější postoj KLDR k vyjednávání ohledně jejích lidsko-právních praktik.

ZÁVĚR

Cílem této práce bylo poskytnout jedinečný vhled do aktuální lidsko-právní situace v KLDR a zároveň analyzovat kořeny vytvářející podhoubí pro porušování lidských práv v KLDR. To jsme zmínili již v úvodu. Analýza znázorněná zejména v kapitolách 2 a 3 nám měla pomoci potvrdit či vyvrátit hlavní a vedlejší hypotézy, které jsme si vytyčili. Následující odstavce budou věnovány právě řešení hypotéz, ale i celkovému zhodnocení výsledků analýzy.

Hlavní hypotéza práce byla: Lidsko-právní situace v KLDR zůstává v posledních deseti letech nezměněna. V druhé kapitole podrobně nastíněný aktuální stav a proměny lidsko-právní situace v KLDR v posledním desetiletí nás přirozeně vedou k následujícímu závěru.

Pokud jde o první generaci práv (kap. 2.2), situace se v posledním desetiletí výrazně nezměnila. Uprchlí Severokorejci stále informují o tom, že režim vykonává popravky bez řádného soudu, drží občany v detenčních zařízeních i v případě minoritních a ideologických prohřešků proti pravidlům režimu. Navzdory neustále kritice ze strany mezinárodního společenství KLDR navíc provozuje politické koncentrační tábory, kam jsou shromažďováni zejména politicky nepohodlní občané. Existenci gulagů však KLDR rezolutně odmítá.

V detenčních zařízeních a politických koncentračních táborech jsou lidé mučeni, nuceni vykonávat velmi těžkou práci a žít v nelidských podmínkách. Lidská práva odsouzených v severokorejské realitě neexistují. Podle zmíněných satelitních snímků získaných v polovině roku 2011 organizací *Amnesty International* navíc dochází k růstu rozlohy politických koncentračních táborů. S největší pravděpodobností tak roste i počet vězňů. Můžeme jen odhadovat, do jaké míry zvyšování kapacit táborů souviselo s přípravou vhodného prostředí pro mocenskou tranzici, která započala jmenováním Kim Čong-una do oficiálních vysokých pozic již v roce 2010 (The New York Times, 29. 2. 2012: nestránkováno).

Pokud jde o výkon veřejných poprav v KLDR, mnozí uprchlíci informovali, že v letech 2003 – 2010 frekvence jejich provádění klesala (KINU 2004: 91, KINU 2005: 56 – 57). Tento jev je dáván do souvislosti s všeobecným odporem veřejnosti přihlížet těmto krutým událostem a s velkým tlakem mezinárodního společenství na jejich zastavení. Roli pravděpodobně sehrály i videozáznamy veřejných poprav, které z KLDR unikly v roce 2005 (viz. kap. 2.2.1). V průběhu roku 2011 však uprchlíci informovali o opětovném růstu počtu veřejných poprav, což mohlo mít opět souvislost s přípravou předání moci do rukou Kim Čong-una.

K mírné změně došlo v oblasti diskriminace a podmínkách nerovnosti. Režim nadále praktikuje politiku striktní třídní klasifikace společnosti, ale přibližně od roku 2006 je častěji ohlašováno, že i lidé z neutrální třídy začínají být přijímáni ke studiu na technických univerzitách, což dříve nebylo možné (KINU 2007: 126, více viz kap. 2.2.3). Obecným trendem je také mnohokrát zmiňovaný prudký růst role klientelismu a uplácení; úplatky v KLDR aktuálně otevírají možnosti prakticky ve všech sférách života. Dříve tolik zdůrazňovaný třídní původ je nyní stále více zastírán tím, kolik peněz je daný uchazeč o studium, zaměstnání či povýšení ochoten zaplatit neoficiálním způsobem. Pojetí nerovnosti se tak transformuje od zdůrazňování nerovnosti dané původem, k nerovnosti dané finančními prostředky. To však neznamená žádné kvalitativní zlepšení v ohledu práva na všeobecnou rovnost.

Mírného posunu k lepšímu bylo pravděpodobně dosaženo v postavení hendikepovaných (viz kap. 2.2.3, s. 31). Zvýšenou shovívavost režimu v této lidsko-právní oblasti můžeme vysvětlit následovně. Zlepšení kvality života hendikepovaných pro režim nepředstavuje existenční hrozbu, a tudíž umožňuje v této oblasti zvolit umírněnější postup. Práva hendikepovaných nejsou totiž tak citlivou oblastí, jako jsou např. práva vězňů v politických koncentračních táborech či výkon veřejných poprav bez soudu, kterými režim udržuje atmosféru podřízenosti občanů.

V oblasti práv na svobodu projevu, shromažďování a práva na nezávislé informace situace zůstává prakticky nezměněná. Podle dostupných informací se režim výborně adaptoval (a to i legislativními úpravami) na rozmach nových médií i mobilní komunikace. Je tak schopen potírat nedovolené držení mobilních telefonů i pokusy o získání nezávislých informací. V kapitole 2.2.4 jsme také znázornili, že v posledních několika letech v KLDR dochází k nárůstu množství zahraničního informačního materiálu všeho druhu, jehož šíření režim striktně zakazuje. Je tedy zřejmé, že se občané mají šanci dostat k alternativním zdrojům informací, ačkoliv jsou za to velmi tvrdě postihováni. V KLDR se tak formuje určitá podzemní informační síť, která postupně narušuje monopol režimu na informace. Prozatím jsou však nezávislé informace přístupné pouze zlomku populace.

K prakticky žádné změně nedošlo v oblasti politických práv a práva na svobodu vyznání (viz kap. 2.2.5). Volby po celé zkoumané desetiletí zůstávají zmanipulované. Situace v oblasti politického stranictví se také nemění. Jakákoliv alternativní politická strana nebo hnutí by totiž mohla narušit faktický monopartismus KWP, bez kterého by režim ve stávající podobě nemohl fungovat. Útlak v oblasti politických práv je tak dalším neodmyslitelným stavebním kamenem režimu. Podobná je situace v oblasti náboženského vyznání. Režim pracuje s logikou, že obrat lidí k víře ve větším měřítku by mohl začít vážně konkurovat kultu osobnosti vůdce, který v podstatě představuje jediné nezpochybnitelné státní náboženství a utváří samotné jádro režimu.

Právo na svobodný pohyb a volné cestování uvnitř i vně státu rovněž nadále zůstává předmětem četných restrikcí. Volný pohyb Severokorejců režim chápe jako potenciální možnost narušení pevné indoktrinace. S cestováním i pouze v rámci KLDR by mohlo docházet k nežádoucí výměně citlivých informací mezi lidmi z různých částí země týkajících se např. potravinové situace. Režim se tak snaží zákazem volného pohybu dotvářet prostředí intenzivní kontroly občanů, která pro něj symbolizuje bezpečí. I v oblasti vydávání cestovních povolení však aktuálně narůstá

role úplatků. Je tak stále častější, že možnost vycestování se občanovi otevírá na základě uplacení příslušného úřadu dostatečně vysokou částkou.

Rovněž i právo jedince na soukromí se opakovaně stává předmětem zvláště režimu. V KLDR je stále běžné odposlouchávání, ale i mnohokrát zmiňované razie do domácností, jejich počet aktuálně rovněž roste. K tomu dochází zejména v důsledku růstu počtu uprchlíků a obchodu s lidmi především na severu země. Kontrola soukromých aktivit občanů je další pojistkou toho, že se nevytvoří žádný alternativní názorový proud.

Poměrně složitá je situace týkající se ekonomických a sociálních práv, na která má mezinárodní společenství mnohem výraznější vliv, než na situaci elementárních lidských práv. Vnější svět totiž může částečně ovlivňovat tyto oblasti lidských práv poskytnutou humanitární pomocí. Hlavní donoři a jejich postupy vzhledem ke KLDR byli pečlivě zmapováni ve třetí kapitole. Rovněž bylo zmíněno, že aktivity neziskových organizací působících uvnitř KLDR pomáhají zlepšovat ekonomická a sociální práva tím, že Severokorejce učí novým zemědělským praktikám (tím může být vyprodukováno více potravin a nasyceno více lidí), vybavují nemocnice nebo školy.

Zároveň je však stále velmi diskutabilní, zdali poskytnutá humanitární pomoc dosahuje nejpotřebnějších recipientů a zda není opět přidělována jen selektivně nebo prodávána na černém trhu. Na první pohled by se mohlo zdát, že finanční a potravinové injekce z USA, Korejské republiky, Číny a OSN, mají velmi pozitivní vliv např. na situaci Severokorejců ohrožených hladomorem. Zároveň ale tyto zásilky mohou pouze „krmit“ armádu a režim, jehož pomyslný poločas rozpadu v důsledku toho dále narůstá. Také z tohoto důvodu se přední donoři (vyjma Číny) aktuálně usnesli na podmiňování další pomoci ústupky severokorejského režimu v různých oblastech.

Již v kapitole 2.3 jsme několikrát zmínili, že situace v oblasti ekonomických práv se krátkodobě zlepšila na začátku 21. století, kdy

režim provedl velmi opatrné ekonomické reformy, pravděpodobně za účelem zotavení země po hladomoru. Od roku 2005 ale dochází k opětovnému utužení postupů režimu a je také znovu zaváděn nefunkční systém veřejné distribuce. Postihovány jsou i jakékoliv známky volného trhu (viz kap. 2.3.1). Tím však režim naprosto ignoruje fakt, že se občané nemají šanci uživit pouhým pobíráním mizivé mzdy z oficiálního zaměstnání. Vedle oficiální ekonomiky tak i přes masivní restriktce paralelně koexistuje černý a šedý sektor, ve kterém Severokorejci uchopují oficiálně potlačovaná ekonomická práva do svých rukou. Podobně můžeme nahlížet i na situaci v oblasti práv sociálních.

Specifickou kategorií lidských práv reprezentují práva žen, dětí a také práva uprchlíků. I zde se situace v posledním desetiletí výrazněji nezměnila. Ženy jsou stále nuceny žít v souladu s tradičními rolemi, kde je muž naprosto nadřazen ženě. Takové postavení je ženám vštěpováno od raného dětství. Ženy se také stále často stávají oběťmi domácího násilí, ale i diskriminace na pracovištích. Zároveň však neexistuje instituce, která by porušování jejich práv objektivně posuzovala. Aktuálně se objevují svědectví mladých žen uprchlých z KHDR, která vypovídají o mírných proměnách, kterými status ženy prochází zejména v důsledku zmiňované ekonomické emancipace vzešlé z hladomoru (viz kap. 2.4.1). V drtivé většině však status severokorejských žen zůstává nezměněn.

Rovněž děti jsou konstantně vystavovány fyzickému i psychickému strádání. Mezinárodním společenstvím nejhlasitěji artikulovaný problém je dětská podvýživa, dětská práce, ale i neexistující systém objektivního vzdělávání. KHDR jako i v mnoha jiných lidsko-právních oblastech oficiálně tvrdí, že se děti těší všem právům a není tak ochotna připustit v tomto směru jakoukoliv kritiku. Je ale nutné zmínit, že na řešení problému dětské výživy se aktuálně poměrně efektivně podílejí NGOs působící přímo v KHDR (např. organizace *Triangle Génération Humanitaire*). Apolitické působení přímo v místě, kde problém vzniká, se tak jeví jako vhodná cesta ke zlepšení situace dětských práv. Naopak

oficiální tlak mezinárodního společenství reprezentovaného OSN se zdá být málo účinný.

Z hlediska budoucích perspektiv je pozitivní fakt, že zejména ekonomická práva dítěte spadají do oblasti méně citlivých záležitostí a zlepšení v tomto směru tudíž neznamena pro režim existenční hrozbu. V budoucnu by tak konstruktivní dialog KLDR a mezinárodního společenství v této oblasti mohl přinést pozitivní výsledky.

Naopak spíše utužení postupu KLDR můžeme očekávat v oblasti práv uprchlíků. Režim uprchlé Severokorejce označuje za „*národní zrádce*“ a podle toho s nimi také zachází. Neustále rostoucí počet uprchlíků také vážně narušuje informační bariéru, kterou se režim navenek snaží budovat. Severokorejští uprchlíci totiž přinášejí řadu cenných informací o fungování KLDR do „nepřátelské“ Jižní Koreje.

První výraznější toky uprchlíků vzniklé v důsledku hladomoru, byly z důvodu kritické potravinové situace tiše tolerovány. První léta 21. století ale přinesla striktnější postup proti uprchlíkům a režim pečlivěji upravil trestání uprchlictví i legislativně. Revize *Trestního zákoníku* z roku 2004 na první pohled přinesla umírněnější tresty za překročení hranice (In Sup Han 2006: 130). Zároveň se však hraniční stráž nezdráhá bezpodmínečně zastřelit každého, koho spatří v blízkosti čínských hranic. Jako i v jiných oblastech se tedy praxe výrazně odchyluje od toho, co je stanoveno zákonem.

S přihlédnutím k tomuto shrnutí lidsko-právní situace tedy můžeme hlavní hypotézu práce spíše potvrdit. Lidsko-právní situace v KLDR skutečně zůstává po celé desetiletí spíše konstantní, s výjimkou několika výkyvů typu opatrných ekonomických reforem z roku 2002. KLDR byla a stále je vystavována četné kritice a apelům ze strany mezinárodního společenství z důvodu špatné lidsko-právní reputace. Jedinou reakcí KLDR byly pouze formální úpravy některých částí ústavy i běžné legislativy s cílem umlčet kritické hlasy. Podle dostupných informací však tyto formální úpravy

neměly prakticky žádný nebo jen minimální dopad na reálný stav lidských práv v KLDR.

Rovněž jsme zmínili, že mírných pokroků bylo dosaženo v méně citlivých oblastech, jako jsou ekonomická práva dítěte či práva hendikepovaných. Takové výsledky značí možnou cestu z hlediska budoucí politiky mezinárodního společenství vůči severokorejské lidsko-právní situaci. Jak navrhuje i členka rady amerického *Výboru pro lidská práva v Severní Koreji* Roberta Cohen (Council on Foreign Relations: 23. 7. 2009), je třeba se zaměřovat na méně citlivé oblasti, nepožadovat ihned radikální změny a volit postup směřující ke graduálnímu otevírání severokorejské uzavřené společnosti. Hlavní úsilí by tak mělo směřovat na sjednocení rodin či osvobození dětí z politických koncentračních táborů a Cohen rovněž navrhuje vytvoření *Severovýchodního asijského fóra*, kde by byly severokorejské lidsko-právní problémy řešeny multilaterálně a víceúrovňově (ibidem).

Tím se nepřímo dostáváme k první dílčí hypotéze práce, která zní: Lidsko-právní situace v KLDR je ovlivněna zejména vnitropolitickým děním a nastavením současného politického systému. Vnitřní nastavení a fungování KLDR má zcela jistě zásadní vliv na stav lidských práv v KLDR, což jsme mohli pozorovat v průběhu celé kapitoly 3.1. Jednotlivé součásti režimu, což je především ideologie v různých svých transformovaných podobách, velmi silný kult osobnosti, ale i centrálně řízený politický systém s monopolním postavením Korejské strany pracujících vytvářejí prostředí, kde jsou práva jedince zcela zastíněna snahou režimu o své udržení.

Ideologické nastavení KLDR představuje první výraznou překážku pro uplatňování univerzálních lidských práv (více viz kap. 3.1.1). Dominantní role *čučche* (ve svých různých modifikacích) přímo ukotvuje princip nadřazenosti. Představuje určitý vyšší princip, kterému se všichni musí bezpodmínečně a za jakýchkoliv okolností podřizovat. *Čučche* je navíc naprosto nezpochybnitelná a velmi rigidní. Jakékoliv podněty směřující

byť nepřímou k jejímu omezení jsou tudíž zcela nepřijatelné. Takové prostředí je zjevně zcela nevhodné pro ukotvení zásad individuálních lidských práv.

Zásadní vliv na lidsko-právní situaci má i kult osobnosti vůdce, jehož kořeny sahají až do 10. století (viz kap. 3.1.2). Kult ukotvuje hierarchizaci společnosti; je zcela zjevně nadřazen nad kýmkoliv a čímkoliv. Kult je v podstatě státním náboženstvím, které je všem od dětství každodenně vštěpováno. Vůdce je za všech okolností neomylný, a proto je nepřijatelné se mu protivit. Lidská práva jsou navíc chápána jako majetek, který vůdce svévolně uděluje a odebírá, v podstatě na základě feudálního principu pán-vazal.

Pomyslný kruh podřízenosti uzavírá fungování politického systému KLDK, které spočívá jednak v naprostém respektování vůle vůdce, jednak v dominanci obtížně zachytitelných neformálních vlivů a vztahů. Nevyzpytatelnost systému upevňuje atmosféra strachu, která dále paralyzuje občany, pro které je následně nepředstavitelné vznést jakékoliv lidsko-právní požadavky. Svévolné a bezprávné fungování systému je navíc zprostředkováno současným nastavením na útlak navyklé a silně stratifikované společnosti. Společnost se navíc skládá ze silně indoktrinovaných jedinců každodenně podrobovaných „vymývání mozku“.

Aktuálně tak můžeme říci, že lidsko-právní situace je skutečně ovlivněna především vnitřním nastavením systému. Relevantními nezávislými proměnnými jsou v tomto ohledu především ideologie, kult osobnosti a nastavení politického systému. Ani roli zprostředkující proměnné, kterou představuje aktuální nastavení severokorejské společnosti, není možné ignorovat. Rovněž je ale nutné do významných vnitřních vlivů na lidsko-právní situaci přidat síť neformálních a korupčních vztahů obrovského rozsahu, které dále ukotvují bezprávnost systému.

V průběhu práce jsme se také snažili hledat lidsko-právní vlivy jdoucí z mezinárodního společenství. To skutečně často a silně apeluje na

KLDR, aby zlepšila svou lidsko-právní situaci (zejm. v kap. 3.2). Zároveň však musíme podotknout, že tyto apely reálně nepřinesly žádné výraznější výsledky. Jak tvrdí Scott Snyder (Council on Foreign Relations: 1. 3. 2012), pro všechny zahraniční snahy o zlepšení lidsko-právní situace v KLDR bude i nadále klíčový přístup vrchního vedení Severní Koreje; zdali samo přistoupí k většímu otevření či nikoliv.

Stále je to tedy vnitřní nastavení KLDR, které má prvotní a zcela zásadní vliv na lidsko-právní situaci v zemi. První dílčí hypotéza tedy může být také spíše potvrzena. Jedinou výjimkou představující efektivní zahraniční vliv na severokorejská lidská práva, reprezentuje Čína. Ta aktivně participuje na repatriaci severokorejských uprchlíků a tím přispívá k dalšímu zhoršování jejich situace. Zmínili jsme i druhý rozměr čínského vlivu, totiž čínské investice do rozvoje těžby nerostů v tradičně velmi chudých severovýchodních provinciích KLDR (viz kap. 3.2.6). Ty přispívají ke zlepšování životních standardů zde žijících Severokorejců. Nicméně pokud přihlídneme k čínské mezinárodní strategii, je tento pozitivní důsledek investic spíše nezamýšleným vedlejším produktem čínských ekonomických aktivit zaměřených primárně na generování zisku.

Nyní přejdeme k poslední hypotéze, která zní: Aktivity mezinárodních nevládních i vládních organizací v KLDR přímo působících či zaměřených na zdejší porušování lidských práv, příznivě ovlivňují lidsko-právní situaci v KLDR. Zde není odpověď tak jednoznačná. Činnost mezinárodních vládních, ale i nevládních organizací, které nepůsobí přímo uvnitř KLDR, má bohužel podobné výsledky, jako již zmiňovaný tlak mezinárodního společenství. Severokorejské elity jejich apely v drtivé většině ignorují. Pokud již některou kritiku přijmou, nebo pokud se zapojí do mezinárodních lidsko-právních úmluv, jedná se pouze o formální krok, který nemá prakticky žádný dopad na reálnou lidsko-právní situaci. Diskutovali jsme rovněž kontroverze zásilek humanitární pomoci do KLDR. I jejich vliv na zlepšení situace běžných Severokorejců není zcela jasný.

Odlišný výsledek mají aktivity NGOs, které působí přímo v KLDR. Tyto organizace efektivně přispívají např. k lokálnímu rozvoji zemědělství, zdravotní péče či vodovodní infrastruktury. Pomáhají tak v lokálním měřítku zlepšovat zejména situaci v oblasti ekonomických a sociálních práv a také práv dětí. Prakticky se nezaměřují na kontroverzní a zpolitizovaná lidsko-právní témata, v čemž pravděpodobně tkví podstata jejich úspěchu. Tyto NGOs se snaží postupovat již zmiňovaným přístupem malých ústupků v ne tak citlivých oblastech, který se zdá být efektivnějším než radikální tlak např. na zavírání politických koncentračních táborů, který se i tak míjí účinkem. Můžeme tedy říci, že jsou to zejména aktivity nevládních organizací působících přímo uvnitř KLDR, které na mikro-úrovni příznivě ovlivňují lidsko-právní situaci. Musíme však také konstatovat, že jejich činnost výrazně nepřispívá ke zlepšení lidsko-právní situace v celostátním měřítku, což potvrzuje i analýza celkové lidsko-právní situace (viz kapitolu 2). Reálný vliv ostatních aktérů zmíněných v kap. 3.2 je aktuálně velmi malý nebo žádný.

Závěrem této případové studie je vhodné nastínit možné perspektivy budoucího vývoje lidsko-právní situace v KLDR a možné strategie, které by mohly být využity. Severokorejský režim se zdá být naprosto odolným vůči radikální kritice jejích lidsko-právních praktik. Ostrá kritika artikulovaná předními mocnostmi a mezinárodními organizacemi přináší spíše zvyšování konfliktnosti vztahů mezi Severní Koreou a zbytkem světa. Režim se chová navenek agresivně, izolacionisticky, a protože je mu lhostejné strádání vlastních občanů, pravděpodobně na něj účinně nezapůsobí ani sankce a odpírání potravinové pomoci. Zároveň se však jako neefektivní ukázala i *sunshine policy* a vstřícnější postup vůči KLDR.

Malinowski (Human Rights Watch: 22. 12. 2011) navrhuje politiku angažovanosti KLDR a snahu tímto směrem pozitivně normativně ovlivnit smýšlení severokorejských elit. Tento vliv má být vykonáván především humanitárními pracovníky, zahraničními novináři či diplomaty, kteří působí přímo v KLDR. Podle Malinowského mají takoví aktéři potenciál režim v pozitivním slova smyslu infiltrovat.

Cohen (Washington Post: 31. 7. 2009) navrhuje vytvoření širokého mnoha úrovnového dialogu zaměřeného na graduální otvírání režimu, jehož výsledkem by mohlo být i zlepšení lidsko-právní situace. Yeo (38 North: 21. 9. 2011) navrhuje volit komplementárnější přístupy k severokorejským lidským právům a ne pouze liberální strategii angažovanosti či konzervativní izolacionismus. Opět také nabádá k širokému lidsko-právnímu dialogu.

Je tedy velmi obtížné hledat strategii, která by režim konečně přiměla brát ohledy na vlastní obyvatelstvo. Nabízí se několik alternativ aktuální strategie izolace. První možností je politika širokého dialogu mezi KLDR a zainteresovanými státy, mezinárodními organizacemi i neziskovým sektorem. Každý z těchto aktérů má totiž svůj zcela jedinečný pohled na celou problematiku, jejichž spojení do smysluplného kompromisu by mohlo přinést alespoň dílčí úspěchy.

Rovněž se ukazuje, že je možné efektivně působit na lidsko-právní situaci v ne tak citlivých oblastech (hendikepovaní, práva dětí atp.). Proto by měla být nejprve vyvinuta ucelená snaha zlepšit situaci v těchto oblastech, která by se v důsledku normativního vlivu posléze mohla přelít do dalších oblastí. Nicméně i v tomto případě je nutné říci, že takový postup je velmi komplexní a jeho výsledky se mohou projevit až v dlouhodobém časovém horizontu. Můžeme tedy vidět, že zvolení vhodné koherentní strategie je velmi obtížné a je navíc omezováno změnami v národní i mezinárodní politické konstelaci.

Můžeme pozorovat, že význam lidsko-právní agendy v mezinárodním prostředí neustále roste, nicméně efektivní vynucení lidsko-právních standardů zatím není možné. To dokazuje i podoba členství v KLDR v základních mezinárodních lidsko-právních úmluvách. Již vyzkoušené metody izolacionismu a slepého poskytování materiální pomoci se z hlediska vynucení lidsko-právních standardů ukazují být nepříliš efektivní. To nás vede k třetí alternativě, kterou je zmíněný mnoha úrovnový dialog a především tichá politika kontinuálního normativního

vlivu zaměřeného na běžné občany. Vliv by měl začít na mikroúrovni. Již se ukázalo, že v tomto ohledu vykazují pozitivní výsledky neziskové organizace působící v KLDR. Dlouhodobým cílem by se mělo stát přelití dialogu a normativního vlivu i do mezoúrovně a makroúrovně. Tato strategie ale vyžaduje vysokou míru trpělivosti a jednoty mezinárodního společenství pokud jde o jednání se Severní Koreou.

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

CAT = Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (*Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment*)

CEDAW = Úmluva o odstranění všech forem diskriminace proti ženám (*Convention on Elimination of All Forms of Discrimination against Women*)

CRC = Úmluva o právech dítěte (*Convention on Rights of the Child*)

FAO = Fond OSN pro výživu a zemědělství (*United Nations Food and Agriculture Organization*)

ICCPR = Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (*International Covenant on Civil and Political Rights*)

IGO (IGOs) = Mezinárodní vládní organizace (*International Governmental Organization/s*)

ICERD = Úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace (*International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination*)

ICESCR = Mezinárodní pakt o ekonomických, sociálních a kulturních právech (*International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights*)

INGO (INGOs) = Mezinárodní nevládní organizace (*International Non-governmental Organization/s*)

KINU = Korejský institut národního sjednocení (*Korea Institute for National Unification*)

NGO (NGOs) = Nevládní organizace (*Non-governmental Organization/s*)

UDHR = Všeobecná deklarace lidských práv (*Universal Declaration of Human Rights*)

UNICEF = Dětský fond OSN (*United Nations Childrens' Fund*)

WFP = Světový potravinový program OSN (*United Nations World Food Programme*)

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

A/HRC/13/47, 17. 2. 2010: Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in the Democratic People's Republic of Korea, Vitit Muntarbhorn, GE.10-10793 (E) 240210.

A/HRC/16/58, 21. 2. 2011: *Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in the Democratic People's Republic of Korea*, GE.11-11062.

A/HRC/7/20, 15. 2. 2008: Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in the Democratic People's Republic of Korea, Vitit Muntarbhorn, GE.08-10615 (E) 210208.

Amnesty International Report 2006. *The State of World Human Rights*, Amnesty International (2006): London.

Amnesty International Report 2009: The State of World Human Rights, Amnesty International (2009): London.

Amnesty International Report 2010: The State of World Human Rights, Amnesty International (2010): London.

Amnesty International Report 2011: The State of World Human Rights, Amnesty International (2011): London.

BAJORIA, J., LEE, Y.: The U.S. – South Korea Alliance, *Council on Foreign Relations*, 13. 10. 2011. Dostupné na: <http://www.cfr.org/south-korea/us-south-korea-alliance/p11459>.

BAJORIA, J.: The China-North Korea Relationship, *Council on Foreign Relations*, 7. 10. 2010. Dostupné na: <http://www.cfr.org/china/china-north-korea-relationship/p11097>.

BAUER, R. O., BELL, A. D. (ed.) (1999): *The East Asian Challenge for Human Rights*, Cambridge University Press: Cambridge.

BERMUDEZ, S. J. (2004): *Information and the DPRK's Military and Power-Holding Elite*. In HASSIG, O. K.: North Korean Policy Elites, Institute for Defence Analyses: Alexandria.

CALDERONE, M. (16. 1. 2012): *Associated Press North Korea Bureau Opens As First All-Format News Office In Pyongyang*, Huffington Post. Dostupné na: http://www.huffingtonpost.com/2012/01/16/associated-press-north-korea-bureau-pyongyang_n_1208159.html.

CAT (*Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment*), 10. 12. 1984.

CEDAW (*Convention on Elimination of All Forms of Discrimination against Women*), 18. 12. 1979.

CHARBONNEAU, L.: U.N. council condemns North Korea nuclear test, *Reuters*, 25. 5. 2009. Dostupné na: <http://www.reuters.com/article/2009/05/25/us-korea-north-idUSSEO14165620090525>.

CHEON, Seongwhun: North Korea Policy and the Denuclearization/Openness/3,000 Initiative, *IFANS Review*, 2008, Vol. 16, No. 1, pp. 35 – 60.

CHOE Sang-Hun: At Huge Rally, North Koreans Declare Kim Their Leader, 29. 12. 2011, *New York Times*. Dostupné na: <http://www.nytimes.com/2011/12/30/world/asia/north-korea-declares-kim-jong-un-as-supreme-leader.html>.

CHOE, Sang-hun: As Rocket Launching Nears, North Korea Continues Shift to New 'Supreme Leader', *The New York Times*, 11. 4. 2012. Dostupné na: http://www.nytimes.com/2012/04/12/world/asia/young-north-korean-leader-kim-jong-un-chosen-as-head-of-ruling-party.html?_r=1&partner=rss&emc=rss%3F.

CHUN, Hyun Joon: Kim Jong Il's Birthday and the Kim Jong Eun Regime, *Korea Institute for National Unification Online Series CO 12-05*, 21. 2. 2012, pp. 1 – 3.

CHUNG, Young-Soon: The Resurrection of Confucianism in North Korea, *The Review of Korean Studies*, 2010, Vol. 13, No. 3, pp. 65 – 85.

COHEN, R.: Admitting North Korean Refugees to the United States: Obstacles and Opportunities, *38 North*, 20. 9. 2011. Dostupné na: <http://38north.org/2011/09/rcohen092011/>.

COHEN, R.: Hunger in North Korea: Time for Decision, 15. 7. 2011, *Brookings Institution*. Dostupné na: http://www.brookings.edu/opinions/2011/0715_hunger_north_korea_cohen.aspx.

COHEN, R.: Pressing Pyongyang on Rights, *The Washington Post*, 31. 7. 2009. Dostupné na: http://www.brookings.edu/opinions/2009/0731_north_korea_cohen.aspx.

COHEN, R.: Raising Human Rights Concerns with N. Korea, *Council on Foreign Relations*, 23. 7. 2009. Dostupné na: <http://www.cfr.org/human-rights/raising-human-rights-concerns-n-korea/p19904>.

CRC (*Convention on the Rights of the Child*), 20. 11. 1989.

CRSR (*Convention Relating to Status of Refugees*), 28. 7. 1951.

DARUSMAN, M.: *Statement by the UN Special Rapporteur on the Situation of Human Rights in the Democratic People's Republic of Korea, Mr. Marzuki Darusman, at the end of his visit to the Republic of Korea, 22 to 26 November 2010*, 26. 11. 2010, Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights. Dostupné na: <http://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=10563&LangID=E>.

DEMICK, B. (2010): *Nothing to Envy. Real Lives in North Korea*, Granta: London

DONNELLY, J. (1999): *Human Rights and Asian Values: A defence of "Western" Universalism*. In BAUER, R. O., BELL, A. D. (ed.) (1999): *The East Asian Challenge for Human Rights*, Cambridge University Press: Cambridge.

DONNELLY, J. (2003): *Universal Human Rights in Theory & Practice*, Second Edition, Cornell University Press: New York.

DONOHU, D.: *Human Rights Enforcement in the 21st Century*, 2006, Working paper 1282, Nova Southeastern University, Shepard Broad Law Center. Dostupné na: <http://law.bepress.com/exprespresso/eps/1282>.

FORD, G., KWON, S. (2008): *North Korea on the Brink: Struggle for Survival*; foreword by Gareth Evans, Pluto Press: London.

FORD, G.: Feeding the Famine: The European Union's Response to North Korea, 38 *North*, 12. 7. 2011. Dostupné na: <http://38north.org/2011/07/gford071211/>.

FREEMAN, M. (2011): *Human Rights*, Second Edition, Polity Press: Cambridge.

FRENCH, P. (2007): *North Korea: The Paranoid Peninsula – A Modern History*, Zed Books Ltd: London.

GAUSE, E. K. (2004): *The North Korean Leadership: System Dynamics and Fault Lines*. In HASSIG, O. K.: *North Korean Policy Elites*, Institute for Defence Analyses: Alexandria.

GILL, B. (2011): *China's North Korea Policy: Assessing Interest and Influences*, United States Institute for Peace: Washington, D.C.

GRAMMATICAS, D.: North Korea Rocket launch fails, *BBC News Asia*, 13. 4. 2012. Dostupné na: <http://www.bbc.co.uk/news/world-asia-17698438>.

HAGGARD, S., NOLAND, M. (2005): *Hunger and Human Rights: The Politics of Food in North Korea*, US Committee for Human Rights in North Korea: Washington, D.C.

HAGGARD, S., NOLAND, M. (2007): *Famine in North Korea: Markets, Aid and Reform*; foreword by Amartya Sen, Columbia University Press: New York.

HAGGARD, S., NOLAND, M. (2011): *Witness to Transformation: Refugee Insights into North Korea*, Peterson Institute for International Economics: Washington.

HAWK, D. (2003): *The Hidden Gulag: Exposing North Korea's Prison Camps: Prisoners' Testimonies and Satellite Photographs*, *Committee for Human Rights in North Korea: Washington, D.C.*

HAWK, D. (2010): *Pursuing Peace while Advancing Rights: The Untried Approach to North Korea*, U.S.-Korea Institute at SAIS Report: USA.

Human Rights Watch (2012): *North Korea. Country Summary*, Human Rights Watch: USA.

ICCPR (*International Covenant on Civil and Political Rights*), 16. 12. 1966.

ICERD (*International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination*), 21. 12. 1965.

ICESCR (*International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights*), 16. 12. 1966.

IN, Sup Han: *The 2004 Revision of Criminal Law in North Korea: a take-off?*, *Santa Clara Journal of International Law*, Vol. 5, No. 1, 2006, pp. 122 – 133.

JEUNG, Young Tae (ed.): *Comprehensive Analysis of the State of North Korea's Organizations by Sector and Changes in Organizational Culture*:

Focusing on the Condition of KWP Agencies within Party/Government/Military and Economic/Social Organizations, *Korea Institute for National Unification*, KINU Research Abstract 11-04, pp. 1 – 5.

KANG, A.: The Lens of *Juche*: Understanding the Reality of North Korean Policymakers, *The Review of International Affairs*, 2003, Vol. 3, No. 1, pp.42 – 63.

KANG, Čchol-hwan, RIGOULOT, P. (2001): *The Aquariums of Pyongyang: Ten Years in a North Korean Gulag*, Perseus: Oxford.

KANG, G. M.: Understanding the North Korean Human Rights Act of 2004, *International Journal of Korean Unification Studies*, 2004, Vol.13, No. 2, pp. 153 – 167.

Kim Jong-un, *The New York Times*, 29. 2. 2012. Dostupné na: http://topics.nytimes.com/topics/reference/timestopics/people/k/kim_jongun/index.html.

KIM, Jun Yop: Lee's Policy towards North Korea Will Succeed If Carried out As Planned, *Daily NK*, 5. 2. 2008. Dostupné na: <http://www.dailynk.com/english/read.php?catald=nk01100&num=3221>.

KIM, M. (2010): *Escaping North Korea. Defiance and Hope in the World's Most Repressive Country*, Rowman & Littlefield Publishers, Inc.: Lanham

KING, R. R.: *Implementation of North Korean Human Rights Act*, 2. 6. 2011, U.S. Department of State, Statement before House Committee on Foreign Affairs: Washington, D.C. Dostupné na: <http://www.state.gov/p/eap/rls/rm/2011/06/164818.htm>.

KINU (Korea Institute for National Unification) (2002): *White Paper on Human Rights in North Korea 2002*: Korea Institute for National Unification: Seoul.

KINU (Korea Institute for National Unification) (2003): *White Paper on Human Rights in North Korea 2003*: Korea Institute for National Unification: Seoul.

KINU (Korea Institute for National Unification) (2004): *White Paper on Human Rights in North Korea 2004*: Korea Institute for National Unification: Seoul.

KINU (Korea Institute for National Unification) (2005): *White Paper on Human Rights in North Korea 2005*: Korea Institute for National Unification: Seoul.

KINU (Korea Institute for National Unification) (2006): *White Paper on Human Rights in North Korea 2006*: Korea Institute for National Unification: Seoul.

KINU (Korea Institute for National Unification) (2007): *White Paper on Human Rights in North Korea 2007*: Korea Institute for National Unification: Seoul.

KINU (Korea Institute for National Unification) (2008): *White Paper on Human Rights in North Korea 2008*: Korea Institute for National Unification: Seoul.

KINU (Korea Institute for National Unification) (2009): *White Paper on Human Rights in North Korea 2007*: Korea Institute for National Unification: Seoul.

KINU (Korea Institute for National Unification) (2010): *White Paper on Human Rights in North Korea 2007*: Korea Institute for National Unification: Seoul.

KINU (Korea Institute for National Unification) (2011): *White Paper on Human Rights in North Korea 2011*: Korea Institute for National Unification: Seoul.

Kim Jong Un Pays Tribute to Kim Il Sung and Kim Jong Il (Urgent), 15. 4. 2012, Korean Central News Agency. Dostupné na: <http://www.kcna.kp/goHome.do?lang=eng>

KURLANTZIK, J., MASON, J. (2006): *North Korean Refugees: The Chinese Dimension*. In Haggard, S., Noland, M. (ed.): *The North Korean Refugee Crisis: Human Rights and International response*, U. S. Committee for Human Rights in North Korea: Washington.

KYU, Chang Lee, GWANG, Jin Chung: *The North Korean Criminal Trial System: Characteristics and Actual Practice*, KINU Research Abstract 2011-05, 2012, pp. 1 – 3.

LANKOV, A. (2006): *Bitter Taste of Paradise: North Korean Refugees in South Korea*. In Haggard, S., Noland, M. (ed.): *The North Korean Refugee Crisis: Human Rights and International response*, U. S. Committee for Human Rights in North Korea: Washington.

LANKOV, A. (2007): *Essays on Daily Life in North Korea. North of the DMZ*, McFarland & Company: Jefferson.

LAUTERPACHT, E., BETHLEHEM, D. (2003): *The scope and content of the principle of non-refoulement: Opinion*. In Feller, E. (ed.): *Refugee Protection in International Law: UNHCR's Global Consultation on International Protection*, Cambridge University Press: Cambridge.

LEE, H. W. S.: *China's North Korean Refugee Dilemma*, *World Policy Blog*, 2. 8. 2011. Dostupné na: <http://www.worldpolicy.org/blog/2011/08/02/chinas-north-korean-refugee-dilemma>.

LEE, H., HWANG, J.: *Research Report: ICT Development in North Korea: Changes and Challenges*, *The Massachusetts Institute of Technology. Information Technologies and International Development*, 2004, Vol. 2, No. 1, pp. 75 – 87.

LEE, Kyu Chang: The People's Safety Enforcement Law (Formerly the Social Safety Enforcement Law) and Stronger Control of North Korean Citizens, *Korea Institute for National Unification Online Series CO 11-31*, 29. 11. 2011, pp. 1 – 7.

LIM, Jae-Cheon (2009): *Kim Jong Il's leadership of North Korea*, Routledge: Padstow.

MALINOWSKI, T.: Is There Any Way To Help the People of North Korea? 21. 12. 2011, *The Republic*. Dostupné na: <http://www.tnr.com/article/world/98753/north-korea-isolation-death-legitimacy>.

MANYIN, E. M., NIKITIN, B. M. (2011): *Foreign Assistance to North Korea: CRS Report for Congress*, Congressional Research Service.

MARTIN, K. B. (2004): *Under the Loving Care of the Fatherly Leader: North Korea and the Kim Dynasty*, Thomas Dunne Books: New York.

MCEACHERN, P.: Interest Groups in North Korean Politics, *Journal of East Asian Studies*, 2008, Vol. 8, No. 2, pp. 235 – 258.

MUNTARBHORN, V., 17. 2. 2010, *Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in the Democratic People's Republic of Korea*, Vitit Muntarbhorn, GE.10-10793 (E) 240210.

N. Korea to convene parliament April 13, Kim Jong Un may get new post, 24. 3. 2012, *The Mainichi Daily News*. Dostupné na: <http://mdn.mainichi.jp/mdnnews/international/news/20120324p2g00m0in113000c.html>.

NANTO, K. D., MANYIN, E. M.: China-North Korea Relations, *Congressional Research Service*, 28. 12. 2010. Dostupné na: <http://www.fas.org/sgp/crs/row/R41043.pdf>.

NOLAND, M. (2007): *North Korea: Tyranny of Deprivation*. In Rotberg, I. R. (ed.): *Worst of the Worst: Dealing with Repressive and Rogue Nations*, Brookings Institution Press: Washington, D.C.

North Korea starts to fuel rocket before planned launch, *BBC News Asia*, 11. 4. 2012. Dostupné na: <http://www.bbc.co.uk/news/world-asia-17673741>.

North Korea to launch rocket, sparking Western fears, *BBC News Asia*, 16. 3. 2012. Dostupné na: <http://www.bbc.co.uk/news/world-asia-17395215>.

NUSSBAUM, M. (1999): *In Defence of Universal Values, Women and Human Development*. The Fifth Annual Hesburgh Lectures on Ethics and Public Policy, The Joan B. Kroc Institute for International Peace Studies, University of Notre Dame.

OH, K., HASSIG, C. R. (2000): *North Korea through the Looking Glass*, Brookings Institution Press: Washington, D.C.

OREND, B. (2002): *Human Rights: Concept and Context*, Broadview Press: Peterborough.

PORTELLA, J.: US NGOs welcome nutritional assistance for needy North Koreans, *Mercy Corps*, 29. 2. 2012. Dostupné na: <http://www.mercycorps.org/pressreleases/26525>.

RYANG, S. (2009): *Biopolitics or the Logic of Sovereign Love – Love's Whereabouts in North Korea*. In: RYANG, S. (ed.): *North Korea: Toward Better Understanding*. Lexington/Rowman & Littlefield: Lanham.

S. Korean NGOs say aid for N. Korea is going to waste in Incheon harbour, *Hankyoreh (English)*, 26. 6. 2009. Dostupné na: <http://english.hani.co.kr/popups/print.hani?ksn=362526>.

SEN, A. (1999): *Human Rights and Economic Achievements*. In BAUER, R. O., BELL, A. D. (ed.) (1999): *The East Asian Challenge for Human Rights*, Cambridge University Press: Cambridge.

SNYDER, S. (2003): *The NGO Experience in North Korea*. In FLAKE, L. G., SNYDER, S. (ed.): *Paved With Good Intentions: The NGO experience in North Korea*, Praeger Publishers: Westport.

SNYDER, S.: American Religious NGOs in North Korea: A Paradoxical Relationship, *Ethics & International Affairs*, Vol. 21, No. 4., 2007, non-paginated.

SNYDER, S.: Video Brief: North Korea, *Council on Foreign Relations*, 1. 3. 2012. Dostupné na: <http://www.cfr.org/north-korea/video-brief-north-korea/p27527>.

SO Se Pyong, 14. 2. 2012, *Note verbale dated 1 February 2012 from the Permanent Mission of the Democratic People's Republic of Korea to the United Nations Office at Geneva addressed to the President of the Human Rights Council*, GE.12-10507.

SONG, Jiyong: The Right to Survival in the Democratic People's Republic of Korea, *European Journal of East Asian Studies*, 2010, Vol. 9, No. 1, pp. 87 – 117.

SPAGNOLLI, F. (2007): *Making Human Rights Real*, Algora Publishing, New York.

STEINEROVÁ-GASHI, I., GASHI, D. (2010): *Ve službách diktátora. Severokorejský agent odhaluje pravdu o stalinistickém režimu*, Jota: Brno.

SUH, Bo-Hyuk: Controversies over North Korean Human Rights in South Korean Society, *Asian Perspective*, 2007, Vol. 31, No. 2, pp. 23 – 46.

SUNG CHULL YANG (1999): *The North and South Korean Political System: A Comparative Analysis*, Hollym Corporation: Seoul.

TATSUO, I. (1999): *Liberal Democracy and Asian Orientalism*. In BAUER, R. O., BELL, A. D. (ed.) (1999): *The East Asian Challenge for Human Rights*, Cambridge University Press: Cambridge.

TOMUSCHAT, C. (2008): *Human Rights: Between Idealism and Realism*, Oxford University Press: Oxford.

U.S. Committee for Human Rights in North Korea (2006): *Failure to protect: A Call for the UN Security Council to Act in North Korea*, DLA Piper: Washington.

UDHR (*Universal Declaration of Human Rights*), 10. 12. 1948.

US cautiously optimistic of completing deal with NK on food aid, *The Korea Times*, 9. 3. 2012. Dostupné na: https://www.koreatimes.co.kr/www/news/nation/2012/03/113_106554.html.

US confirms it has suspended North Korea Food Aid plans, *BBC News Asia*, 28. 3. 2012. Dostupné na: <http://www.bbc.co.uk/news/world-asia-17542436>.

VIZARD, P. (2006): *Briefing Note: The HDCA Approach and Human Rights*, Human Development and Capability Association. Dostupné na: <http://www.capabilityapproach.com/thematic/Vizard%20Briefing%20Note.pdf>.

Výstava kreseb Shina Dong-hyuka, uprchlíka z koncentračního tábora v KLDR (kresby poskytnuty organizací Free NK Gulag), Praha: Lucerna, 22. 6. 2011.

WEATHERLEY, R., JIYOUNG, S. (2008): *The Evolution of Human Rights Thinking in North Korea*. Dostupné na: http://nus.academia.edu/JiyoungSong/Papers/96137/The_Evolution_of_Human_Rights_Thinking_in_North_Korea.

WEINGARTNER, E.: The Reality of Tears, 5. 1. 2012, 38 *North*. Dostupné na: <http://38north.org/2012/01/eweingartner010512/>.

WIT, J. S. (2009): *U.S. Strategy towards North Korea: Rebuilding Dialogue and Engagement*, U.S.-Korea Institute at SAIS and the Weatherhead East Asian Institute at Columbia University: USA.

World Report 2005. Events of 2004, Human Rights Watch (2005): USA.

World Report 2006. Events of 2005, Human Rights Watch (2006): USA.

World Report 2007. Events of 2006, Human Rights Watch (2007): USA.

World Report 2008. Events of 2007, Human Rights Watch (2008): USA.

World Report 2010. Events of 2009, Human Rights Watch (2010): USA.

World Report 2011. Events of 2010, Human Rights Watch (2011): USA.

YAMAMOTO, Y. (2011): *Taken! North Korea's Criminal Abduction of Citizen of Other Countries*, Committee on Human Rights in North Korea: Washington, D.C.

YANG, Jung A: Bill Establishing North Korean Human Rights Foundation Introduced in National Assembly, *Daily NK*, 13. 11. 2008. Dostupné na: <http://www.dailynk.com/english/read.php?catald=nk00600&num=4275>.

YEO, A.: Can't We Just Get Along? The Politicization of North Korean Human Rights, *38 North*, 21. 9. 2011. Dostupné na: <http://38north.org/2011/09/aye092111/>.

YOO, Ho-yeol: Seeking New Policy toward North Korea: From photo Engagement to Regime Change, *Korea Focus*, 28. 4. 2011. Dostupné na: http://www.koreafocus.or.kr/design3/Essays/view.asp?volume_id=109&content_id=103528&category=G.

YOON, Yeo-sang South Korea's Policies on North Korean Human Rights and Legislation of the North Korean Human Rights Act, *Korea Focus*, Summer 2011. Dostupné na: http://www.koreafocus.or.kr/design3/essays/view.asp?volume_id=112&content_id=103652&category=G.

YOUNG, E.: NGOs remain committed to N Korea despite expulsion, *Christian Today*, 23. 3. 2009. Dostupné na: <http://www.christiantoday.com/article/ngos.remain.committed.to.n.korea.despite.expulsion/22861.htm>.

Použité elektronické prameny¹³⁶

<http://ap.ohchr.org/> (United Nations Human Rights. Office for the High Commissioner for Human rights. Documents on DPRK)

<http://cfk.org/about-cfk/> (Christian Friends of Korea)

<http://data.worldbank.org/> (The World Bank)

<http://en.nknet.org/help/support/> (NK Net. Network for North Korean Democracy and Human Rights)

<http://eng.nkgulag.org/> (Free the NK Gulag. Love and Freedom for the Imprisoned)

<http://eng.nkhumanrights.or.kr/> (Citizens' Alliance for North Korean Human Rights)

<http://eng.unikorea.go.kr/> (Ministry for Unification)

<http://goodfriends.or.kr/> (Good Friends: Center for Peace, Human Rights and Refugees)

<http://hrnk.org/> (The Committee for Human Rights in North Korea)

<http://mail.grsworld.org/> (Global Resource Services)

<http://naenara.com.kp/> (Naenara. Democratic People's Republic of Korea)

¹³⁶ Odkazy na konkrétní sekci níže uvedených serverů jsou uvedeny vždy v poznámce pod čarou přímo v textu.

<http://stopnocrimes.org/> (ICNK. International Coalition to Stop Crimes against Humanity in North Korea)

<http://treaties.un.org/> (United Nations Treaty Collection)

<http://www.amnesty.org/> (Amnesty International)

<http://www.concern.net/> (Concern Worldwide)

<http://www.durihana.net/> (Durihana. BACKTOJERUSALEM)

<http://www.eugenebell.org/> (Eugene Bell Foundation)

<http://www.fao.org/> (Food and Agriculture Organization of the United Nations)

<http://www.hrw.org/> (Human Rights Watch)

<http://www.hss.de/> (Hans Seidel Stiftung)

<http://www.kurzy.cz/> (Kurzycz)

<http://www.ncnk.org/> (The National Committee on North Korea)

<http://www.pu-ami.org/> (Premiere Urgence. Aide Medicale Internationale)

<http://www.sdc-gender-development.net/> (SDC-Gender Equality Network)

<http://www.state.gov/> (U.S. Department of State. Diplomacy in Action)

<http://www.trianglegh.org/> (Triangle. Generation Humanitaire)

<http://www.unicef.org/> (United Nations Children's Fund)

<http://www.upr-info.org/> (Universal Periodic Review)

<http://www.welthungerhilfe.de/> (Welt Hunger Hilfe)

<http://www.wvi.org/> (World Vision International)

<http://www2.ohchr.org/> (United Nations Human Rights. Office for the High Commissioner for Human rights)

RESUMÉ

This master's thesis is focused on the human rights situation in the Democratic People's Republic of Korea (DPRK, North Korea) in the framework of the last ten years (approximately 2001 – 2012). Its main goal is, firstly, to provide a detailed analysis of the human rights conditions in North Korea and secondly, to find the root-causes of human rights violations, both in domestic North Korean politics and in the approaches of international players. For contextual understanding of the thesis as a whole, the author added a chapter concerning the theoretical conception of human rights as well. The above-mentioned analysis is then used for confirmation or negation of the hypotheses of this thesis. First, *“In North Korea, the human rights situation has remained the same in the last ten years”*; second, *“The human rights situation in the DPRK is mainly influenced by internal political affairs and by the current adjustment of the political system”*; and finally, *“Non-governmental and international non-governmental organizations' activities in the DPRK that focus on the human rights situation in the DPRK or directly operate in North Korea positively influence the human rights situation in the country”*. The author concludes that the human rights situation remains constant in most cases and that the dominant influence on current human rights conditions in North Korea is mainly the result of the will of North Korean political elites.

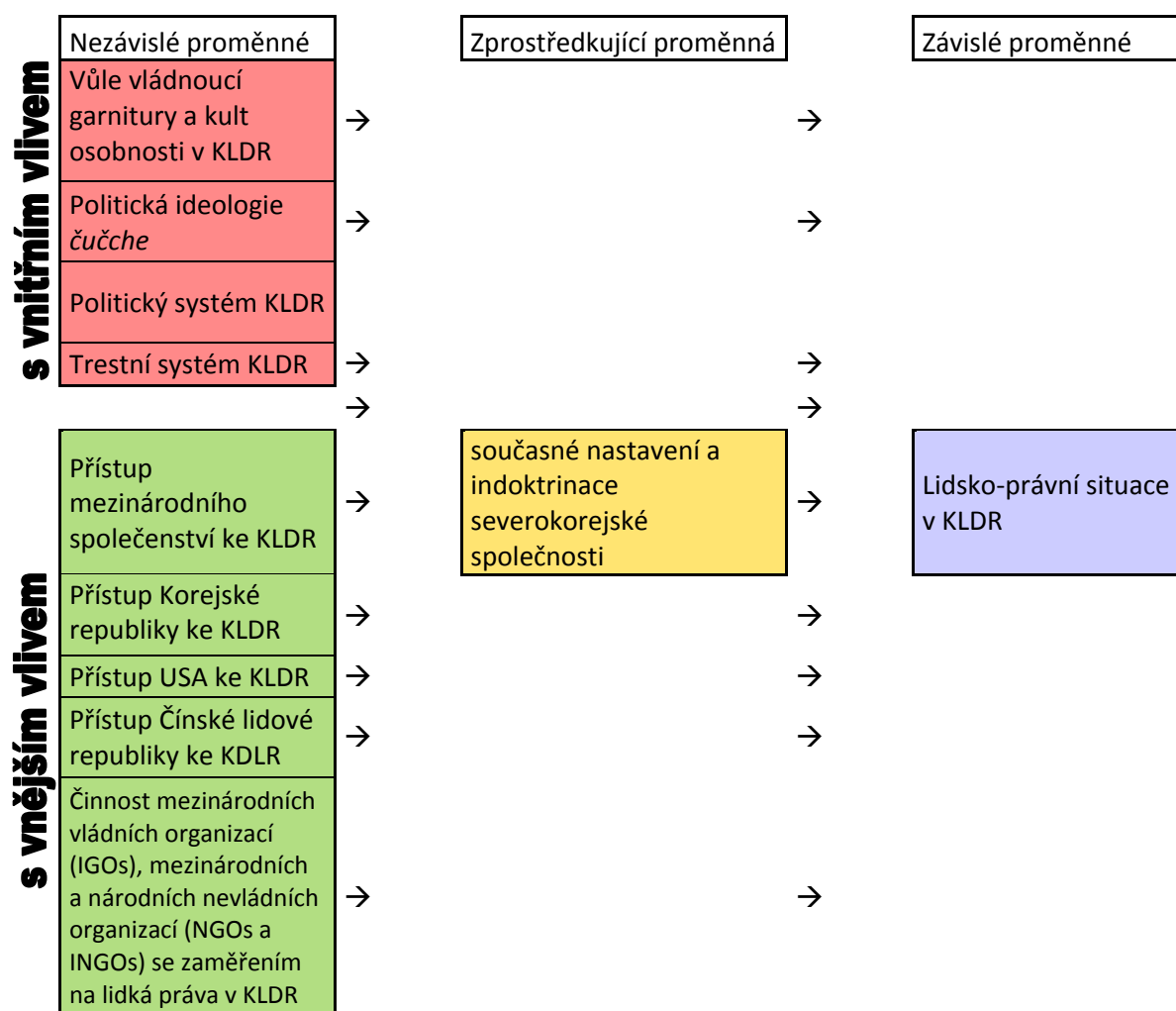
Key words: Democratic People's Republic of Korea (DPRK), human rights, North Korean politics, Kim Jong-il, Kim Jong-un, international players and North Korea.

PŘÍLOHY

Seznam příloh:

Příloha 1: Grafické znázornění předpokládaných vztahů mezi proměnnými.....	121
Příloha 2: Přehled mezinárodně uznaných lidských práv.....	122
Příloha 3: Autentické kresby bývalých vězňů severokorejského politického koncentračního tábora. Zdroj: Výstava kreseb Shina Donghyuka, uprchlíka z koncentračního tábora v KLDR.....	123
Příloha 4: Násilí na ženách páchané v severokorejských koncentračních táborech.....	131
Příloha 5: Schéma pravděpodobného fungování severokorejského politického systému v době Kim Čong-ila.....	133
Příloha 6: Schéma pravděpodobného fungování severokorejského politického systému v době Kim Čong-ila.....	134
Příloha 7: Zachycení změn politiky Korejské republiky ke KLDR.....	135

Příloha 1: Grafické znázornění předpokládaných vztahů mezi proměnnými. Zdroj: zpracováno autorkou.

Příloha 2: Přehled mezinárodně uznaných lidských práv. Zdroj: Donnelly 1999: 65.

The International Bill of Human Rights recognizes the rights to:

- Equality of rights without discrimination (D1, D2, E2, E3, C2, C3)
- Life (D3, C6)
- Liberty and security of person (D3, C9)
- Protection against slavery (D4, C8)
- Protection against torture and cruel and inhuman punishment (D5, C7)
- Recognition as a person before the law (D6, C16)
- Equal protection of the law (D7, C14, C26)
- Access to legal remedies for rights violations (D8, C2)
- Protection against arbitrary arrest or detention (D9, C9)
- Hearing before an independent and impartial judiciary (D10, C14)
- Presumption of innocence (D11, C14)
- Protection against ex post facto laws (D11, C15)
- Protection of privacy, family, and home (D12, C17)
- Freedom of movement and residence (D13, C12)
- Seek asylum from persecution (D14)
- Nationality (D15)
- Marry and found a family (D16, E10, C23)
- Own property (D17)
- Freedom of thought, conscience, and religion (D18, C18)
- Freedom of opinion, expression, and the press (D19, C19)
- Freedom of assembly and association (D20, C21, C22)
- Political participation (D21, C25)
- Social security (D22, E9)
- Work, under favorable conditions (D23, E6, E7)
- Free trade unions (D23, E8, C22)
- Rest and leisure (D24, E7)
- Food, clothing, and housing (D25, E11)
- Health care and social services (D25, E12)
- Special protections for children (D25, E10, C24)
- Education (D26, E13, E14)
- Participation in cultural life (D27, E15)
- A social and international order needed to realize rights (D28)
- Self-determination (E1, C1)
- Humane treatment when detained or imprisoned (C10)
- Protection against debtor's prison (C11)
- Protection against arbitrary expulsion of aliens (C13)
- Protection against advocacy of racial or religious hatred (C20)
- Protection of minority culture (C27)

Note: This list includes all rights that are enumerated in two of the three documents of the International Bill of Human Rights or have a full article in one document. The source of each right is indicated in parentheses, by document and article number. D = Universal Declaration of Human Rights. E = International Covenant on Economic, Social, and Cultural Rights. C = International Covenant on Civil and Political Rights.

Příloha 3: Autentické kresby bývalých vězňů severokorejského politického koncentračního tábora. Zdroj: Výstava kreseb Shina Donghyuka, uprchlíka z koncentračního tábora v KLDR (kresby poskytnuty organizací Free NK Gulag), Praha: Lucerna, 22. 6. 2011.

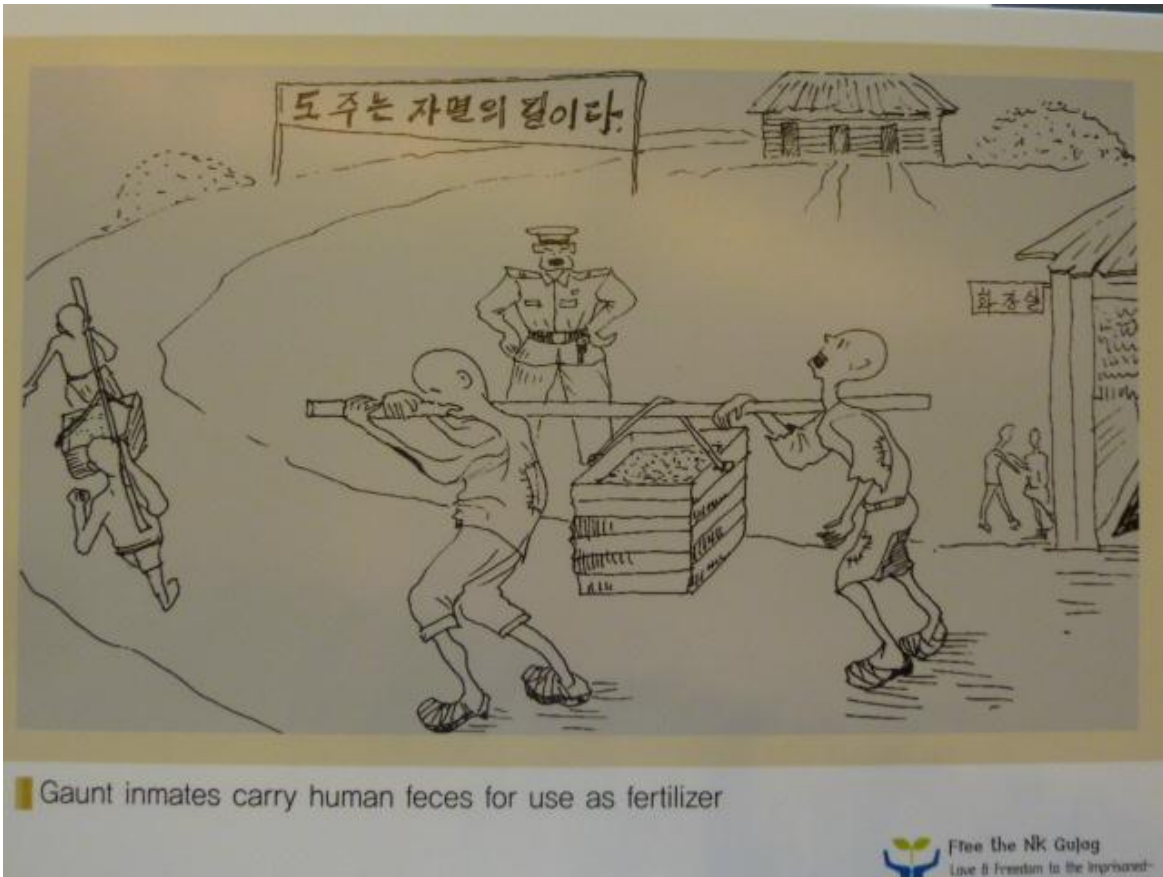
Shin Dong Hyuk being tortured with fire by security guards when he was 14, ordered to reveal his mother and brother's plan to escape

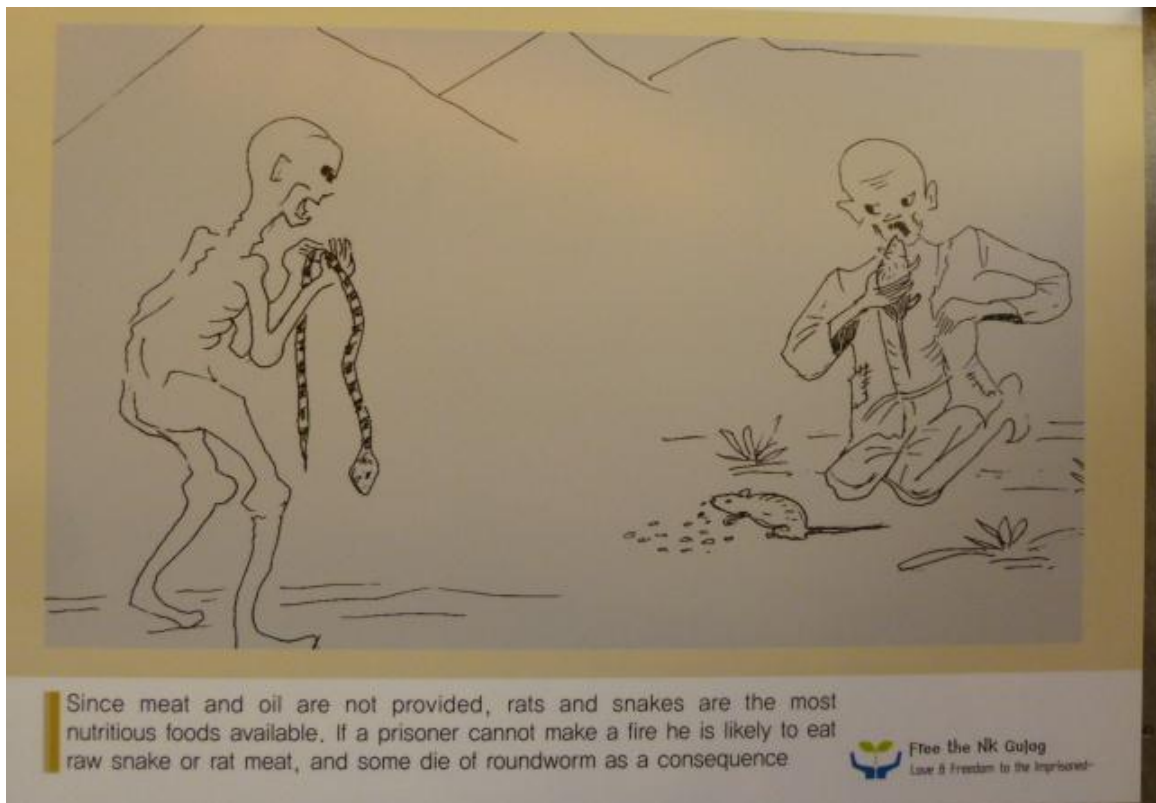
Free the NK Gulag
Love & Freedom to the imprisoned

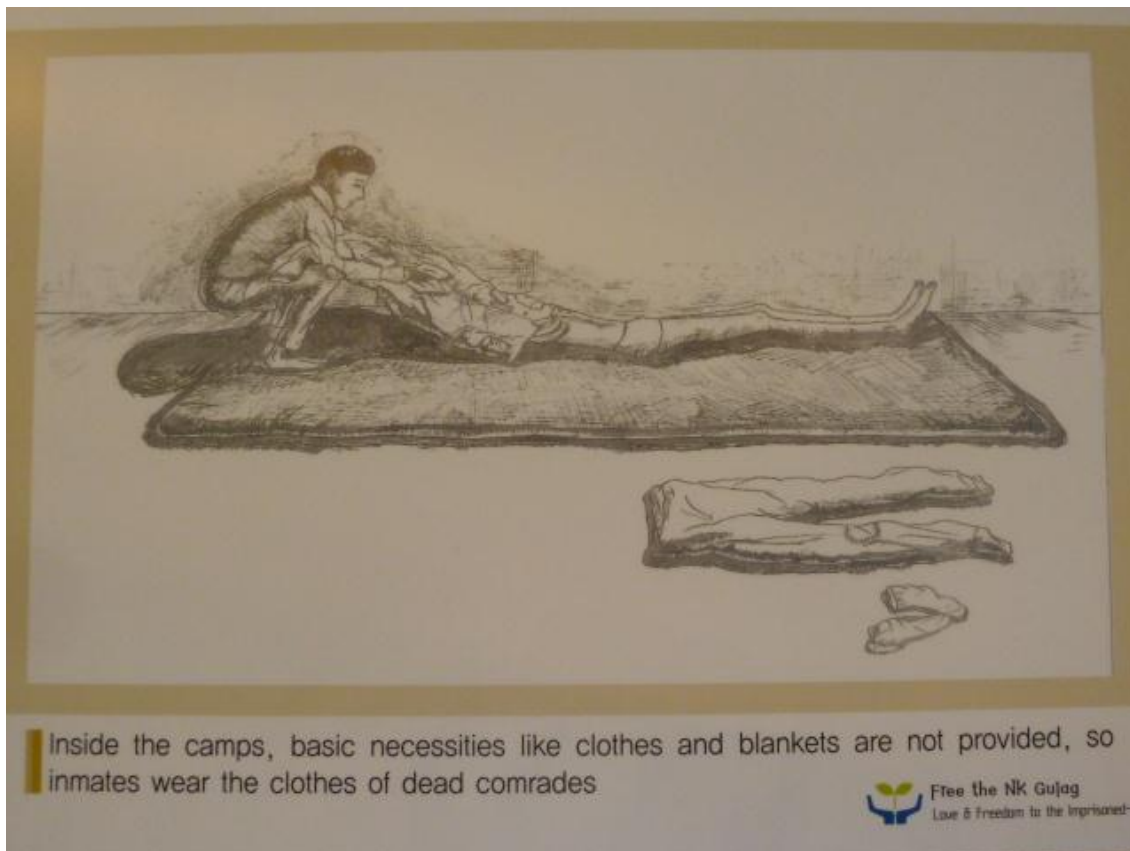
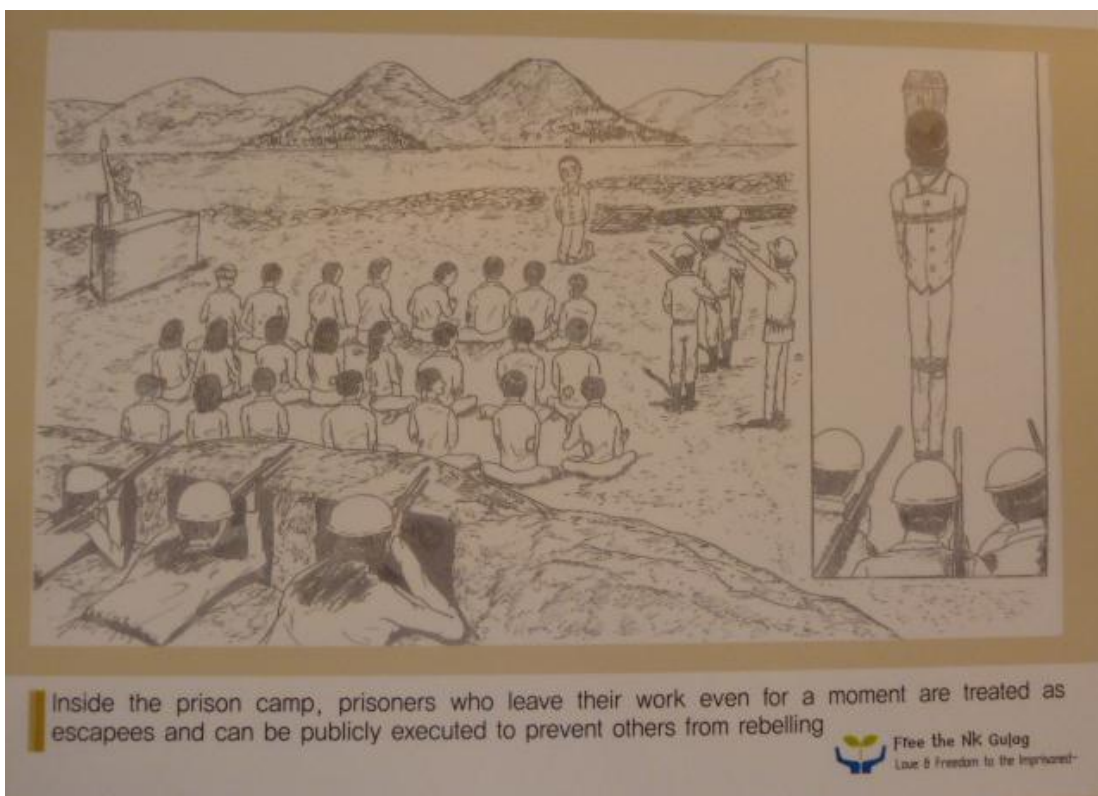
A prison camp officer beating a prisoner hanging upside down for eating corn from cow feces to make him vomit

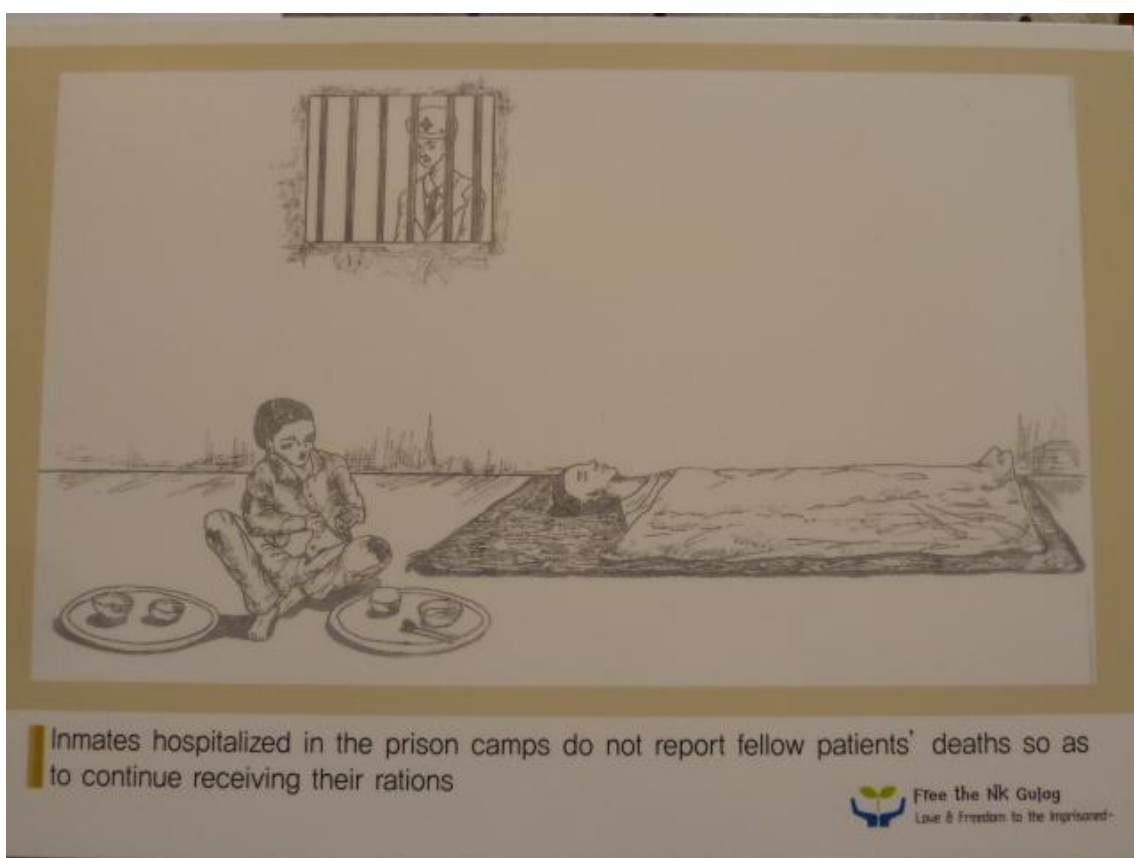
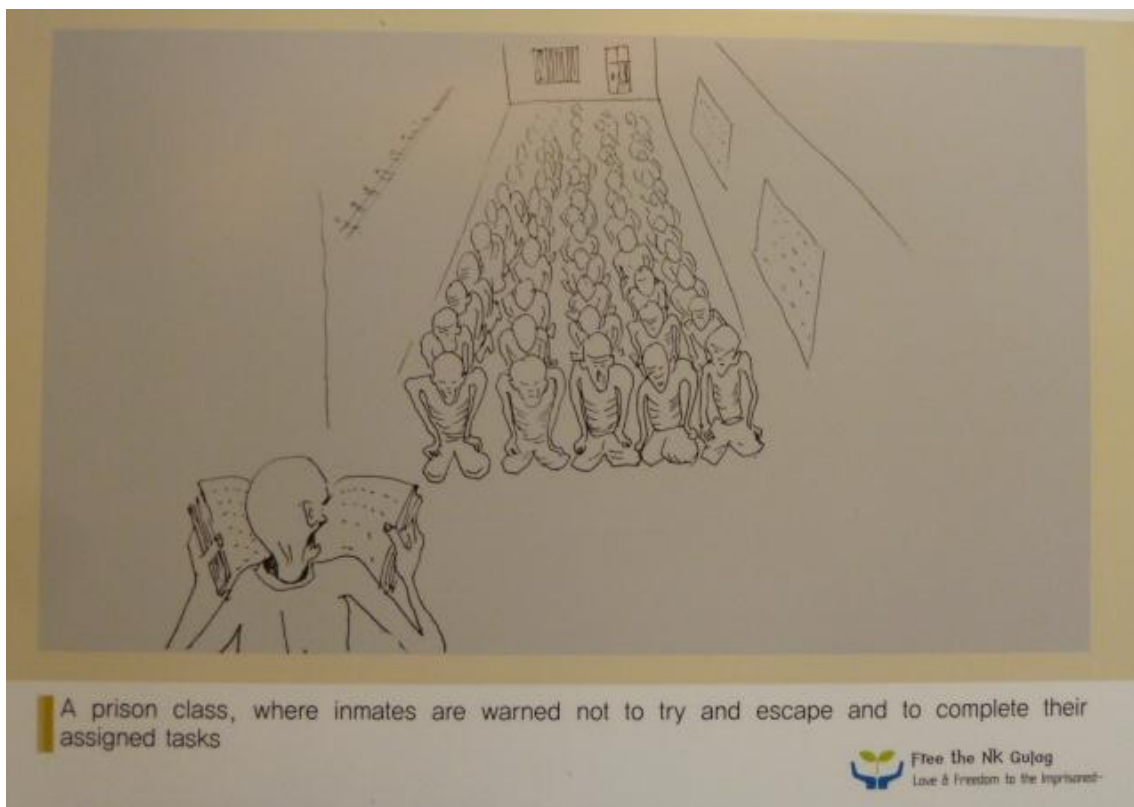

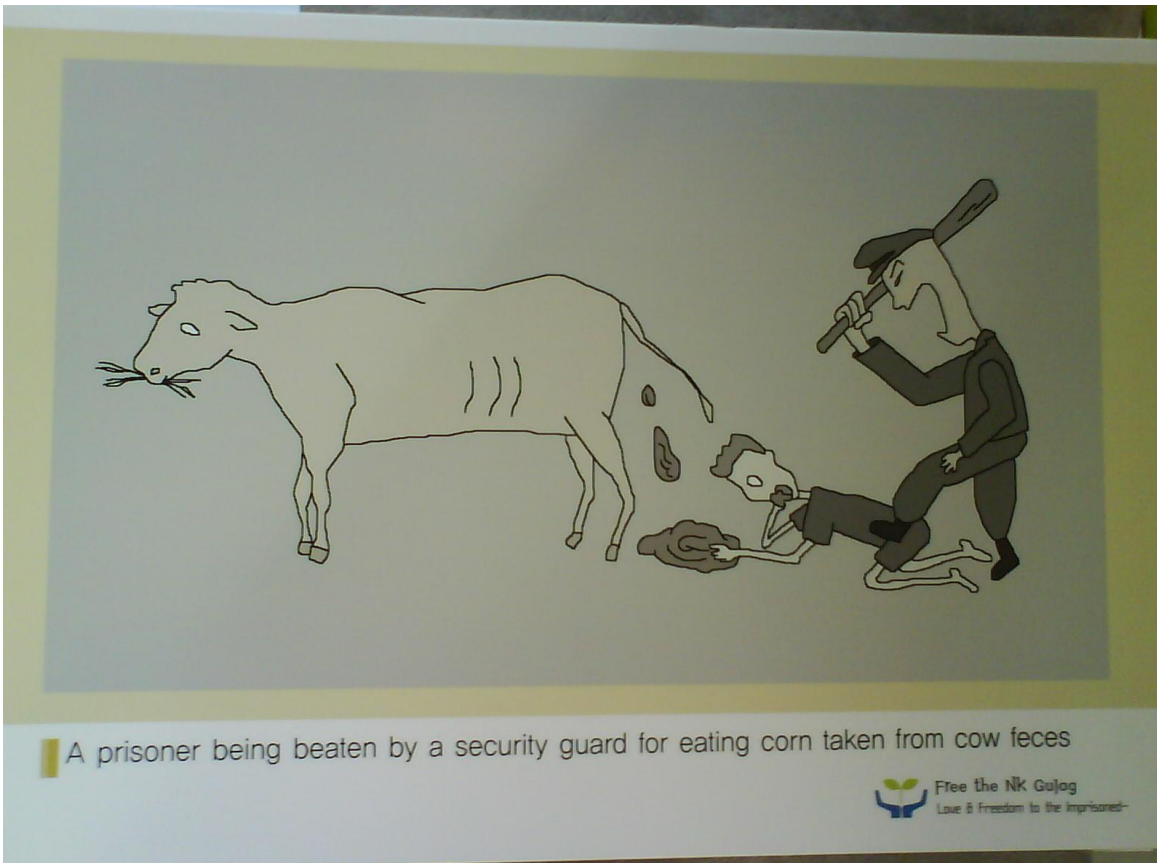
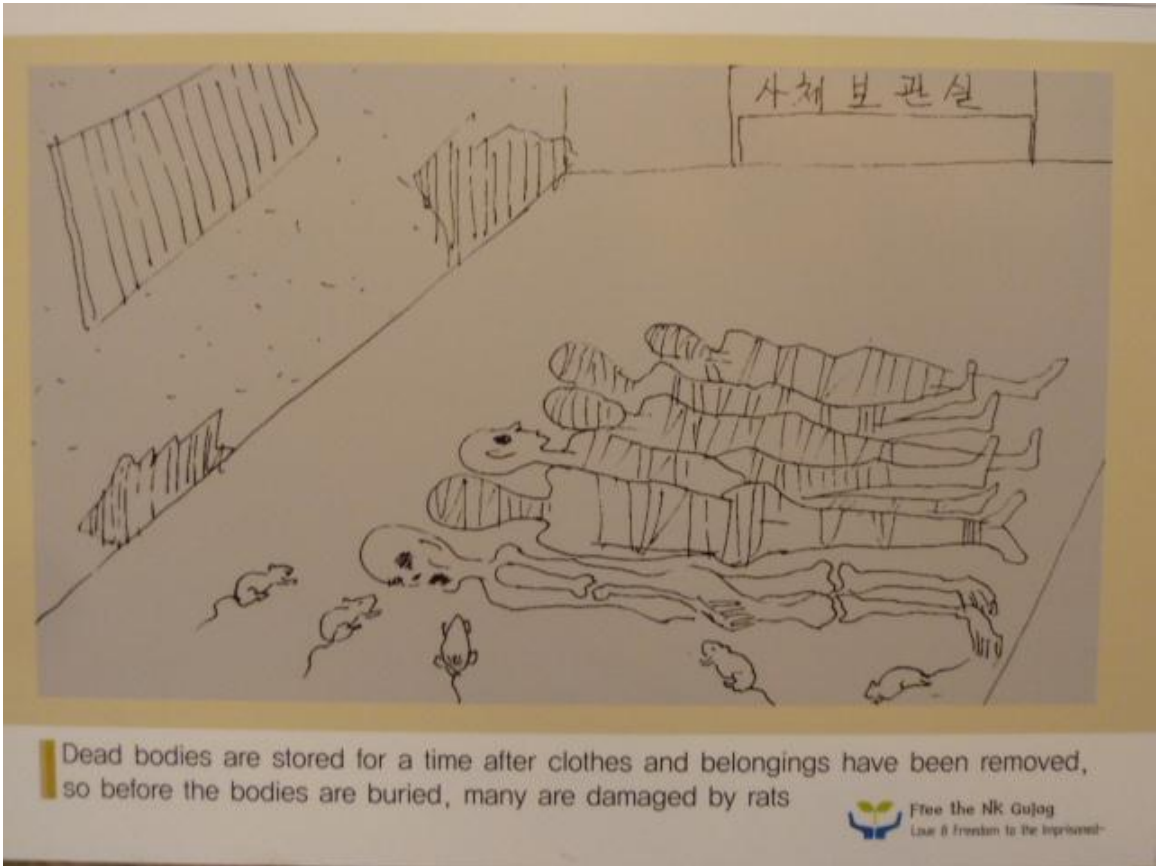
Gaunt inmates carry human feces for use as fertilizer

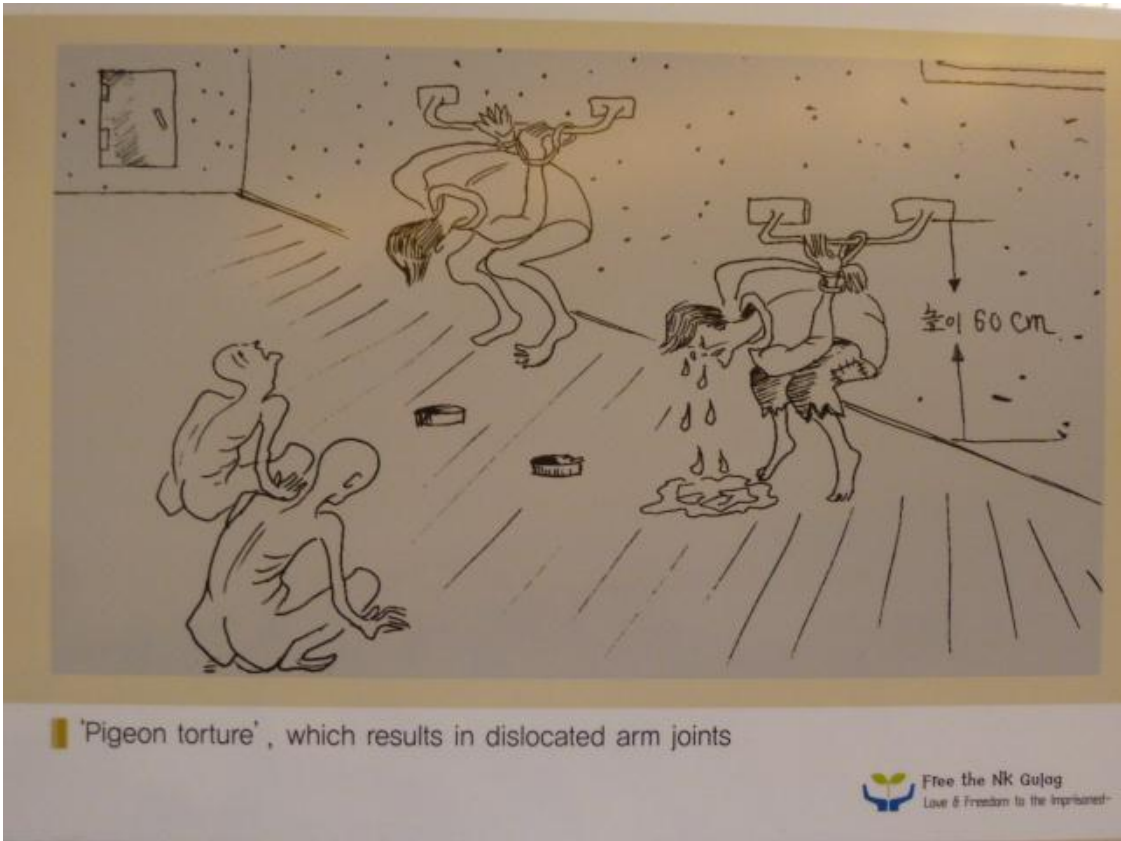

Since meat and oil are not provided, rats and snakes are the most nutritious foods available. If a prisoner cannot make a fire he is likely to eat raw snake or rat meat, and some die of roundworm as a consequence.

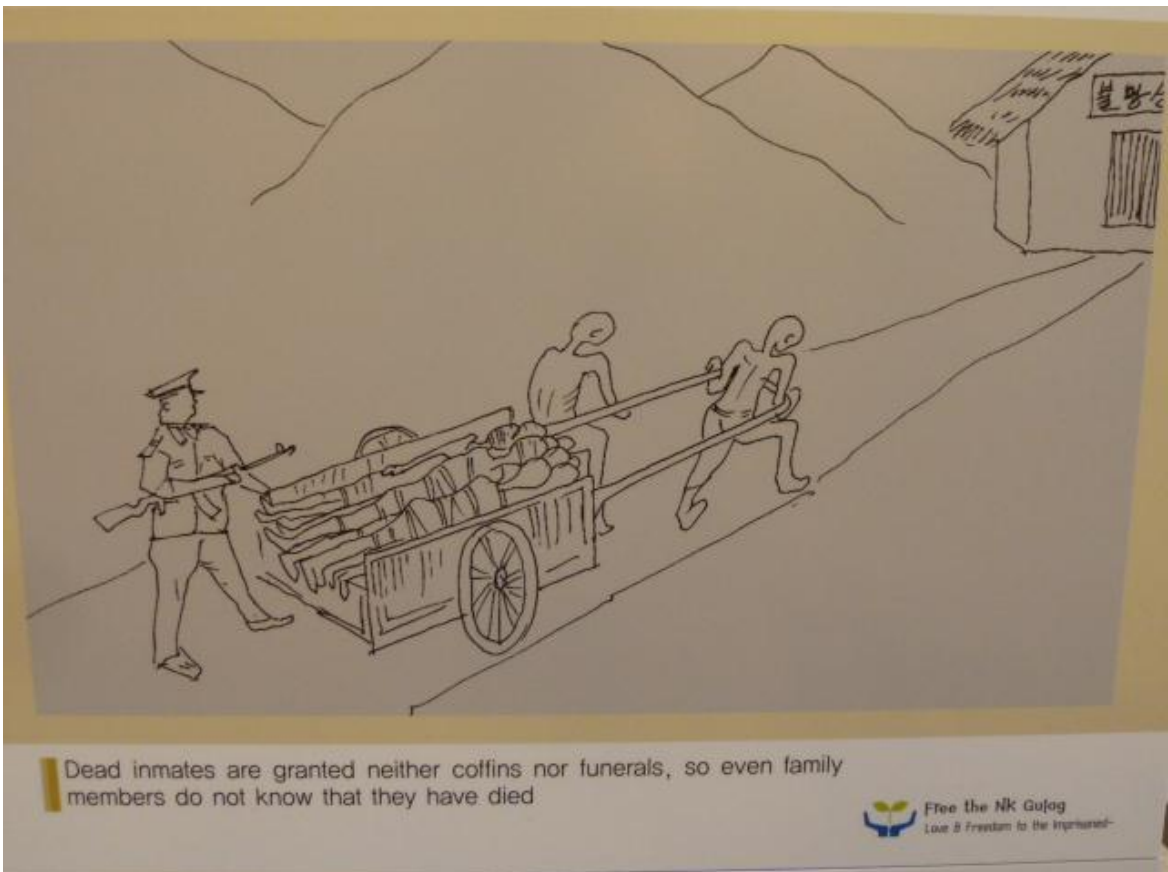

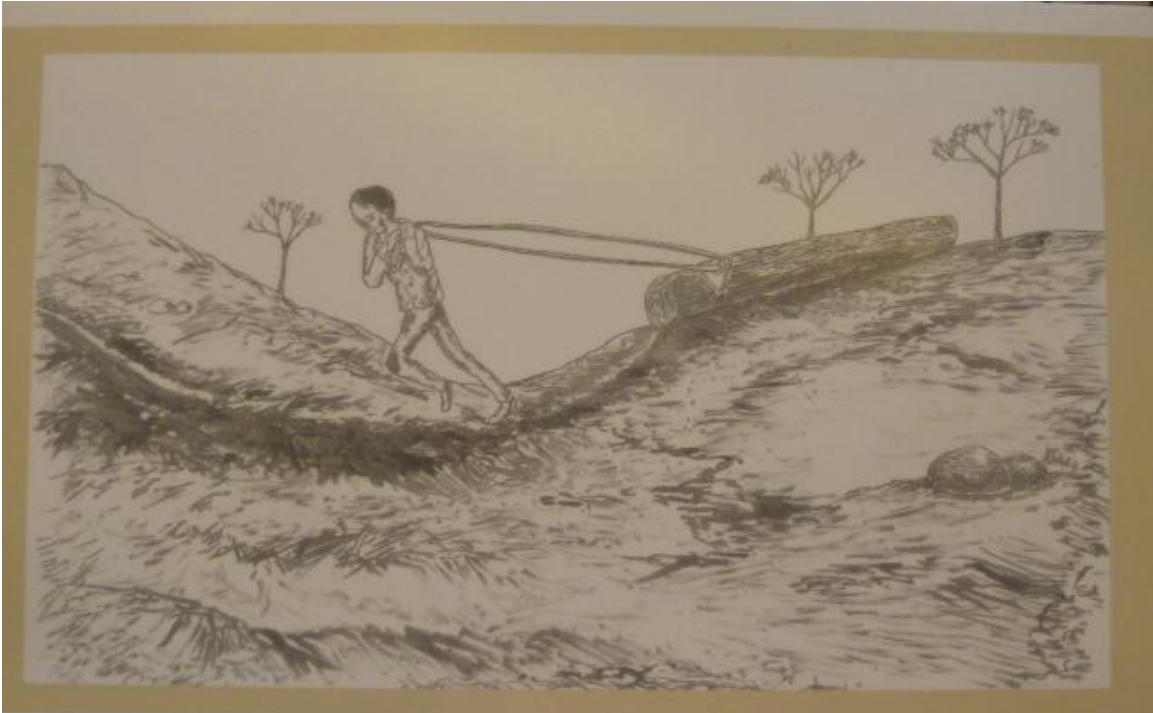

'Pigeon torture', which results in dislocated arm joints

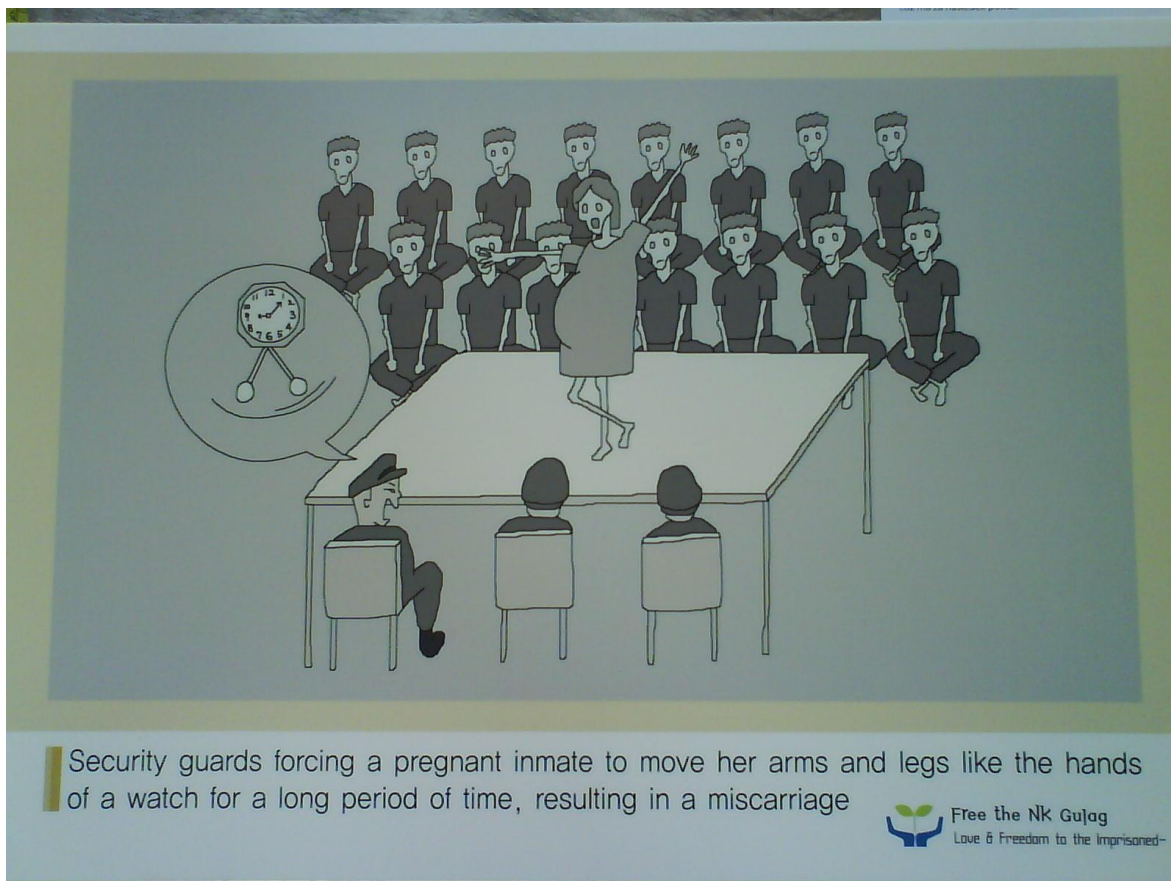
Dead inmates are granted neither coffins nor funerals, so even family members do not know that they have died

Children inside the prison camps do forced labor, and they cannot rest until they accomplish their daily targets

 Free the NK Gulag
Love & Freedom to the Imprisoned

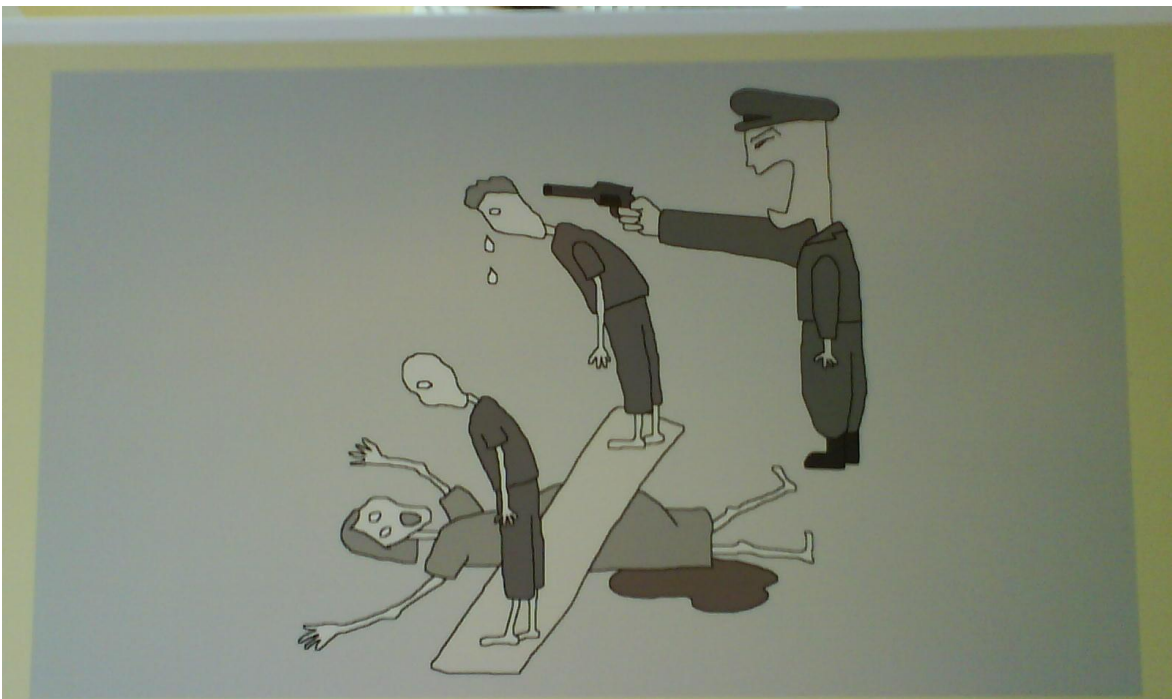
Příloha 4: Násilí na ženách páchané v severokorejských koncentračních táborech. Zdroj: Výstava kreseb Shina Dong-hyuka, uprchlíka z koncentračního tábora v KLDŘ (kresby poskytnuty organizací Free NK Gulag), Praha: Lucerna, 22. 6. 2011.

In 1992, a pregnant woman in Hoeryong Prison Camp (No.22) was killed with a shovel for not revealing the father of her unborn child. The pregnant woman could not reveal her lover's name because she knew that if she had done so, the man would have been executed as well

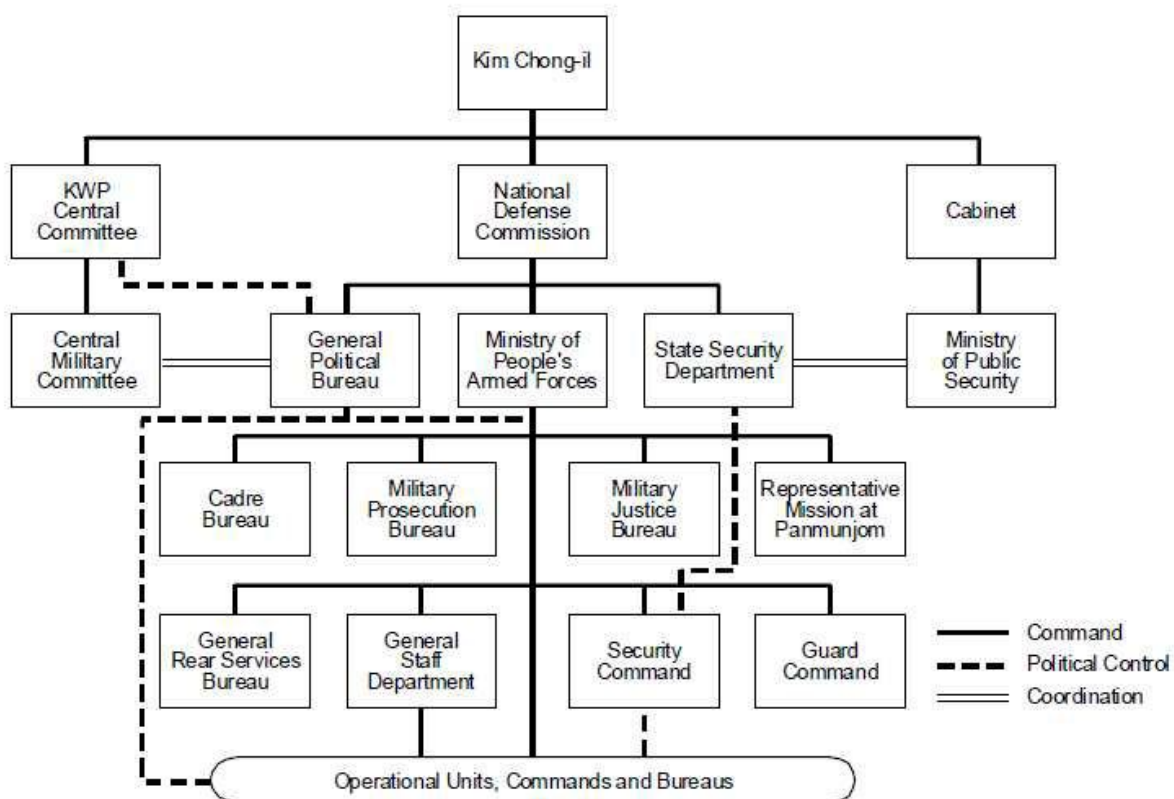
Free the NK Gulag
Love & Freedom to the Imprisoned

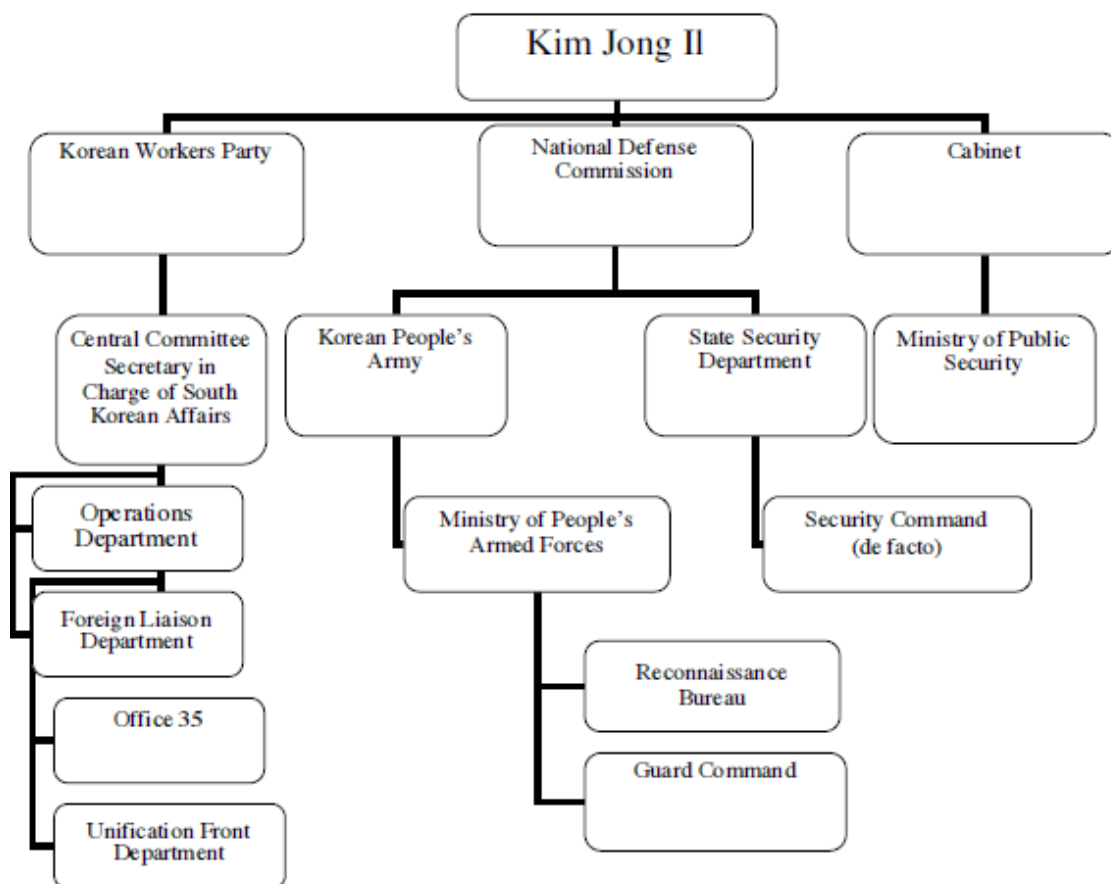
Pregnancy is not allowed. If a woman is caught carrying a baby, she is forced into a miscarriage by security guards, who order other inmates to stand on a plank over her pregnant belly

Free the NK Gulag
Love & Freedom to the Imprisoned

Příloha 5: Schéma pravděpodobného fungování severokorejského politického systému v době Kim Čong-ila. Zdroj: Bermudez 2004: I-6

Příloha 6: Schéma pravděpodobného fungování severokorejského politického systému v době Kim Čong-ila. Zdroj: McEachern 2008: 244

Příloha 7: Zachycení změn politiky Korejské republiky ke KLDR. Zdroj: Cheon 2008: 47.

Classification	Kim Dae-jung & Roh Moo-hyun	Lee Myung-bak
Inter-Korean Dialogue	Emphasis on Dialogue Itself	Emphasis on Content of Dialogue
NK Threat Assessment	Underestimation/ Disregard	Realistic Assessment/ Preparation
Focus of NK Policy	Kim Jong Il Regime	North Korean People
Carrots <i>vs.</i> Sticks	Carrots Only	Carrots & Sticks Together
Self-Reliance <i>vs.</i> Alliance	Self-Reliance	Balance between the Two
Status of Division	Perpetuation of Division	Managing/Overcoming Division
Institutionalization of Relations	Institutionalized/ Less Implementation	Institutionalized/ Emphasis on Uninterrupted Hot-Line